Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

היינט 16 זייטען.

פרייז 35 גראשען

RAJER FOLKSBLAT

לאָדזשער פֿאָלקסבלאַט

אומפּאַרטייאישע פּאָליטיש-געזעלשאַפטליכע טאָג-צייטונג

№ 238	לאדז פרייטאג, ז׳ תשרי תר״צ	זיבעטער יאהרגאנג	Łódź, Piątek 11 października 1929 r.	№ 238

אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פּיעטרקאָווער 21, טעל. 24-71. | Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 24-71.

די בעוואוסטע יודישע
שאקאלאדע-פאבריק אין לאדז
„ZŁOTY RAJ"
אינהאבער: ש. האלפערן
ווינשט די געעהרטע קונדשאפט
א חתימה טובה און א זיס יאהר.
פערקויפס-שטעלען: ווסכאדניא 50, צעגעלניאנא 26 און זאוואדזקא 11.

מארגען, שבת דעם 12 אָקטאָבער, קומען פאָר

2 פראָטעסט-מיטינגען

קעגן דער העץ-קאמפאניע פון „היינט"
קעגן דעם יידיש-וועלטלעכן שול-וועזן.

I — 10 פרי אין „פלארא" (זאוואדסקא 22) און II — 3 נאָכמיטאָג אין לאָקאַל פון דער דייטשער אַרבעטער-פּאַרטיי (בעדנאַרסקא 10) ביי גייערן.

רעפערענטן ווערן: ח״ח קאַזשדאַן פון וואַרשע — פאָרשטייער פון צ.י.ש.אָ., ח׳ ליכטנשטיין, ח׳ פאָזנאַנסקי, פאָרשטייער פון פּראָפ. פאַריינען, עלטערן און לערער.

בילעטן צו 20 גר. צו באַקומען אין אַרבעטער-ווינקל (פּאָלודניאָווע 20), אין די שולן (ציגל-גאַס 17 און זגערשער 42), אין קינדערהיים (סוואָלסקע 11) און ביי דער קאַסע.

9981

גן-ילדים פרעבעל-שולע
PRZEDSZKOLE
I. Kacenelsona
Cegielniana 28
Kilińskiego 120

עס ווערען אָנגענומען קינדער אין עלטער פון 3 און א האַלב ביז 7 יאָהר אין ביידע פרעבעל-שולען. אויפ׳ן פערלאַנג פון פיל עלטערן ווערט נאָך יום-טוב געעפענט אין ביידע לאָקאַלען
נאָכמיטאָג-קאָמפּלעטען
מיט אָנמעלדונגען זיך צו ווענדען אין די קאַנצעלאַריעס פון די אויבענדערמאָנטע שולען.
9931

צו דער עפענטליכקייט!

דערמיט מאַך איך עפענטליך באַקאַנט, אַז לויט דעם פסק-דין פון הרב ר׳ לייביש ראָזענבערג, הרב ר׳ משה מנחם סעגאַל און פון הרב ר׳ משה דאמב איז מיין בע״ד שווארצבארד, פיעטריקאָווער 35, געוועזן מחויב פאַר דער שבועה צו דעפּאָנירען 3,900 זל., אַזוי איז געווען דער פסק-דין. נאָך פיל אויפּאָדערונגען האָט שווארצבארד די געפאָדערטע סומע 3,900 זל. נישט געוואָלט דעפּאָנירען און דאַגעגען איך האָב געשטעלט יעדעס מאָל צו דער שבועה. אויף דעם קענען עדות זאָגען די אויבענדערמאָנטע רבנים, וועלכע זענען אונטערגעשריבען אויף דעם פסק-דין. איך פאָדער איהם אויף צום לעצטען מאָל, אַז ער זאָל דאָס געלד אין משך פון 48 שעה דעפּאָנירען. אין געגענפאַל וואַרף איך אַראָפּ פון מיר די פעראַנטוואָרטליכקייט פאַר די ווייטערדיגע פאָלגען. ווער עס וויל געוויר זיך דערוויסען דעם אמת, קען דאָס ערפאַהרען ביי איינעם פון די 3 רבנים. פאַר זיין אָנגעגעבענעם פאַלשען אָנאָנס אין „נייעם פאָלקסבלאַט" נומער 237 וועל איך איהם צוציהען צו פעראַנטוואָרטליכקייט.

מיט אכטונג יעקב גאָלדמאַן, 29 נאַרוטאָוויטשא 29.

10008

מ ו ד ע ה.

אין צוזאַמענהאַנג מיט׳ן אויפרוף פון דער פאָריגער וואָך וועגען דער יאַטקע פון עופות אויף נאָוואָ-זאַרזשעווסקא 1, אינהאַבער מרדכי לייזער ברענזעל און קאפעל גאָלדקינד, בין איך מודיע, אַז עס איז געשעהען צוליב אַ מיספערשטענדניש פון ראַבינאַט און די יאַטקע געפינט זיך אונטער דער השגחה פון ראַבינאַט. אויך אויף יעדען עוף אַ סטעמפּעל פון די שוחטים.

לאָדז, עש״ק האזינו תר״צ. צבי פישהאף, דומ״צ.

בעקאַנטמאַכונג.

דערמיט מאַכען מיר בעקאַנט, אַז צוליב דער בעקוועמליכקייט פון ג׳ פּובליקום, האָבען מיר ערעפענט

א געוועלב פון פריש-געשאַכטענע כשר׳ע עופות
נאָוואָ-זאַרזשעווסקאַ 1, פראָנט, אין געוועלב

וואו די בעפעלקערונג פון גייער׳ס ראַיאָן קאָן יעדען טאָג בעקומען צו מעסיגע פרייזען פרישע כשר׳ע עופות, געשאָכטען דורך די שוחטים פון גייער׳ס מארק און אונטער דער השגחה פון היגען ראַבינאַט און ועד הכשרות פון גייער׳ס ראיאָן.

מיט אכטונג מרדכי לייזער ברענזעל און קאפעל גאָלדקינד

בעמערקונג: די פרייזען זענען די זעלבע ווי אויף ווסכאָדניאַ-גאַס.

א לעהרער
מיט רעגירונגס-רעכט 15 יאָהר פּראַקטיק, ערטיילט לעקציעס פאַר שילער און דערוואַקסענע: פּויליש, דײַטש, פראַנצויזיש, מאַטעמאַטיק, און בוכהאַלטעריע.
שיף, שוו. יאַקובאַ 12 און דער אָפיציגע 1 שטאָק

מאַשין-טאָרעבקעס
פון בעסטען פּאַפּיר
שרייב-מאַטעריאַלען געשעפט
זשעלאַזנאַ 15

א קירזשנער-אַרבייטער
ווערט געזוכט
פּיעטריקאָווער 54, ביי הערשליקאָוויטש

ס׳ווערט געזוכט צו קויפן
א טריקאָטאַזש-מאַשינדעל 9 / 8 / 35
אין גוטען צושטאַנד. צו ערפאַהרן ביי פריידענרייך, נאַרוטאָוויטש 35 (הענטשקע-פאַבריק)

אכטונג, לאדז און אומגעגענד!
אין לאָדז ווערט איצט פערקויפט וויין, וועלכער ווערט פאַבריצירט אויפ׳ן אַרט מיט נאָכגעמאַכטע עטיקעטען פון מיין פירמע. איך וואָרען דעריבער אַלע געעהרטע קונדען און קאָנסומענטען צו אַכטונג אויף פאָלגענדע עטיקעטען, וועלכע זענען רעגיסטרירט אונטער № 18155 מיט וועלכע די פלאַשען פון מיין פירמע זענען פערזעהען

גלייכצייטיג וואָרען איך אַלע ליטאָגראַפיעס און ווייןהענדלער, דאָס אַלע נאָכפעלשער וועל איך געריכטליך פערפאָלגען מיט אכטונג
„אלווין — ALOIN"
אינהאַבער:
א. ליבערמאַן, וואַרשע, פראַנציסקאַנער 19
עקזיסטירט זייט יאָהר 1888.
איז לאדז האב איך בישט קיין פיליעס
מיין וויין ווערט פערקויפט אויסשליסליך אין פאָלגענדע לאָדזער פירמעס:

1) וו. בולווא, גלובנא 47	6) ל. ראָזענבערג, גרינער מאַרק 3
2) גוטמאַן, פל. וואָלגאָשטשי 11	7) ל. שיינביין, נאַוואָמיעסקא 27
3) י. בעלכאַטאָווסקי נאַרוטאָוויטש 31	8) מ. גרונדמאַן, זגיערסקא 10
4) ש. פריימאַן, זאַוואַדזקא 6	9) ע. מ. סאַוויצקי, בושעזשינער 21
5) מ. פאַגעלמאַן, צעגעלניאַנא 42	10) ה. פ. רובינשטיין פּאָלודניאָווע 32
	11) י. בארענשטיין, אַלעקסאַנדער 85

גלייכצייטיג ווינש איך אַלע מיינע געעהרטע קאָנסומענטען און סוחרים
א גמר חתימה טובה

אתרוגים
מובחרים לולבים והדסים
במקח השוה אין הורט און ע גצעל
שוין צו בעקומען ביי
עמנואל קאַפּעלוש
פּלאַץ וואָלנאָשטשי 10 (נייע שטאָט).

בגמר חתימה טובה
אני מברך את ה„קהלה" העברית בעיר לודז עם יושבי הראש ובחיריה ואת הגבאים וכל המתפללים דבית הכנסת הגדול.
עוזר ווינאגראד
ש״ץ ראשון דבית הכנסת הגדול דאַלטשטאַט.
9984

ענטשולדיגונג.

מיר בעטען ענטשולדיגונג ביי דער פערוואַלטונג פון צענטראַלע ראַד - פערקעהר-פעראיין זאַוואַדזקא 5, אין לאָדז, פאַר אונזער נישט טאַקטישער אויפפיהרונג און אָנפאַל אויף אונזער חבר אפרים פינקשטעסקי פון קאָנסטאַנטין בעת אין א אויפ-גערעגטען צושטאַנד. אַלס צייכען פון חרטה שפּענדען מיר אויף די צענטראַלע 35 זלאָטעס און מיר ערקלערען, אַז אונזער וועט שוין מעהר נישט פאָרקומען.

מיט אכטונג
יחיאל בוטשינסקי, יצחק בוטשינסקי, יאַנקיל שיינהאָלץ, קאָנסטאַנטין.

זאַל „פילהאַרמאָניע" נאַרוטאָוויטש 20

שבת, דעם 12-טן אָקטאָבער 10 פרי קומט פאָר א פאָרלעזונג פון ח׳

זרבבל

א. ד. ט.: „אמונה, אפיקורסות און פּראָלעטאַרישע וועלט-אַנשויאונג"

טעזן: 1) ביים וויגעלע פון רעליגיע, 2) צווישן אַווי וועלטן, 3) איבערמענשלעכעס און איבערנאַטירליכעס. 4) פחד פאַרן לעבן און מורא פאַרן טויט, 5) גלויבן און וויסן, 6) יחיד און קאָלעקטיוו, 7) דערפאַרונג און פאַרנונפט, 8) קאַמף מיט דער נאַטור און קאַמף מיט דער געזעלשאַפט, 9) רעליגיעזער עקסטאַז און רעוואָלוציאָנערער פאַטאָס, 10) רעליגיעזע פיהרער און פּראָלעטאַרישע קעמפער, 11) „פריידענקער"-געזעלשאַפטן און פּאָליטישע פּאַרטייען, 12) די יסודות פון דער פּראָלעטאַרישער וועלט-אַנשויאונג.

בילעטען צו בעקומען אין געזעלשאַפט „אוונט-קורסן" זגערזשער 17, פרייטיק נאָכמ. און שבת פרי אין קאַסע פון פילהאַרמאָניע.

9937

מודעה.

דער שוחט פישל האללע פון פאַלנאַצנאַ 11 וואָס איז תחת השגחת הראבינאַט דפה בעט, אַז מען זאָל אַרויסנעהמען די משכנות, וואָס מען האָט איינגעלייגט יום-טוב פאַר שחט׳ן.

9933

דער יונגערמאַן,
וועלכען א פּאָליציאַנט האָט נישט געוואָלט אָננעהמען פאַר אַן עדות (דינסטאָג ד. 14-טען מאַי ביינאַכט 11.15 róg Piotrkowskiej i Św. Anny, ווייל ער איז א יוד) ווערט געבעטען אין זיין אייגענעם אינטערעס און אין אינטערעס פון יונגנמאַן, וועלכער האָט זיך פאַר זיינעטוועגן אָנגענומען זיך צו מעלדען ביי
ביאַלעק, פּיעטריקאָווער 182
טעלעפאָן 12-7

נאך לאנגע און שווערע ליידען איז נעכטען געשטארבען מיין ליבע פרוי, אונזער ליבע מוטער, שוועסטער און טאכטער

נ. ע. מרים אשת ר׳ פישעל נ״י קאלינסקא

בת ר׳ צבי איזראעלעוויטש נ״י מפאביאניץ

איז עלטער פון 52 יאהר.

די לויה קומט פאר היינט, פרייטאג, האלב 1 אזייגער בייטאג פון טרויער-הויז פאדזשעמשנא 6.

מאן, זיהן, טעכטער און עלטערן.

אראבער סאבאטירען די מארד-פראצעסען

ירושלים 10 (י.ט.א.) דא קומט פאר דער פראצעס געגען די אראבישע רוצחים פון צפת.

נעכטען האט דער פראצעס אנגענומען א סענסאציאנעלע ווענדונג. די אראבישע אדוואקאטען האבען זיך אפגעזאגט פון פערטיידיגען די בעשולדיגטע אראבער.

עס איז קלאר, אז די אראבישע אדוואקאטען סאבאטירען. דער פראצעס איז דעריבער אפגעלעגט געווארען.

דאס איז שוין דער צווייטער פראצעס, וואס ווערט אפגעלעגט צוליב׳ן סאבאטאזש פון די אראבישע אדוואקאטען.

מיט׳ן דאזיגען סאבאטאזש צילען די אראבער צו פערשלעפען די פראצעסען און צו קאנען ווייטער פיהרען זייער העצערישע אגיטאציע.

פעסימיסטישער בעריכט פון עסטרייכישען קאנסול

וועגען דער ווירטשאפטליכער לאגע אין ארץ-ישראל

וויען. (יט״א) דער עסטרייכישער קאנסול אין ירושלים האט צוגעשיקט דער וויענער האנדעלס-קאמער א בעריכט, וואס שילדערט גאנץ פעסימיסטיש די נאהענטסטע פערספעקטיווען פון די ווירטשאפטליכע בעציהונגען אין ארץ-ישראל. אלע געשעפטס-צווייגען חוץ דעם לעבענס-מיטעל-פערקויף זיינען אפגעשוואכט. די גרעסטע געפאהר פאר׳ן צוריקשטעלען די נארמאלע בעציהונגען בילדעט איצט די אראבישע באיקאט-בעוועגונג. דער קריזיס ווערט שארפער נאך צוליב דעם, וואס די אנטי-יודישע באיקאט-פראפאגאנדע הויבט אן צו זיין ווירקזאם אין די שכנות׳דיגע לענדער. פון סיריען אליין האט מען צוריקגעצויגען א בעשטעלונג ביי די ארץ-ישראל-אינדוסטריעלער אויף א סומע פון 20,000 פונט. גלייכצייטיג ווערען געמאכט דורך די אראבער אין ארץ-ישראל שריט זיך אונאפהענגיג מאכען פון די יודישע אימפארטערען און גרינדען גרויסע אראבישע אימפארט-געזעלשאפטען. די לאגע פון יודישען סוחרים ווערט בעטראכט אלס ערנסט, הויפטזעכליך אין דער מאנופאקטור-בראנזשע. אין צוזאמענהאנג מיט דער לאגע לאזט זיך מערקען פון איין זייט ביי אלט-איינגעזעסענע סוחרים א נטייה שטארקער צו עמיגרירען, פון דער אנדערער זייט א טענדענץ אריבערצוטראגען די געשעפטען אין ריין-יודישע קווארטאלען.

עמיל וואנדערוועלדע אין טשעכאסלאוואקיי

פראג, (י.ט.א) אהער איז אנגעקומען עמיל וואנדערוועלדע, וועלכער איז אויפ׳ן וואקזאל בעגריסט געווארען דורך די פארשטעהער פון די טשעכישע און דייטשע סאציאליסטען, פון פועלי ציון און פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע. אין אווענד האט עמיל וואנדערוועלדע אין אייגעם פון די גרעסטע זאלען געהאלטען א רעפעראט וועגען די ארץ-ישראל-פראגען. וואנדערוועלדע וועט האלטען ענליכע רעפעראטען אין א רייה אנדערע שטעט.

צוליב פארלאמענט-וואהלען

ווערט שמחת-תורה ערקלערט אלס האלב-יום-טוב

פראג (י. ט. א.) די יודען אין קארפאטען-רוסלאנד געהען צו די פארלאמענט-וואהלען צושפליטערט. 2 יודישע גרופען, וואס זענען בעשטאנד-טיילען פון די טשעכישע רעגירונגס-פארטייען — די „יודישע געווערבע פארטיי״ און די יודישע רעפובליקאנישע פארטיי״ האבען שוין אריינגעטראגען זייערע קאנדידאטען-ליסטעס. די דריטע יודישע גרופע געהט, ווי בעקאנט, צו די וואהלען אין א וואהל בלאק מיט די פוילישע פארטייען. די בעמיהונג, צו שאפען אן איינהייטליכע ליסטע זענען געבליבען אהן ערפאלג.

ווי די יודישע טעלעגראפען-אגענטור דערוויסט זיך, האט דער קאבינעט פון קארפאטען-רוסלאנד ערקלערט דעם היי-יעהריגען טאג פון שמחת-תורה פאר א האלב-יום-טוב, כדי צו ערמעגליכען די רעליגיעזע יודען זיך צו בעטייליגען אין די וואהלען.

די שומרי-שבת-בעוועגונג אין ארץ-ישראל

ירושלים, (י.ט.א.) די „חבית משמרת שבת״ אין פתח-תקוה, וואס צעהלט אייניגע הונדערט מיטגלידער, האט זיך אנגעשלאסען אין דעם וועלט-פערבאנד פון „שומרי שבת״.

אפגעפאהרען חלוצים קיין א״י

לעמבערג, 10 (יט״א) נעכטען זענען אפגעפאהרען קיין ארץ-ישראל 150 חלוצים.

וואס זאגט קעניג אמאנולאה

רוים, 10 (ספ.טעל.) דער געוו. קעניג אמאנולא האט אין אן׳אינטערוויו פאר פרעסע-פארשטעהער ערקלערט, אז דאס פאלען פון קאבול בעטראכט ער אלס אן׳אויסערגעוועהנליך געשעהעניש פון זיין לאנד אין איצטיגען מאמענט קאן ער נאך נישט זאגען, ווי אזוי ער וועט האנדלען. ער וועט אבער מיט דער גרעסטער אויפמערקזאמקייט נאכפאלגען די ענטוויקלונג פון די געשעהענישען און אין דער נאהנסטער צוקונפט אננעמען די ענטשיידענדע דעציזיע.

וואַרשאווער משומדים

ווערען אויף יום-כפור צוריק יודען

ווארשא. אויך היי־יאהר קומען אין ראבינאט אריין א סך משומדים, וואס בעטען מען זאל זיי העלפען זיך צוריק אומקערען צום יודענטום. בלויז אין פערלויף פון נעכטיגען טאג אליין זענען אין ראבינאט געקומען 5 משומדים. פון זיי זענען פאר צוויי משומדים דורכגעפיהרט געווארען די פארמאליטעטען און זיי זענען צוריק איבערגעגאנגען צום יודענטום.

איינע פון די משומדים איז א יונגע פרוי, א טאכטער פון א חסידישער פאמיליע. מיט בערך צוויי יאהר צוריק האט זי זיך אין געשמד׳ט, וואו זי האט געארבייט, בעקענט מיט א בחור, און אזוי ווי ער האט רווקא זיך געוואלט שמד׳ן, האט זי זיך אויך געשמד׳ט און זיי האבען חתונה געהאט. אבער אין עטליכע וואכען ארום האט דער יונגערמאן געגעבען אן׳אנדער טייטעל פון דעם ועלבען געשעפט און מיט איהר אהן געגעפאהרען קיין פאריז.

בקיצור, מיט דער הילף פון ראבינאט האט די פרוי, מיט דער פערמיטלונג פון פאריזער ראבינאט, בעקומען פון איהר מאן א גט און נעכטען איז די פרוי אלס גרושה צוריק געווארען א יודיש קינד.

אויף דער פראגע, פאר וואס זי וויל זיך צוריק אומקערען צום יודענטום, האט זי געענטפערט, אז איהר פערשטארבענער פאטער קומט איהר צו חלום און ער פאדערט פון איהר, אז נאך פאר יום-כפור זאל זי זיך צוריק אומקערען צום יודישען פאלק.

סענסאציאנעלע אפערע צווישען שותפים אין ווארשא

ווארשא. נאך פון יאהר 1918 אן האט אויף דער נענשא גאס עקזיסטירט א בשותפות׳דיגע מאנופאקטור-פירמע פון ש. זש און מ. פ. ביידע האבען געפיהרט גאנץ גרויסע געשעפטען. ז יוהאבען אויך געהאט בשותפות א פאפיר-פאבריק און אובערשלעגען.

אויסנוצענדיג דעם פערטרויען פון זיין שותף, האט פ. בעקומען פון איהם א בעפולמעכטיגונג און דערנאך פערקויפט די פאבריק פאר 70 טויזענד דאלאר.

אזוי ווי ער האט זיין שותף פון דעם געלד נישט געוואלט געבען קיין איין פרוטה, איז צווישען די שותפים, פערשטעהט זיך, ענטשטאנען א סכסוך. עס איז שוין זאגאר צווישען זיי געקומען צו א עהרען-געריכט אבער ס׳איז דערפון גארנישט געווארען.

אז זש. האט גע׳זומען דראהען מיט קאנסעקווענצען האט פ. מסכים געווען צו געהן צום צווייטען מאל צו אן עהרען-געריכט מיט אנטייל פון אדוואקאטען. האס ראזינע עהרען-געריכט מיט׳ן אנטייל פון יוריסטען האט צוגעפסקענט, אז פ. מוז געבען זיין שותף זש. 25 טויזענד דאלאר. לכתחילה האט פ. ערקלערט, אז ער גיט די צוגעפסקענטע 25 טויזענד דאלאר. שפעטער האט ער אבער דערויף חרטה בעקומען און ערקלערט, אז ער וועט קיין נעלה נישט געבען.

איצט האט זש. דורך אדוואקאטען דערלאנגט וועגען דעם ענין אן׳אנקלאגע צום פראקוראר ביים ווארשאווער קרייז-געריכט, בעשולדיגענדיג זיין שותף פ., אז ער האט אויפ׳ן יסוד פון דער אויסגענארטער בעפולמעכטיגונג צוגענומען זיין נחלק פון דער פערקויפטער פאפיר-פאבריק.

א גמר חתימה טובה

און א גוט יאהר

ווינשען מיר אונזערע ליבע

עלטערן און געשוויסטער

יחיאל ארענבוך און פרוי.

מודעה מהראבינאט

לאפרושי מאיסורא.

יעדער יגד ברויך זיך אפהיטען נישט גבשל ווערען בחשש נבלות וטרפות דעריבער זאל מען נאר לאזען שעכטען בייַ די שוחטים, וואס זענען בהשגחת הראבינאט. אין די שעכט-הויזער וואלבארסקא 8, ווסכאדניא 43 זאכאדניא 56 קילינסקא 35, גרינעם-מארק 9, יוליוס 38, רזשגאווסקא 4 און אלעקסאנדראווסקא 6, די אלע שעכט-הויזער וועלען זיין טעטיג מוצאי-שבת א גאנצע נאכט און ערב יום הכפורים ביז א זייגער 10 פריה.

לאדזער ראבינאט. 10012

גאלדענער פלאץ

צום האנדעל

פון זאפארט צו פערפאכטען א פלאץ אויף הערינג מיט א געביידע ביים פלאץ קאשטשעלנא 7.

צו ערפאהרען קאשטשעלנא 3 ביים ווירט. 9992

צו דער פערלאבונג פון מיין פריינדין

פרל. אסתר גאלדבערג

מיט ה׳ בערל ווייגארט

ווינשט פיל גליק

משה לייב לאופער. 1001

א הערציגען מזל-טוב אייך

רעגינא און יאקוב אייכענצוויג

צום געבורט פון אייער זוהנדעלע.

מאלא, שמואל און יואל פרידמאן

וואלף קיפער

מיר ווינשען אונזערע שוועסטערן און ברידער מיט די פאמיליעס, ווי אויך אלע פריינד אין אלע קצבים

א גמר חתימה טובה

וואלף קיפער און פאמיליע

אין אמעריקא. 9983

קוואליפיצירטע

ארבייטער (ינס)

צו טריקא - וועש

ווערען פון זאפארט געבויכט צו ערפאהרען ביי

פרענקעל

פאמארסקא 53, פארטער.

2 שטריק-מאשינען

צו פערקויפען

1 9-ער אויף 70 צענטימעטער וואלטערס 1 8-ער אויף 80 צענטימעטער אין בעסטען גלאטפלעטיגע צושטאנד. אפערטען אונטער משה אין ארטיקולטראציע אפצוגעבען.

ס׳ווערט געזוכט א גוטע

טריקא-נייהערין

ביי מאשקאוויטש.

פראנצישקאנער 38

לינקע אפיצינע, 1. שט.

ביליג! אתרוגים

מובחרים לולבים והדסים

פון דער ערשטער קוועלע

צו בעקומען נאר ביי דער פירמע

„Orient" ווסכאדניא 60

ביי ר. סובאוואלסקי

ווי אויך אויף נאוואמיעסקא 26, ביי מייערסדארף.

א כתיבה וחתימה טובה

ווינש איך מיינע געעהרטע קונדען, קרובים, פריינד און בעקאנטע

ה. סראקא

אינהאבער פון קונסט-פאטאגראפישען אנשטאלט

„PARISIEN"

30 פראנצישקאנער 30

די שרעקליכע באהן-קאטאסטראפע

הינטער סאבאלעוו מיט'ן צוג לעמבערג — ווארשא

נעכטען האבען מיר געבראכט די אלארמי־רענדע ידיעות וועגען א שרעקליכער באהן-קאטא־סטראפע נישט ווייט פון ווארשא.

איצט ברענגען מיר אויספיהרליכע פרטים:

די קאטאסטראפע האט פאסירט אויפ'ן בריקעל, וואס געפינט זיך 300 מעטער פון דער סטאציע אין דער ריכטונג צו דעמבלין.

עס איז געווען פונקט 4 מיט 4 מינוט בעגי־נען. אין דער ריכטונג צו דעמבלין איז געפאהרען דער שנעל-פראכט צוג נ' 961, וועלכער נעהט אפ פון דער סטאציע ווארשא–פראגא 1 ביינאכט.

אין דער זעלבער צייט איז אין דער ריכטונג צו ווארשא געפאהרען דער לעמבערגער פאסאזשיר־צוג נ' 924, וועלכער געהט-אפ פון לעמבערג קיין ווארשא 2 מיט 15 מינוט ביימאג.

נאך דער סטאציע סאבאלעוו, אין דער ריכ־טונג צו דעמבלין געפינט זיך בלויז איין ליניע. לויט'ן פלאן מוז דעריבער דער פראכט-צוג איבער־ווארטען אויף א זייטיגער ליניע נעבען דער סטאציע, כדי דורכצולאזען דעם לעמבערגער-צוג. ביז דאס בעשעהט, איז דער סיגנאל צום ארויספאהר פאר'ן פראכט-צוג פערמאכט.

אזוי איז אויך געווען דאס מאל. די אטמא־ספערישע בעדינגונגען זענען געווען גינסטיגע און קיין שום אפטישע שטערונגען צו בעמערקען דעם סיגנאל זענען נישט געווען.

נאר אונפערוואַרט האט זיך דער פראכט-צוג אריינפאהרענדיג אויף דער סטאציע, נישט אפגע־שטעלט. דער צוג איז פארבייגעפאהרען די סטאציע און, איידער דער „דיזשורני" פון דער סטאציע האט בעוויזען עפעס אויפצוטון — האט זיך דער־הערט אזא שרעקליכער קנאל, אז אלץ ארום איז אויפגעציטערט געווארען. דאס האט פאסירט די קאטאסטראפע.

פון די אויפגעריסענע קוימענס האט א שלאג געטון אין דער הויך אנ'איבערראשענד פייערווערק און באלד דערנאך איז ארום צוריק געבליבען די נעדיכטע פינסטערניש.

איניגע מינוט האט געדויערט ביז די אויפ־געוועקטע איינוואוינער פון שטעטיל זענען זיך צונויפגעלאפען.

דער צוזאמענשטויס איז פארגעקומען אויף מאשלאג, געמויערט בריקעל.

אין דער פינסטערניש האבען זיך געטראגען יאמערליכע הילפס-רופען פון די קרבנות.

ביי דער שיין פון ספעציעל אונטערגעצינ־דענע שייטערס, האט זיך אנגעהויבען די רעטונגס־אקציע. פון צווישען די חורבות האבען זיך פיל קרבנות אליין אנגעהויבען ארויסגראבלען און פא־לענדיג פון דער בריק אין דער נידער, האבען זיי זיך נאך מעהר צובראכען די גלידער.

ביז אינדערפריה האט געדויערט דאס ארויס־גראבען די קרבנות, פון וועלכע פיל האבען געהאט צובראכענע הענד און פיס, צושמעטערטע קעפ און צוקוועטשטע ברוסטען.

צוזאמען זענען געווען 27 פערוואונדעטע מיט 3 הרוגים.

די רעטונגס אקציע האבען געפיהרט זייטיגע מענשען פון שטעטעל מיט די ניצול געווארענע פאסאזשירען. די הילפס-מיטלען זענען בעשטאנען אין ארויסשלעפען די קרבנות פון צווישען די חורבות און דערלאנגען זיי וואסער.

ערשט א פערטיל אויף 6 איז אנגעקומען די ערשטע הילף פון דעמבלין מיט א מיליטערישען סאניטאר-צ ג.

א שעה שפעטער איז אנגעקומען דער רע־טונגס-צוג פון ווארשא מיט 3 דאקטוירים, פאר־שטעהער פון דער באהן-דירעקציע און א בריגאדע ארבייטער.

דאס באנדאזשירען די פערוואונדעטע האט געדויערט ביז 7 פריה אין דאן האט מען אלע פערוואונדעטע איבערגעפיהרט קיין דעמבלין.

דער פאסאזשיר צוג איז בעשטאנען פון 5 וואגאנען. דער ערשטער וואגאן איז געווען א באגאזש וואגאן. די דריי מיטעלסטע וואגאנען זענען געווען פערנומען דורך אנ'אבטיילונג זעלנער פון 2-טען קאוואלערישען שיסער-פולק פון כרוביעשאוו, וועלכע זענען געפאהרען אין דער קאוואלערישער הויף-שולע קיין גרודזיאנדז. בלויז אין לעצטען וואגאן זענען געפאהרען ציווילע פאסאזשירען.

די דריי מיטעלסטע וואגאנען זענען געווען פון לייכטען טיפ און זיי האבען אממייסטען גע־ליטען. דאגעגען דער ערשטער און לעצטער וואגאן, אין וועלכע עס זענען געפאהרען ציווילע פא־סאזשירען, זענען געווען מאסיווע פולמאן-וואגא־נען. זיי האבען ווייניג געליטען, און דאס איז גע־ווען די סיבה, וואס אלע ציווילע פאסאזשירען (470 פערזאן), זענען ארויס גאנץ פון דער קא־טאסטראפע.

געליטען האבען בלויז די זעלנער פון די מי־טעלסטע וואגאנען מיט די באהן אנגעשטעלטע

געהרגעט אויפ'ן ארט זענען געווארען דער קאנדוקטאר פון באגאזש-וואגאן אין לעמבערגער צוג באלעסלאוו שלעדזיאוסקי (פון ראדאם) און די 2 זעלנער סטאניסלאוו שעלעסט און מאריאן וויקטאר יאראצקי. ביי די זעלנער זענען צושמע־טערט געווארען די קעפ און פיס.

פערוואונדעט זענען געווארען 24 זעלנער מיט 3 באהן-אנגעשטעלטע.

צווישען די 24 פערוואונדעטע זעלנער גע־פינען זיך פאלגענדע 4 יודען: שבתי צלבוים (שטאמט פון מיעכאוו קעלעצקי), יחיאל לייב שילד־קראט, יוסף מאלימאן און יוסף באנדעל

18 פון די קרבנות זענען זעהר שווער פער־וואונדעט געווארען און עס זענען ביי זיי צובראכען געווארען די הענד און פיס. 8 פון די דאזיגע פערוואונדעטע, וועלכע האבען זיך געפונען אין א שטערבליכען צושטאנד, האט מען מיט עראפלאנען איבערגעפיהרט פון דעמבלין קיין ווארשא.

מצד דער באהן-דינערשאפט, זענען, אויסער דעם געהרגעטען פערוואונדעט געווארען: דער מאשיניסט פון פאסאזשיר-צוג מארעק שימאנסקי (שטערבליך), דער רעווידענט פון זעלבען צוג יאן ריכליג. דער לייטער פון צוג יוזעף קאושאל, דער קאנדוקטאר מארעק קארפינסקי און דער מאשי־ניסט פון פראכט-צוג ריכלעווסקי.

דער געהילף פון דאזיגען מאשיניסט, וועלכער האט זיך אויך געפונע, אין לאקאמאטיוו, איז ארויס פולשטענדיג גאנץ.

מען האט איהם ארויסגעשלעפט בלויז א פערחלשטען פון אונטער א בארג קויהלען, וועל־כע האבען איהם פערשאטען.

די אויספארשונג האט פעסטגעשטעלט, אז דער מאשיניסט פון פראכטצוג ריכלעווסקי, וועל־כער טראגט די פעראנטווארטליכקייט פאר דער גאנצער קאטאסטראפע, האט נאך אויף דער סטא־ציע לאסקאזשעוו בעקומען די אינסטרוקציע זיך אפשטעלען אין סאבאלעוו און ער האט זאגאר אונטערגעשריבען א קוויטירונג אויף דער אינ־סטרוקציע. דער מאשיניסט האט אויפ'ן וועג אנ־געהויבען שלאפען, פערלאזענדיג זיך אויף זיין געהילף. אויך דער געהילף האט אבער געכאפט א דרימעל און דאס האט געבראכט צו דער שרעקליכער קאטאסטראפע.

ביים מאשיניסט ריכלעווסקי איז בעת'ן צו־זאמענשטויס אפגעהאקט געווארען א שטיק צונג. זיין ערקלערונג האט ער געגעבען מיט גרויס מיה, ווייל עס איז איהם שווער צו רעדען. ער פער־ענטפערט זיך, אז ער איז געווען שטארק ערשי־טערט צוליב דעם וואס זיין שוואגער איז בע־גאנגען זעלבסטמארד, ווארפענדיג זיך אונטער א צוג אין ווארשא. אונטער דער ווירקונג פון זיין אומגליק, האט ער זיך פערטראכט און האט פערגעסען וועגען זיינע פליכטען...

נאכ'ן פערענדיגען די אויספארשונג אויפ'ן ארט האט דער פרעזעס פון דער באהדריר. פעראורדענט דעם מאשיניסט פון צוג אפיציעל אנערקענען אלס אבגעשטעלטען און די פליכטען און פערפיהרען גענג איהם, אויכער דער געריכטליכער אויך א דיסציפלי־נארע אויספארשונג. אויך איז, לויט דער פער־ארדנונג פון אויספארשונגס-ריכטער ארעסטירט גע־ווארען דער געהילף פון מאשיניסט יאבלאנסקי.

שוידערליכע באהן-קאטאסטראפע אין אמעריקא

צעהנדליגער פאסאזשירען זענען אומגעקומען

נ י ו - י א ר ק, 10 (אטע) היינט איז פארגע־קומען א באהן-קאטאסטראפע, וואס האט נישט צו זיך קיין גלייכען זינט צעהנדליגע יאהרען אין אמעריקא. א קוריער-צוג, וועלכער איז געגאנגען פיטסבורג—וואשינגטאן האט זיך צוזאמענגעשטוי־סען מיט א משא-צוג. דע צוזאמענשטויס איז גע־ווען א שוידערליכער. 6 וואגאנען פון קוריער זע־נען צושמעטערט געווארען. ביז איצט האט מען ארויסגעצויגען 50 טויטע. מען רעכענט, אז אונ־טער די חורבות ליגען נאך צעהנדליגע טויטע. די סבה פון צוזאמענשטויס, איז א פאלשער סיגנאל פון משא-צוג.

בעראטונג פון די אגענץ-מיטגלידער

וואַרשאַ. אין דער וואוינונג פון ר"ח נאלד־שלאם איז פארגעקומען א בעראטונג צוזאמענגערופען דורך דער עקזעקוטיוו פון די נישט-ציוניסטישע מיטגלידער אין דער יודישער „אגענץ".

אין דער בעראטונג האבען זיך בעטייליגט אויך די ציוניסטישע מיטגלידער פון ראט און פון אדמי־ניסטראט וו-קאמיטעט פון דער „אגענץ", וואס האבען גען אין ווארשא.

עס איז בעהאנדעלט געווארען א רייה וויכטיגע פראגען וועגען א בשותפות'דיגער ארבייט לטובת ארץ-ישראל.

עס איז בעשלאסען געווארען, אז אין דער נאהענטסטער צייט זאל פארקומען א פלענארע זיצונג פון אלע מיטגלידער פון „אגענץ"-ראט, וואס וואוינען אין פוילען. עס זענען אויך געוועהלט גע־ווארען עטליכע בשותפות'דיגע קאמיסיעס, וועלכע וועלען אויף דער פלענארע זיצונג פארשטעלען קאנקרעטע פארמען וועגען די אקטועלע פראגען.

דער טומעל צוליב פראפ. בארטעל'ס קומען קיין ווארשא

ווארשא 10 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט). היינט האבען זיך פערשפרייט קלאנגען, אז קיין ווארשא איז געקומען פראפ. בארטעל, אויף דער איינלאדונג פון דער רעגי־רונג. ווייטער האט מען איבערגעגעבען, אז פראפ. בארטעל איז אויפגענומען געווארען דורך מארשאל פילסודסקי.

די דאזיגע קלאנגען האבען ארויסגערופען א מהומה צווישען דער פאלקאוניקעס-גרופע, וועלכע האט געהאלטען, אז דאס קומען פון פראפ. באר־טעל קיין ווארשא איז פערבונדען מיט עפעס א גאמינאציע.

ס'האט זיך ארויסגעוויזען, אז פראפ. באר־טעל איז טאקע געקומען קיין ווארשא, ער איז אבער דורכ'ן מארשאל פילסודסקי נישט אויפגענו־מען געווארען, און זיין אנוועזענהייט האט גאר־נישט צוטון מיט קיין נאמינאציע.

וויטאס שווימט ווידער ארויף

ווארשא, 10 (טעלעפאניש פון אונזער קא־רעספאנדענט). וויטאס האט אנגענומען דעם מאנ־דאט אלס פרעזעס פונ'ם „פיאסט". היינט האט ער צוזאמענגערופען א בעראטונג פון פיאסט, כ. ד., און נ. פ. ר. כדי צו שאפען א פערשטענדיגונגס־קאמיסיע אויף אויסצוארבייטען אנ'איינהייטליכע טאקטיק. די פערשטענדיגונגס קאמיסיע האט בע־שלאסען נישט צו פערשארפען די אפאזיציע צו־ליב דער שווערער ווירטשאפטליכער לאגע אין אין לאנד.

נישט ריכטיגע ידיעות

ווארשא, 10 (טעלעפאניש פון אונזער קא־רעספאנדענט) די פוילישע אגענציא „פאפ" האט היינט מיטגעטיילט אין איהר ביולעטין, אז דער דירעקטאר פון אלגעמיינעם דעפארטאמענט סטאנ־שעוסקי איז בעשטימט געווארען אלס וויצע פי־נאנץ-מיניסטער און, אז דעפ. באראנסקי איז בע־שטימט אלס וויצע-פארזיצער פון באנק-פאלסקי. ביידע ידיעות האבען זיך ארויסגעוויזען פאר נישט ←מת.

אויסגעשלאסען נישט נאר א מלחמה נאר אויך א קאנפליקט צווישען ענגלאנד און אמעריקא

וואשינגטאן, 10 (אטע) היינט האט מען אין ווייסען הויז פערעפענטליכט דעם אפיציעלען קאמוניקאט וועגען רעזולטאט פון אלע געשפרעכען און קאנפערענצען צווישען מאקדאנאלדן און די אנפיהרענדע אמעריקאנער פערזענליכקייטען.

דער קאמוניקאט שטעלט פעסט, אז עס איז דערגרייכט געווארען א פולשטענדיגער הסכם אז אז עס איז אויסגעשלאסען די מעגליכקייט אין דער צוקונפט נישט נאר פון א מלחמה, נאר אויך פון וועלכען עס איז קאנפליקט.

די קאנסאלידאציע פון די יודישע ישיבים ארום הר הכרמל

חיפה, (י.ט.א.) די חיפה'ער יודען זענען שוין צוגעטרעטען צו קאנסאלידירען די יודישע זידלונגען אוים'ן הר-הכרמל. עס וועט געבוים ווערען א נייער וועג און 50 נייע יודישע בנינים, וואס וועלען ענג פערבינדען די ביז-איצט איזאלירטע יודישע הייזער און ערמעגליכען זיי א גע־מיינזאמע פערטיידיגונג אין פאל פון אנ'אנפאל. עס ווערט אויך אויסגעארבייט א פלאן צו בויען א גאנצע יודישע שטאט אויפ'ן הר-הכרמל.

די יודען אין די שטאט-ראט-וואהלען אין גרויס-פוילען

בידגאשטש, (י.ט.א.) צום ערשטען מאל אין דער געשיכטע פון די זעלבסטפערוואלטונגען אין פויזנער און פאמערישע געביטען, זענען די יודען ביי די איצטיגע וואהלען צו די שטאט־ראטען אין בידגאשטש און גרודזיאנדז געגאנגען מיט אייגענע ליסטעס. צוליב דעם, וואס די וואה־לען זענען פארגעקומען אין צווישען טאג ראש־השנה, איז געווען פארצוזעהען, אז א גרויסע צאהל יודען וועלען נישט אנטיילנעהמען אין די וואהלען.

אין בידגאשטש האט די יודישע ליסטע בע־קומען 490 שטימען און אין גרודזיאנדז 224 שטימען.

רומעניש בילדונגס-מיניסטעריום

צווינגט יודישע שולען צו בעשעפטיגען רומענישע לעהרער

בוקארעשט. (יט"א) דאס בילדונגס-מיניס־טעריום האט צונעשיקט צו די יודישע שולען א צירקולאר, וועלכער פעראורדענט, דאס א העלפט פון דעם לעהרער-פערסאנאל מוז בעשטעהן אמעסטא־טען פון די סלוכה'שע לעהרער-סעמינארען. אזוי ווי עס זענען נישטא קיין יודישע לעהרער-סעמינארען, זענען אויך נישטא קיין יודישע לעהרער, וואס בעזיצען די נעפאדערטע קוואליפיקאציעס. די לעצטע פעראורדנונג פיהרט דעריבער דערצו, אז א העלפט פון די יודישע לעהרער מוז אבגעזאגט ווערען און אויף זייער ארט דארפען קומען רומענער. דער דאזיגער אטענטאט אויף די רעכט און עקזיסטענץ פון די יודישע שולען און לעהרער האט ארויסגערופען אויפרעגונג אין אלע יודישע קרייזען.

ZAGINIONY został weksel na zł. 44.— płatny 30.9 1929 r. wystawca Rachmil Danielski w Łodzi, ul. Zgierska 44. Weksel zostaje unieważniony. — Znalazca zechce takowy zwrócić za wynagrodzeniem do pana M. Klaperzaka w Łodzi, ul. Zgierska 16.

לעבער
מאשינאוועס
ווערן אנגענומען
צו ביליגע פרייזן
ג. נארדמאן ציגלנ. 29

בעקאנטמאכונג
די בעוואוסטע און לאנג-עקזיסטירענדע פירמע
J. FUTERMAN
Łódź, Piotrkowska 54, tel. 6-54
מאכט בעקאנט, דאס זי בעזיצט און עמפפעהלט דער געעהרטער קונדשאפט צו די פארשטעהענדע פייערטאגע א זעהר רייכען אויס־וואהל פון די מאדערנסטע אינלענדישע און אויסלענדישע
דיוואנעס גארדינען מעבעל-שטאפען
באדניקעס דעקען צעראטען
פארטיערען נארזשוטען ליגאלעאומס אז"וו
אלעס צו קאנקורענץ-פרייזען און רעעלע בעהאנדלונג.
בעמערקונג: פערטרעטונג פון די בעסטע — בעלסקער האנד-דיוואנען. —
54 דעטייל הורט! 54

דער גרויס-מופטי פראטעסטירט

געגען די פארשריפטען ביי'ם כותל מערבי

ירושלים, (יט"א). דער גרויס-מופטי פון ירושלים האט רערלאנגט רעם הויך-קאמיסאר א פראטעסט געגען די נייע פארשריפטען, וואס פערפליכטען איצט ביי דער כותל מערבי. דער מופטי זאגט, אז די היינע פארשריפטען וועלען ארויסרופען פרישע צוזאמענשטויסען און אונרוהען.

אין דער זעלבער צייט האט אויך די הבנות-הראשית צוזאמען מיט דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע און ועד-הלאומי ארויסגעטראגען א פראטעסט געגען די היינע פארשריפטען און ספעציעל געגען דעם פערבאט אויפצושטעלען בענק און שטוהלען פאר די מתפללים, וואס עס איז אויסערגעוועהנליך וויכטיג פאר די זקנים וואס פאסטען און דאווענען דעם גאנצען טאג פאר דער כותל-מערבי.

א מאנומענט לכבוד די געלי־טענע יודען

ירושלים, 10. (יט"א) די בני-ברית-לאושע אין ארץ-ישראל איז צוגעטרעטען בויען אין חיפה א מאנומענט לכבוד די געפאלענע יודען בעת די לעצטע אונרוהען.

פון דער אויספארשונגס-קאמיסיע

לאנדאן, 10. (ספ. טעל.) ווי דער „טיימס" מעלדעט וועט די קאמיסיע אויסצופארשען די נעשעהענישען אין ארץ-ישראל אנהויבען איהרע ארבייטען אין דער רריטער וואך פון חודש אקטאבער. אנדערע היינטיגע וואך וועט די קאמיסיע אפפאהרען פון ענגלאנד.

די עטאטיסטישע פאליטיק

זאל ווערען ביסלעכווייז ליקווידירט

ווארשא. 10. (טעלעפאניש). אין די ווארשאווער האנדעלס-קרייזען רעדט מען איצט מיט גרויס פעראינטערעסירונג וועגען דעם אויסערגעוועהנליכען פאקט, וואס דאס האנדעלס-מיניסטעריום האט איבערגעגעבען די טשענסטאכאווער רעגירונגס-הוטע „בלאכאווניא" אין פריוואטע הענד.

געשעהען איז עס די טעג, ואס האנדעלס-מיניסטעריום האט געשלאסען אן אפמאך מיט דער מעטאל-פאבריק ב. האנטקע, לויט וועלכען די דער מאהנטע הוטע ווערט איהר פערדונגען פאר 60 טויזענד זל. יעהרליך. די רעגירונג וועט אזוי ארום איצט האבען פון דער „בלאכאווניא" א ריינעם ריוח, בעת פריהער ווען די בלאכאווניא" האט זיך געפונען אין די הענד פון דער רעגירונג, האט מען צוגעלייגט 350,000 זל.

די האנדעלס-קרייזען זעהען דערין א סימן, אז די רעגירונג טרעט צו ליקווידירען איהר עטאטיסטישע פאליטיק דורכ'ן פערדונגען צו פריוואטע פערזאנען די עטליכע רעגירונגס-אונטערנעהמונגען, וואס ברענגען איהר דעפיציט אדער ווענינ פערדינסט. די רעגירונג האט זיך איבערצייגט אז די זעלבע אונטערנעהמונגען וועלען קאנען געבען גרעסערע פערדינסטען און אויך אין מלוכה-אוצר וועלען אריינפליסען פון זיי מעהר געלד.

דער סוף פון א מיאוס'ען בלבול

קיעלץ, 10. (טעלעפאניש).

ווי בעקאנט האבען די פוילישע אנטיסעמיטישע צייטונגען פערשפרייט א בלבול און צוזאמענהאנג מיט דער שרפה אין שטעטעל סלופיאנאווא ביי קיעלץ, אז אין דער ארטיגער שוהל זענען געפונען געווארען פיל געוועהר, אמוניציע און אויפרייס-מאטעריאלען, וואס געהערט צו קאמוניסטען.

איצט האט דער קיעלצער וואיעוואדע פונאנדער געשיקט א ספעציעלע ערקלערונג, אין וועלכער דער גאנצער בלבול ווערט אפגעלייקענט. דער וואיעוואדע שטעלט פעסט, אז בעת דער שרפה זענען טאקע געווען אויפרייסען, אבער די אויפרייסען זענען נישט געווען פון קיין באמבעס, נאר פון לייכט-אויפרייסענדע פליסיגקייטען פון די נעזעלבער פון שמואל זולבערמאן און יהושע קעסטענבערג. אין הויז פון אברהם קליינער האבען טאקי אויפגעריסען זעכציג קילען פון רוסישען און עסטרייכישען סיסטעם וואס שטאמען נאך פון דער וועלט-מלחמה, אבער די קוילען האבען אנגעהערט צום געוועזענעם לאקאטאר פון זעלבען הויז באלעסלאוו מיערושעיעווסקי, וועלכער איז נאך מיט דריי יאהר צוריק אוועק קיין ארגענטינע.

וואס איז נוגע דער שוהל, איז דארט קיין שום אמוניציע נישט געפונען געווארען. נעבען דער פערברענטער שוהל זענען בלויז געפונען געווארען צוויי אלטע פאנגעטען וועלכע געהערען אן צום אלט-ווארג-הענדלער וואלף לייפשעוויטש.

אט אזוי שטעלט זיך פאר דער אמת וועגען די „קאמוניסטישע געוועהר-סקלאדען", וואס די אנטיסעמיטישע צייטונגען האבען ענטדעקט אין דער פערברענטער יודישער שוהל פון סלופיאנאווא.

ליטווישע פלענער

ארויסצושטופען פוילען פון מזרח

קאוונא, 10. (ספ. טעל.) דער ארגאן פון די „שאולעסען" פערעפענטליכט א גרויסען ארטיקעל וועגען ווילנא; די צייטונג האלט, אז מען קאן אפנעהמען ווילנא ביי פוילען, דורכ'ן ארויסשטופען פוילען פון גאנצען מזרח. צו דעם צוועק דארפען זיך די אוקראינער, ווייסרוסען און ליטווינער ארגאניזירען און שאפען אן אקטיווע אקציע געגען פוילען.

יודישע מתים

פאדערען די אונגארישע סטודענטען

בודאפעשט, 10. (ספ. טעל.) די אנטיסעמיטישע סטודענטען האבען אויף א פערזאמלונג באשלאסען נישט דערלאזען די יודישע סטודענטען אויף די לעקציעס. ביים אריינגאנג פון אוניווערזיטעט שטעהען אנטיסעמיטישע סטודענטען און פאדערען ביי די סטודענטען זיך צו לעגיטימירען. די יודישע סטודענטען ווערען נישט אריינגעלאזען, צוליב וואס עס זענען ענטשטאנען גרויסע געשלעגען צווישען די יודישע און אנטיסעמיטישע סטודענטען.

אויף היינט 12 בייטאג איז צונויפגערופען געווארען א זיצונג פון אקאדעמישען סענאט.

איינע פון די וויכטיגסטע פאדערונגען פון די אנטיסעמיטישע סטודענטען איז דאס צושטעלען מתים פאר'ן אנאטאמישען אינסטיטוט דורך די יודען.

א יוד—אמעריקאנער אמבאסאדאר אין קובא

וואשינגטאן, 10. (יט"א טעלעגראפיש). די קאמיסיע פאר אויסערליכע ענינים ביים אמעריקאנער סענאט האט איינשטימיג בעשטעטיגט דעם בעקאנטען יודישען פילאנטראפ האררי גוגענהיים אלס אמעריקאנער אמבאסאדאר אין קובא.

לעבעדיגערהייט בעגראבען

דער שרעקליכער טויט פון „מארקיז שאמפאבער"

די לעצטע און גרעסטע פאריזער סענסאציע

(א בריף פון פאריז)

פאריז איז נאך נישט געקומען צו זיך פון דער געהיימניש מיט דער צושניטענער פרוי און מיט'ן קערפער פון רינארדען'ען, וועלכען מ'האט געפונען אין א פערמאכטען קאסטען אויף דער באהן-סטאציע, און שוין איז געקומען א נייע סענסאציע, וועלכע האט געלאזט אין שאטען אלע איבעריגע. דאס איז דער שרעקליכער טויט פון קלעמאן פאסאל, וועלכער איז געווען גוט בעקאנט אונטער'ן נאמען „מארקיז שאמפאבער".

ווער איז „מארקיז שאמפאבער"?

„מארקיז שאמפאבער" אדער קלעמאן פאסאל איז געווען איינער פון די גרעסטע שווינדלער און מיסטיפיקאטארען אין פראנקרייך. ער האט געהאט הינטער זיך א שטורמיש און בונט לעבען. ער האט עס געגרינדעט די אויסגעטראכטע געזעלשאפט „קאנאדיאן מאטאר", ער איז געווען א טאנץ-לעהרער, א העלד פון אונצעהליגע שווינדלערישע אפעראציעס און רויב-אנפאלען און איז צעהנדליגער מאל געזעסען אין טורמע.

יערעסמאל, ארויסגעהענדיג פון טורמע, פלעגט ער ענדערען דעם נאמען און זיך נעהמען צו ווייטערדיגע שווינדלערישע און רויבאלישע געשעפטען. צומייסטען האט ער זיך בעריהמט געמאכט אלס „מארקיז שאמפאבער". אונטער דעם נאמען האט זיך פאסאל בעוועגט אין שלאס פריארע, נעבען דונאי, אינאיינעם מיט א יונגער שעהנהייט ושיעל דע זשיואר, וועלכע האט זיך דערנאך ארויסגעוויזען אלס פרוי פון דעם שווינדלער. דער „מארקיז" האט ארויסגעשיקט צו א רייהע יובעלירען בריף מיט איינלאדונגען צו קומען אין שלאס מיט צירונג פאר זיין יונגער פרוי. (איינער פון די יובעלירען האט בעקומען דעם חשד, אז דא איז עפעס נישט אין ארדנונג און האט וועגען דער איינלאדונג געמאלדען אין דער פאליצײ. מ'האט אין שלאס געמאכט א רעוויזיע, דערביי האט די פאליציי ענטדעקט א צימער וואס איז געווען ספעציעל צוגעפאסט דורך די פערברעכער פאר זייערע צילען. דאס גאנצע צימער איז געווען בעקלאפט מיט מאטראצען. די פערברעכער פלעגען אין דעם צימער אריינפיהרען זייער קרבן און דארט ארייגלאזען א שטראם פון כלאראפארם, איינשלעפערענדיג דעם קרבן.

נאך דער ענטדעקונג איז דער „מארקיז" און זיין פרוי איינגעזעצט געווארען אין טורמע. באלד ווי ר'איז ארויס פון טורמע האט דער „מארקיז" צוגעטראכט א נייעם טריק, וועלכער האט איהם האסמאל געקאסט דאס לעבען.

דער סענסאציאנעלער בריף

דעם לעצטען פרייטאג האט דער נעוועלבער באשלאן בעקומען פאלגענדען אונגעוועהנליכען בריף:

„געעהרטער הער. מיר האבען געפונען אייער אדרעס אין די פאפירען פון אייער פריינד קלעמאן פאסאל, וועלכען מיר האבען דעם פאריגען שבת לעבעדיגערהייט בעגראבען. געזעסענע צווינגען אונז צו אייך צו שרייבען. ראטעוועט דעם ארמען מענש, פערלירט נישט קיין איין מינוט".

ווייטער איז אין בריף געווען גענוי אנגעוויזען דאס ארט, וואו פאסאל איז בעגראבען און אז פון'ם קבר שטעקט ארויס א רעהר, כדי ס'זאל קאנען צוקומען לופט צום בעגראבענעם. דער בריף איז געווען אונטערגעשריבען מיט אן אויסגעטראכטען נאמען „פרוי דארושוואל".

דאשלע איז אינאיינעם מיט נאך א פריינד פון מארקיז אוועק אין א מאטאציקל אויפ'ן אנגעוויזענעם ארט. ס'איז געווען ביינאכט און ס'האט געגאסען א שלאגס-רעגען, לויט די סימנים אין בריף האבען זיי געפונען דריי צלמ'ען אין וואלד און א פרישען קבר, פון וועלכען ס'האט ווירקליך ארויסגעשטעקט א רעהר. באשלע האט אריינגעשריען אין דער רעהר:

— קלעמאן. דו הערסט אונז! זיי גערוהיג אביסעל!

קיינער האט נישט געענטפערט. באשלע איז אוועק אין נאהענטען דארף און האט געבראכט עטליכע זשאנדארמען צום קבר. מ'האט גענומען פיבערהאפטיג דעם קבר אויפצוגראבען. אינגיכען האט זיך בעוויזען א טרומנע. מ'האט אראפגעקלאפט דאס דעקעל פון דער טרומנע. אינעווייניג איז געלעגען א מענש מיט אן אויסגעקרימט, בלויז פנים, ער איז געווען טויט. דאס איז געווען קלעמאן פאסאל, אנגעטון אין איין העמד. ס'איז גאנץ לייכט געווען פעסטצושטעלען, אז ר'איז נעשטארבען פון דערשטיקונג און אז ר'האט זיך בעמיהט מיט אלע כוחות אריינצואטעמען אביסעל לופט. אין קבר זענען געלעגען עטליכע שטיקלעך שאקאלאד און א פאטאגראפיע פון „מארקיז" מיט אן אויפשריפט: „צו מיין מוטער. געדענק אן מיר". 3

„די היטער פון גערעכטיגקייט"

דער פראלאג פון דראמאן, וועלכער האט זיך געענדיגט מיט'ן טויט פון קלעמאן פאסאל, האט זיך אפגעשפילט נאך מיט א חודש צוריק.

אין אנהויב סעפטעמבער איז דער „מארקיז שאמפאבער" אוועקגעפאהרען קיין דאמיל. זיין מוטער האט געזאגט, אז ער פאהרט אונטערהאנדלען מיט אן ארויסגעבער: דער בעריהמטער שווינדלער האט זיך פערנומען צו פערעפענטליכען אין דרוק זיינע מעמוארען. פון דעמאלט אן האט איהם קיינער נישט געזעהן.

דעם 20-טען סעפטעמבער האט די רעדאקציע פון „מאטען" דערהאלטען א בריף, וועלכער איז געווען געשריבען אין נאמען פון א געהיימנישפולער ארגאניזאציע „די ריטער פון טעמירע" (טעמירע—נעטין פון גערעכטיגקייט) אין'ם בריף איז געווען געמאלדען, אז די „ריטער" ערקלערען אן אומברחמנות'דיגען קריג דער גאנצער פערברעכערישער וועלט. אין דער ערשטער רייהע וועלען זיי זיך אפרעכענען מיט'ן „מארקיז שאמפאבער", דעם נאפאלעאן פון די מאדערנע שווינדלער.

מיט דעם ציל, איז געשטאנען אין בריף, האט מען פאסאל'ן פערנארט און געפייניגט מ'האט איהם צוגעבונדען צו א טיש און מיט א גומענע רעהר געפייניגט אויף א שרעקליכען אופן, „דורך וואס"ער די ריטער האבען געוואלט געוואויר ווערען, וואו ער האט בעהאלטען זיין פערמעגען. אריינשלינגענדיג זיבען ליטער וואסער, האט דער „מארקיז" נישט אויסגעהאלטען און האט אנגעוויזען אן ארט אין וואלד, וואו ער האט בעהאלטען א קעסטעל מיט ווערט-פאפירען אויף זעכציגהן מיליאן פראנק. די ריטער זענען אוועק אויפ'ן אנגעוויזענעם ארט און האבען דארט טאקע געפונען דעם אוצר. אבער, איז ווייטער געשטאנען אין בריף, די ריטער האבען בעשלאסען צו מאכען צו איהם א סוף און דערמיט געבען א ביישפיל פאר אלע פערברעכער.

דער בריף איז געווען אונטערגעשריבען מיט א פראגע-צייכען.

בעגראבען א לעבעדיגען מענשען

נאכדעם האט די רעדאקציע פון „מאטען" בעקומען בריף וועגען דער טעטיגקייט פון דער געהיימנישפולער געזעלשאפט. אין די בריף איז דער עיקר געווען בעשריבען ווי אזוי די ריטער פייניגען דעם געפאנגענעם „מארקיז". ענדליך איז א בריף פון 30-טען סעפטעמבער איז געשטאנען:

„שבת זענען מיר געקומען אין קאמער צום „מארקיז" און איהם מיטגעטיילט אונזער אורטייל. מיר האבען איהם ערקלערט, אז ער וועט בעגראבען ווערען לעבעדיגערהייט, נאר עס וועט איהם פערזיכערט ווערען דער צושטאנד פון פרישער לופט, אזוי ארום וועט ער אויסגעהן פון הונגער.

א פערטעל אויף 9 האבען מיר איהם אריינגעזעצט אין אן אויטא. פינף מענשען זענען אוועק אינאיינעם מיט איהם. 12 ביינאכט זענען זיי געווען אויפ'ן ארט און גענומען גראבען א קבר. דערווייל האט דער מארקיז גענומען רעדען פון זין, ער איז קיינמאל נישט ארויס פון זינען. ווען דער קבר איז נעווען פערטיג, האבען מיר צוגעזאגט איהם צו שוינען, אויב ער וועט ווערען אן ארענטליכער מענש. ער האט זיך אנגער צולאכט. מיר האבען איהם אויסגעטון, איבערלאזענדיג איהם בלויז אין איין העמד. דאן האבען מיר איהם אריינגעלעגט אין טרומנע אריין. ער האט זיך נישט געוועהרט. מ'האט צוגעמאכט דאס דעקעל און אראפגעלאזט די טרומנע אין קבר אריין.

צום סוף האבען די „ריטער" געמאלדען, אז איצט נעהמען זיי זיך צו אנדערע פערברעכער. אויך דער בריף איז געווען אונטערגעשריבען מיט א פראגע-צייכען.

ווער זענען די מיטהעלפער

אין רעדאקציע פון „מאטען" האט מען די בריף געהאלטען פאר א מיסטיפיקאציע. דארט האט מען גערעכנט, אז דער „מארקיז" האט פשוט אליין אויסגעטראכט די גאנצע מעשה כדי צוצוציהען אויף זיך די אויפמערקזאמקייט, בפרט ווייל ער האט זיך פערנומען ארויסצוגעבען זיינע מעמוארען..

אויך די אויספארשונג האלט זיך דערביי, אז דא איז פארגעקומען א מיסטיפיקאציע, וועלכע האט זיך טראגיש געענדיגט.

אבער דער „מארקיז" וואלט דאך אליין זיך נישט געקאנט בעגראבען אהן עמיצענס הילף. ער האט געמוזט האבען פריינד. וועלכע האבען די טרומנע געבראכט אין וואלד אריין און פערשאטען דעם קבר. אבער פארוואס האבען זיי דעם לעבעדיג-בעגראבענעם פערלאזען?

די כלומרשטע „ריטערס" האבען ווארשיינליך געטראכט, אז דער מארקיז וועט קאנען מיט שאקאלאד דורכלעבען אין קבר א 5—6 טעג ביז די זשורנאליסטען וועלען איהם נישט אויפגראבען. זיי האבען אבער געהאט א כעמישען טעות: ריינע לופט איז אריין אין קבר דורך דער רעהר, די אומריינע לופט (קויהלען-זויערע) האט נישט געהאט קיין ארויסגאנג, ווייל זי איז שווערער פאר לופט און האלט זיך ביי דער באדען-פלעכע.

דער אויספארשונגס-פאליציי איז גאנץ שנעל געלונגען אויפצוקלערען די אומשטענדען פון דער האוטער געהיימנישפולער געשיכטע. וועגן דעם אין צווייטען בריף.

פאן.

דער פאליטישער מאמענט

די בענייטע ענגליש-סאָוויעטישע בעציהונגען?

צווישען ענגלישען אויסערן-מיניסטער הענדערסאָן אין דעם סאָוויעטישען אמבאסאדאר אין פאריז דאווגאלעווסקי איז געקומען צו א הסכם וועגען בענייען די דיפלאָמאטישע בעציהונגען. דאָס וועט געשעהען באלד, ווי דער אָפמאך וועט בעשטעטיגט ווערען דורך דעם ענגלישען פארלאמענט. נאָכדעם ווי עס וועלען בעשטימט ווערען די באָטשאפטערס, וועט די סאָוויעטישע רעגירונג בעשטעטיגען דעם פונקט פון אָפמאך פון יאָהר 1924, לויט וועלכען ביידע צדדים דארפען זיך אָפהאלטען פון פיינדליכער פראָפאגאנדע. דאָן וועלען זיך אָנהויבען אונטערהאנדלונגען וועגען א רייה פונקטען, וואָס האבען א שייכות צו די געגענווארטיגע ענגליש-סאָוויעטישע בעציהונגען.

אין די קאָנסערוואטיווע קרייזען האלט מען דעם אָפמאך פאר א הנחה לגבי די סאָוויעטען. דאגעגען אין די רעגירונגס-קרייזען בעהויפט מען, אז הענדערסאָן איז נישט אָפגעטראָטען פון דער אָנגענומענער ליניע, וואָס האט זיך בעזונדערס אויסגעדריקט אין אויס'פועל'ען די התחייבות פון דאווגאלעווסקי בנוגע אָפשטעלען די סאָוויעטישע פראָפאגאנדע אין און געגען ענגלאנד.

די בעציהונג פון דער לייבאָר-פארטיי, וועלכע שטעהט איצט ביי דער מאכט אין ענגלאנד און די סאָוויעטען האט איהר לאנגע געשיכטע. ווען די ארבייטער-רעגירונג איז אין יאָהר 1924 געקומען צו דער מאכט, איז איהר ערשטער שריט געווען אָפיציעל צו אנערקענען די סאָוויעטען. — דאָס איז געשעהען אין פעברואר 1924 — די סאָוויעטישע דיפלאָמאטען זענען ארויסגעוויזען געוואָרען פון ענגלאנד אין מאי 1927, און ביי דער מאכט האבען זיך געפונען די קאָנסערוואטיווע. דאָס איז געשעהען נאָך דער צווייטאָגיגער רעוויזיע אין דער סאָוויעטישער האנדעלס-געזעלשאפט „ארקאָס" און נאָכ'ן אויפב־עכען די סאָוויעטישע קאסעס.

אין יאָהר 1925 האט דער קאָנגרעס פון די טרעיד-יוניאָנען אין משך פון 15 מינוט אפלאָדירט טאָמסקי'ן, וועלכער איז געקומען צום קאָנגרעס אין נאָמען פון די רוסישע פראָפ. פעראיינען. דער צויבער פון די סאָוויעטען איז נאָך דעמאָלט געווען גרויס אין ענגלאנד. דער קאָנגרעס האט דעמאָלט אָנגענומען גאר רעוואָלוציאָנערע רעזאָלוציעס בנוגע די סאָוויעטען. נאָכ'ן גרויסען קויהלען-שטרייק אין יאָהר 1926 איז דער איינפלוס פון מאָסקווע געוואָרען קלענער, אָבער דאָס „שלום-מאָכען" מיט די סאָוויעטען איז ווייטער געבליבען א לאָזונג פון דער לייבאָר-פארטיי. די פריינדשאפט מיט די סאָוויעטען איז פערבליבען א פערבליבען א פאָליטישע פאָרמולע. מ'דארף געדענקען, אז אין די רייהען פון דער לייבאָר-פארטיי געפונען זיך אויך „לינקע". מ'האט זיי געדארפט מיט עפעס איינהאלטען, מאכען זיי געוויסע הנחות. אזא הנהה איז געווען ד"ר דיפלאָמאטישער בונד פון ענגלאנד מיט סאָוויעט-רוסלאנד.

די סאָוויעטען האבען נאטירליך זייערע כונות. זיי ווילען, אז די אנערקענונג זאָל צונויפפאלען מיט א גאראנטירטער הלואה. אין יאָהר 1924 האט די ארבייטער-רעגירונג געוואָלט גאראנטירען אזא הלואה פאר די סאָוויעטען, דערויף האט אָבער נישט מסכים געווען דער ענגלישער פארלאמענט. מאקדאנאלד האט דעמאָלט נאָכגעגעבען דעם דרוק פון די „לינקע", וועלכע האבען געפאָדערט, אז ענגלאנד זאָל אָפיציעל גאראנטירען פאר די סאָוויעטען.

זינט דער מפלה פון דער לייבאָר-פארטיי אין יאָהר 1924 (זי איז געשטאנען דעמאָלט ביי דער מאכט 9 חדשים) האט זיך פיל געענדערט, די ארבייטער-רעגירונג האט פערשטאנען, אז קיין שום רעגירונג אין ענגלאנד קאָן נישט אָנווייזען דער לאָנדאָנער סיטי, וואָסערע פאפירען מ'דארף ארויסלאָזען אויפ'ן מארק און וועמען מ'קאָן לייהען געלד. אין ענגלאנד גאראנטירט בכלל די רעגירונג נישט קיין הלוואות פאר אויסלענדישע מלוכות.

ווען ס'האָבען זיך איצט אָנגעהויבען די ענגליש-סאָוויעטישע אונטערהאנדלונגען, האָבען די „לינקע" אָנגעהויבען א לעבהאַפטיגע ארבייט. זיי האָבען דערמאָנט דער רעגירונג די הבטחות, וועלכע מאקדאָנאלד האט געגעבען בעת די לעצטע וואהלען. דעמאָלט האט מאקדאָנאלד ערקלערט, אז די לייבאָר-פארטיי וועט תיכף אָנהויבען אונטערהאנדלונגען מיט די סאָוויעטען, אויב זי וועט קומען צו דער מאכט, ווייל נאָר מיט טפשות קאָן מען ערקלערען, וואָס די קאָנסערוואטיווע האָבען די בעציהונגען איבערגעריסען.

קומענדיג צו דער מאכט, האָט די לייבאָר-רעגירונג נישט זעהר זיך געאיילט מיט די אונטערהאנדלונגען. זיי האָבען זיך אָנגעהויבען ערשט סוף יולי 1929, ד. ה. צוויי חדשים נאָכ'ן אויסגאנג פון די וואהלען. לויט'ן אָפיציעלען ענגלישען קאָמוניקאט האט הענדערסאָן דעמאָלט ערקלערט דאווגאלעווסקי'ן, אז די ענגלישע רעגירונג וואָלט וועלען וואָס גיכער לעזען די פראגען וועגען רוסלאנדס חובות, וועגען פרעטענזיעס פון פריוואטע פערזאָנען א. אז. וו. דאווגאלעווסקי האט דערויף געענטפערט, אז די סאָוויעטען קאָנען נישט אָננעהמען הענדערסאָנס פארשלאגען. דאווגאלעווסקי איז געהאט אָפגעפאָהרען פון לאָנדאָן און מ'האט שוין ווידער געשמועסט וועגען איבערעייס פון די אונטערהאנדלונגען. דאָ האָבען ווידער אָנגעהויבען אויסצואיבען זייער השפעה די לינקע אין דער לייבאָר פארטיי און אין רעזולטאט איז געקומען דער איצטיגער הסכם צווישען ענגלאנד און די סאָוויעטען. צי וועט אָבער פערווירקליכט ווערען די הויפט-האָפנונג פון דער סאָוויעט-רעגירונג אויף קרעדיטען אין ענגלאנד — איז א פראגע, בפרט איצט, ווען דער פראָצענט-פוס אין לאָנדאָן איז געהעכערט געוואָרען פון 5 און א האלב אויף $6^1/_2$.

פ. ב.

יודען
אויפ'ן ווירטשאפטליכען סיים

די ארגאניזאציע פון פוילישען סוחרטום אין אינדוסטריעלער איז שוין פעריבערגעקומען א ווייטערדיגען עטאפ. נאָכדעם ווי אין פוילען זענען אימעטום ארויסגעפיהרט געוואָרען די וואהלען צו די האנדעלס-און אינדוסטריע-קאמערען, איז איצט פאָרגעקומען דער ערשטער צוזאמענפאהר פון די דאָזיגע קערפערשאפטען פון גאנץ פוילען.

די רעגירונג שאצט אָפ דעם ווערט פון דער דאָזיגער אָרגאניזאציע און וויל זיך אזוי איינאָרדנען, אז זי זאָל זיך קענען שטיצען אויף איהר, און דערביי ענטלאסטעט ווערען פון א גאנצער רייה ווענינער וויכטיגע ענינים וועלכע וועלען קענען ערלעדיגט ווערען דורך דעם „ווירטשאפטליכען סיים" פון לאנד. די דאָזיגע אָפשאצונג פון דער ערשטער קאָנפערענץ פון די האנדעלס-קאמערען, וועלכע איז פאָרגעקומען היינטיגע וואָך אין האנדעלס-מיניסטעריום האָבען בעגעבען די איניציאטאָרען פון דער קאָנפערענץ, די מיניסטאָרען פאר האנדעל, פאר פינאנצען און דער פרעמיער.

די קאָנפערענץ, וועלכע איז איצט פאָרגעקומען האט נאָך נישט קיין ממשות'דיגע בעדייטונג, זי איז אָבער א זעהר וויכטיגע התחלה, פאר'ן לעבען און אָרגאניזאציע פון דער אינדוסטריע און האנדעל אין פוילען. הגם די קאָנפערענץ, וועלכע וועט אפשר מיט דער צייט פערוואנדעלט ווערען אין א שטענדיגען אָרגאן, האט נישט קיין רעכט אָנצינעמען בעשלוסען, איז אָבער קלאָר, אז צו איהר שטים וועלען זיך צוהערען די מאסגעבענדע פאקטאָרען.

אין טאקי דערפאר האָט מען געקענט רעכענען, אז די יודישע קרייזען וועלען זיך צו דער קאָנפערענץ צוגרייטען וועלען לייגען הערען זייער וואָרט. ס'איז דאָך נישט קיין סוד פאר קיינעם, אז ס'עקזיסטירען אלגעמיינע פאסטולאטען פון דער אינדוסטריע און סוחרטום און ס'עקזיסטירען פאראלעל ספעציפיש יודישע פאסטולאטען פון די יודישע אינדוסטריעלער און סוחרים. ס'איז דאָך א סוד פאר גאנץ בראָד, אז איינציגע מיט'ן שטארקען די אלגעמיינע פאזיציעס פון סוחרטום, אפילו מיט'ן שאפען נייע פאזיציעס, ווערען די יודישע- פאָזיצ'יעס אלץ מעהר אָפגעשוואכט ארויסגעריסען פון די יודישע הענט אויף צזא אָדער אנדער פארמעלען אופן.

אָבער די יודישע אָרגאניזאציעס האָבען זיך נישט צוגעגרייט צו דער קאָנפערענץ. ס'איז דעריבער אויך פערשטענדליך, אויב אויף דער קאָנפערענץ איז א חוץ אין דעם ארויסטריט פון דעפ. ווישליצקי נישט געקומען צום אויסדרוק דער ספעציפיש יודישער וויי.

ס'איז פאראן ביי יודען א סוחרישער אויבערראט ס'זענען פאראן אין די האנדעלס-קאמערען פערטרעטער פו די יודען. אמת, מיר ווייסען ווי אזוי די וואהלען צו די האנדעלס-קאמערען זענען פאָרגעקומען. ווי אזוי די יודען, וועלכע בילדען 75 און ערטערווייז אפילו 80 פראָצ. פונ'ם סוחרטום זענען אין די האנדעלס-קאמערען אריין נאָר אין דער העלפט, אָבער דער דאָזיגער אומשטאנד איז טאקי אנ'איבעריגע א בעשטעטיגונג, אז די יודישע פערטרעטער זענען אין די האנדעלס-קאמערען אריין אלס יודען. פארוואָס זשע האָבען זיי זיך נישט אָרגאניזירט דאָרט? פארוואָס האָבען זיי זיך נישט צוזאמענגערעדט כדי זייער ארויסטריט זאָל האָבען אויטאָריטעט.

אין פערלויף פון די לעצטע 5 יאָהר, אָנהויבענדיג פון 1924 ביז 1928 איינשליסליך האָט די „באנק גאָספאָדארסטווא קראיאָוועגאָ" פערטיילט פאָלגענדע מלוכה-קרעדיטען: פאר דער לאנד-ווירטשאפט — 370 מיליאָן 275 טויזענד זל. פאר דער אינדוסטריע — 387 מיליאָן; פאר די קאָאָפעראטיוועו און קאסעס פון קאָמונאלע זעלבסט פערוואלטונגען 286 מיליאָן און פאר'ן האנדעל קוים 82 מיליאָן 782 טויזענד זלאָטעס.

פאר די לעצטע פינף יאָהר פון 1924 ביז 1928 איינשליסליך האָט בעטראָפען די הכנסה פון דאָרפישען באָדען-שטייער 373 מיליאָן 200 טויזענד זל. און פון שטאָטישען אומזאץ-שטייער — 1 מיליארד מיט 441 מיליאָן. פיער מאָל אזוי פיל!

ס'איז גענוג צוזאמענצושטעלען די דאָזיגע צוויי טאבעלען, די טאבעלע פון די מלוכה-קרעדיטען און די טאבעלע פון די שטייערען אום צו זעהען קלאָר די שרעקליכע עולה, וואָס ווערט בעגאנגען געגען דער שטאָטישער האנדעלס-בעפעלקערונג.

אין יאָהר 1924 האָט דער הכנסה-שטייער קוים ארייגעבראכט 65 און א האלבען מיליאָן און אין יאָהר 1928 גאנצע 224 מיליאָן.

דער כסדר'דיגער וואוקס פון די שטראָפען פאר די נישט פינקטליך איינגעצאָהלטע שטייערען איז א בולט'ע בעשטעטיגונג, אז די בעפעלקערונג ווערט פון יאָהר צו יאָהר אלץ מעהר פעראָרימטער און דעם וואוקס פון די שטייער-הכנסות האָבען מיר בלויז צו פערדאנקען די ביי אונז גוט-בעקאנטע ריקויכטסלאָזע עקזעקוציע-מעטאָדען, וועלכע דערפיהרען אָפט מאָל צו די שרעקליכסטע טראַגעדיעס.

דאָס אלץ זענען פאקטען, וואָס זענען אין די האנדעלס-קרייזען גענוג בעקאנט. מ'דארף זיי אָבער אָפט דערמאָנען און דערביי מוז דאָ אויך דערמאָנט ווערען דער יודישער מאָמענט. דארף מען דען דערמאָנען, אז אויך ביים געניסען פון די דאָזיגע קרעדיטען זענען די יודען אין א ספעציעלער לאגע פונקט ווי ביים בעלאסטען מיט שטייערען.

דאָ קען נישט קומען דער תירוץ, אז עס איז געזונדער פאר דער זאך נישט שאפען קיין בעזונדערע יודישען פראָנט. ס'איז א פאקט, אז א גאנצע רייה שריט מצד די מאסגעבענדע פאקטאָרען, וואָס בעדראָהען נישט דאָס סוחר'טום, רואינירען אָבער דעם יודישען סוחר. ס'איז א פאקט, אז די פוילישע סוחרים אָרגאניזירען זיך בעזונדער און רוקען ארויס זייערע פאסטולאטען, טאָ צו וואָס זיך שפילען אין שטרויס-פאָליטיק און בעהאלטען דעם קאָפ אונטער'ן פליגעל? די פוילישע סוחרים האָבען טאקע אָפגעהאלטען זייער א קאָנגרעס אין פויזען. די יודישע פיהרער פון די סוחרים זענען „פערנומען געווען מיט עפיס אנדערש". אפילו פאר זייערע אייגענע בלוט-אינטערעסען האָבען זיי נישט געהאט קיין צייט און פערשטענדניש.

—ז.

ווילנער אוניווערזיטעט

350 יאָהר

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער פייערונג פון 350. יעהריגען יובילעי פון דער ווילנער אוניווערזיטעט, שרייבט דער ווילנער „טאג":

אַז ווילנער אוניווערזיטעט האט די אויפגאַבע ווייטער צו שפינען, ווי מען זאגט עס, דעם פארעם פון די איידעלע טראַדיציעס מיצקעוויטשעס און יאגאַכים לעלעוועלס, וועמעס געביין עס ווערט היינט געבראַכט לקבר פוילען אויף ראסאַ, די דערהויבענע טראַדיציעס פון דער גאָלדענער תקופה אין דער פוילישער ליטעראַטור און וויסענשאַפט — דאס ווערט מיט אונז איינגע'חזר'ט ביי יעדער געלעגענהייט.

אבער אַז דער אוניווערזיטעט פון סטעפאַן באַטארי פיהרט די ראוינע אַלע זיינע שלאַג-אויפנאַבען שלעכט אויס, דערין קאן אויך נישט זיין קיין שום ספק.

וואס איז די נפקא מינה צווישען דער מערב'דיגער ציוויליזאַציע און דער מזרח'דיגער ווילדקייט, אויב סיי דא אויפ'ן „פארפאסטען" הערשט דער זעלביגער גייסט פון פעלקער-האַס, פון זאאלאגישען נאַציאנאַליזם, פון ברוטאַלער אויסראטונגס-פאליטיק, ווי אין דער צארישער ווילדער אימפעריע אויפ'ן מזרח!?

צי האט דער „פארפאסטען" פאר אַלע זיינע צוהערער דיזעלביגע אַנאַלאגישע פרייהייטען ווי די מערב-אייראפעאישע אַנשטאַלטען? צי נילט דארטען דער אַבסאָלוט פרייער צוטריט צו וויסענשאַפט צי, פערקעהרט, דארטען הערשען, לויט'ן מוסטער פון דער מזרח'דיגער ווילדקייט, פראצענט-נארמעס פאר פערשידענע קאַטעגאריעס?

צי קולטיווירט דער „פארפאסטען" די קענטעניש פון איינענעם לאַנד, צי עקזיסטירען דא קאַטעגאריעס פאר ארטיגע קולטורען און שפראַכען, ווי עס פיהרט זיך אין הינטערלאַנד פון ראוינען פארפאסטען — אויף מערב?

דאס איז טאַקע די מעשה, וואס קיין שום „פארפאסטען" האַרף דא קיין פלאַץ נישט האבען. דא, אין אונזער געגענד, וואו עס קרייצען זיך צונויף עטליכע איינגעאַרטיגע נאַציאנאַלע קולטורען, איז דא אַ פלאַץ פאַר א „פאסטען", וועלכער זאל קאנצענטרירען אין זיך אַלץ, וואס ווערט דא אויפגעטאן פאַר דער פארשונג און ענטוויקלונג פון די ראוינע נאַציאנאַלע קולטור-פערמעגנס.

„אוניווערזיטעט" איז טייטש: אַלגעמיינקייט. און אויב דער אוניווערזיטעט פון ווילנע איז אַזוי איינזייטיג אין פערנעהם פון זיין וויסענשאַפטליכער אַרבייט, בנוגע דער קולטור-געשיכטע, ליטעראַטור, שפראַך, עטנאגראַפיע, עקאנאמיק און דעמאגראַפיע פון דער פערשידענפאַרביגער בעפעלקערונג, וואס בעוואוינט דעם בערייטען דורכ'ן אוניווערזיטעט קאַנט; אויב ער איז אין זיין אויטאנאמער פאליטיק אַזוי אומגערעכטיג זיך צו בעציהען צו אַ טייל פון דער ראוינער בעפעלקערונג ווי צו שטיפקינדער — צי פערדינט ער באמת דעם בכבוד'יגען נאמען: אלגעמיינע לעהר-אנשטאלט?

דער ווילנער אוניווערזיטעט וואלט באמת אויסגעפיהרט זיין גרויסע קולטור-שליחות ווען ער וואלט געעפענט פריי זיינע טויערן פאַר אַלע וויסענדאַרשטיגע, אהן אונטערשייד פון פאספארט, ווען ער וואלט באמת געווען אַ מקום-מקלט פאַר דער וויסענשאַפט פון אונזער געגענד מיט איהר נאַציאנאַלער מאזאַאיק, דורך איינפיהרען סעקטארען, לכל-הפחות קאַטעדרעס, פאר די ארטיגע נאַציאנאַלע קולטורען און ליטעראַטורען.

מיר גיבען זיך אפ אַ דין וחשבון, אַז ניכטערע מענשען הענען זיך אויסלאַכען פון אַ עלכע אוטאָפיעס. אבער בשעה מען פייערט דעם אוניווערזיטעט אלס פארפאסטען פון קולטור, דאַרף מען אויך געדענקען, אַז דאס הייסט פיערן נדייכצייטיג אַ געוועהר פון קולטור-אונטערדריקונג.

וואלט עס בעזייטיגט געווארען, וואס איז גראר ביי גוטען ווילען זעהר לייכט, — דאס וואלט עס געווען דער אמת'ער נצחון פון קולטור. לאמיר האפען, אז די וועט קולטור זיגען.

בעקאנטמאכונג.

מיר מאכען בעקאַנט, אז ביי דער פירמאַ

מ. בארנשטיין (בארווין)

אין לאדז, נאוואמיעסקאַ № 30

בעקומט מען אונזערע

אַלע סארטען ווייןן

וועלכע מיר עמפפעהלען דער געעהרטער קונדשאפט.

מיט אכטונג בשם אגודת

כרמי - התלוה, פתח תקוה

(—) דוב ימיני.

0086 ישראל.

וועלטליכקייט און יודישקייט

(צו דעם אנפאל אויף דער יודישער שול)

פון י. טשערניכאוו—דניאלי

היסטאריקער און קולטורגעשיכטלער, עקאנאמיסטען און פילאזאפען האבען זיך שוין גענוג מיה געגעבען, כדי אויפצוקלערען די עקזיסטענץ־בעדינגונגען פון דעם מערקווירדיגען פענאמען, וואס איז באמת יחיד במינו, פון דעם יודישען פאלק אין זיין צושפרייטונג, אין גלות.

עס איז אבער א פאקט, אז אין משך פון קרוב פון צוויי טויזענד יאהר האט דאס יודישע פאלק בעוויזען אויפצוהאלטען זיין קיום אין פאליטישע און סאציאלע בעדינגונגען, וואס שווערער פון זיי איז זיך נאר שווער פארצושטעלען, און האט דערגרייכט צו דער נאר נייער תקופה נאך פול מיט נאציאנאלע עמאציעס, ענערגיש און ווילען צום לעבען.

און עס איז קיין ספק נישט, אז דער סוד פון אונזער קיום שטעקט (נישט זוכענדיג דא דעם בראשית פון דער דערשיינונג) אין די נאציאנאל־רעליגיעזע פארמען פון לעבען, וואס דאס יודישע פאלק האט בעוויזען זיך אויסצוארבייטען אין גלות. אויב אמונה אויפ'ן מורח איז בכלל ענג צונויפגעבונדען מיט'ן לעבענסשטייגער פון פאלק, אויב אונטערדריקטע פעלקער האבען אין עפאכעס פון נויט און פיין שטענדיג ארויסגעוויזען א נטיה זיך אנצושפארען אן דער אמונה, האט דאס אבער אין יודישען לעבען אנגענומען א כאראקטער, וואס ביי קיין פאלק בעגעגענען מיר דאס נישט.

מען קען זיך פרינציפיעל פיינדליך בעציהען צו אט די פארמען פון היסטארישען יודישען לעבען, אבער אביעקטיוו קען מען פאר'ן עבר נישט נעגירן אפצושאצען די וויכטיגקייט פון די געטא־פארמען פון שטאנדפונקט פון „קיום־האומה".

און עס איז שוין דעריבער קיין וואונדער נישט, וואס נישט נאר פיינד, נאר אפילו איבערגעגעבענסטע פריינד האבען דאס יודישע פאלק זיך אנדערש נישט געקענט פארשטעלען, ווי א רעליגיעזע געמיינשאפט, ווי א קיבוץ, וואס איז פעראייניגט (און אין גלות נאך געווארען פערהארטעוועט) דורך דער אלטער יודישער אמונה.

צו ווייט שטעהט אונזער תקופה (אפילו פסיכאלאגיש) פון די פערשידענע רעפארמער, וואס האבען אין משך פון 19־טען יאהרהונדערט פרובירט אויף פערשידענע אופנים צוצופאסען די יודישע אמונה „לפי רוח הזמן", צו די נייגערטע בעדינגונגען פון דעם ארומיגען לעבען. עס שמעקט פון דעם, אהן שום ספק, וועהר א סך פון צופאסונג, מימיקריע, וואס האט שטענדיג אזא שליטה אויף יודען, וועלכע פערלאזען דעם געטא. אבער היסטאריש קען מען זיך דערלויבען צו זיין אביעקטיוו ביי א טייל רעפארמער האט דאס אין דער קריטישער תקופה, אויפ'ן שוועל פון געטא צו דער ברייטער וועלט, געמוזט זיין אן אויפריכטיגע שטרעבונג זיך אנצוהאלטען אן דעם קוואל פון לעבען, פון דער אלטער מעכטיגער יודישקייט.

עס שטעהען פאר איז דער צוקונפט אזוי פיל געפאהרען און די אלטע יודישקייט איז דאך א פאקט. א פאקט באמת א וועלט־היסטארישער, וואס האט איבערגעלעבט יאהרהונדערטער און אהן שום גוזמא, גאנצע וועלט־ציוויליזאציעס.

אצינד איז די יודישע געזעלשאפטליכקייט וועהר ווייט פון רעפארמאציע־אידעען, אבער איינציגע לעבט נישט נאר ביי דעם דורכשניטליכען, נאר אפילו ביי דעם אויפגעקלערטען יודען די האוויגע אטאוויסטישע בעציהונג צו דעם יודישען עבר, נישט נאר א בענקשאפט, נאר אויך אן אומבעוואוסטזיניגער גלויבען אין „נצח ישראל", א מין פאטאליסטישע איבערצייגונג, אז „א פאלק, וואס האט אזא געשיכטע" וועט נישט אונטערגעהן.

איז אבער אזוי דער סדר פון דער וועלט, אז אידעען, וואס זענען מסוגל געווען אין זייער צייט צו וועקען די גרעסטע ענערגיע און לוסט צום לעבען, ווערען לאחר זמן, פערקעהרט, דער מקור פון שוואכקייט, פון אפאטיע, וואס איז די גרעסטע געפאהר פאר דער געזעלשאפט.

עס איז אמת, אז אינערציע שפילט אויך אין לעבען פון דער געזעלשאפט וועהר אפט א וויכטיגע ראלע, פאקטען פון לאנג־אן־בעשאפענע קענען פערבלייבען א רעזערוואר פון ענערגיע אפילו דאן, ווען א נייע וועלט הויבט זיך אן צו העבען און נייע פאקטארען קומען צום ווארט.

און אויך נישט שטענדיג איז דאס גיכע פונאנדערפאלען פון דעם אלטען אן'אמת'ע שטיצע פאר דעם וואס קומט און, פאר דעם נייעם.

עס קען אבער נישט זיין קיין גרעסערע געפאהר פאר'ן כלל (בפרט אין איבערגאנגס־תקופות) ווי דאס נישט־קלארע בענעהמען פון די פראבלעמען פון דער צוקונפט, ווי דאס דרעמלען (וואס איז אפטמאל נישט מעהר ווי א סמן פון א „מיתה יפה") אין דעם שוים פון דער פערגאנגענהייט.

עס לויערט און עס ווערט אלץ געפעהרליכער פאר'ן יודישען געזעלשאפטליכען לעבען אט די דאזיגע סכנה.

עס פאלען פונאנדער די גייסטיגע מחיצות, אלץ מעהר אומקלאר ווערען די פערספעקטיווען פון אונזער געשיכטע.

דארף מען דאס ווידער און נאך אמאל אונטערשטרייכען: די צוקונפט פון דעם יודישען פאלק ווי א פאלק איז אפהענגיג פון דעם צי וועט עס די נאהענטע דורות געלונגען צו בעשאפען וועלטליכע פארמען פון נאציאנאלער עקזיסטענץ. פאר'ן נאציאנאלען שאפען און צוזאמענגעבונדענקייט פון דעם יודישען פאלק.

די אלטע יודישקייט, אויפגעבויט אויף דעם אומאפהענגיג פון אונזער ווילען מיט אזא ריכקייט

מאסהענגיג פון אונזער ווילען מיט אזא ריכקייט (ביי טיילען פון דעם יודישען פאלק ממש מיט קאטאסטראפאלער גיכקייט), אז די גאנצע ענערגיע פון אונזער פאלק מוז מאביליזירט ווערען, וואס ברייטער, און וואס גיכער צו בויען יסודות פון נייעם לעבען.

און עס וועט זיך בשום אופן נישט איינגעבען מיט א קאמפראמיס אפצונארען די געשיכטע.

געוויס איז דאס א שווערע פראבלעם, אבער וויל דאס איז א־זוי, מוז נאך קלארער ווערען פאר אונזער געזעלשאפטליכען געדאנק, אז עס איז באמת א נאציאנאלע עבירה פערווישען און צו פערטושען די וויכטיגקייט פון אט דעם גרויסען פראגעצייכען פון אונזער געשיכטע.

די יודישע נאציע קען ווייטער עקזיסטירען, ווי א וועלטליכע נאציע אדער זי וועט גארנישט עקזיסטירען, אפקומענדיג אין די געשיכטליכע בין הזמנים מיט א קיום, וואס קען זיך וועקען נאר מיטלייד.

און עס איז דעריבער דער גרעסטער סימן דלות פון אונזער אזוי־גערופענער געזעלשאפטליכער מיינונג, פון אונזער ברייטער באלעבאטישער מאסע, פון איהר „נאציאנאליזם", וואס זיי זענען נישט בכוח משיג צו זיין דעם נאציאנאל־היסטארישען ווערט פאר דעם קיום פון אונזער פאלק פון דעם בעשאפען פון דער אויסגעשפראכענער, פרינציפיעלער וועלטליכער יודישער קולטור.

איז לא די, וואס אין זעהר גרויסע מאסען שטעהען זיי אן א זייט פון דעם בויען פון דער נייער יודישער צוקונפט, האבען זייערע „ווארטפיהרער" ביי זיך נאך געפונען מוט צו רופען אקטיוו צו ברעכען דאס, וואס איז אויפ'ן וועג פון אמת'ער אויפבוי (הגם אפשר דערווייל אין א קליינער מאס) דערגרייכט געווארען).

אזא כאראקטער טראגט די „מלחמה מצוה", וואס דער „היינט" (און נאך איהם געוויסע טיילען פון דער ציוניסטישער מחנה) האבען אנגעהויבען צו פיהרען געגען דער וועלטליכער יודישער שול.

עס איז אין זייערע כוונות אויף פיהרער נישט געווען קיין ספק, דאס האבען זיי שטענדיג (הגם מהשפה לחוץ האט מען געטענה'ט אנדערש) סאבאטירט אלץ, וואס האט א שייכות צו דער אויפבליהונג פון דער נייער יודישער קולטור. דאס איז איגענטליך ביי זיי בעשאפען געווארען אויך דער פלאן (אין וועלכען מען האט, צום בעדויערן, אריינגעצויגען איניגע אויפריכטיגע פריינד פון דער יודישער קולטור) צו בעשאפען דעם „שול־קולט" כדי דעם דאזיגען „טראיאנער פערד" אריינצופיהרען אין לאגער פון יודישיזם. אצינד האבען זיי אפנים, פאר זיך געפונען א שעת כושר.

דעם מיטגעפיהל פון גרויסע טיילען פון דעם יודישען פאלק צו דער פראגעדיע און אומגליק אין ארץ־ישראל מיינט מען אויף א ריין־סוחרישען אופן צו דיסקאנטירען און (צוליב טעמים, וועלכע זענען פאר אלעמען דורכזיכטבאר), אויסצונוצען כדי „אפצווישען", עד חרמה צו בעקעמפען די וועלטליכע יודישע שול, וואס איז בעשאפען געווארען דורך דער יודישער דעמאקראטיע און איז אין איצטיגען מאמענט אפשר דער וויכטיגסטער אויפטו און — ממשות'דיגער אויסדרוק פון אונזער שאפען אויף וועלטליכע יסודות, אויף פרינציפען פון דער צוקונפט.

———

א קאמף מיט „פאלקס־פערטרעטער". דאס פערמאגען זיי אין זייער רשות דעם גאנצען נאציאנאלען אמת, שופטים געווארען, וואס זענען בערויבען אהן רחמנות אויסצומעסטען נאציאנאלע גערעכטיגקייט.

דער געשמאקלאזסטער שאוויניסטישער פכיזיין, וואס איז אפילו ביי אונז אין אזא אפשטויסענדיגער פארם נישט בענוצט געווארען און וואס איז ווידער א בעוויז פון דער געזעלשאפטליכער ירידה, צו וועלכער מיר זענען דערגראכט געווארען.

אונטערגעהן זאלען די יודישע שולען.... די שולען פון „בונד". זיי ווייסען וואויל, אז דאס איז נישט אמת, אז די שולען פון צ.י.ש.א. ווערען געשטיצט פון איינינע ריכטונגען, אפילו פון פערברעכענסטע פיינד פון „בונד", פון פערשידענע עלעמענטען, וואס זענען לחלוטין נישט מסכים מיט דער פראגראם, טאקטיק און אפשר נאך מעהרער מיט'ן טאקט פון „בונד".

אמת איז נאר, אז די גרעסטע אקטיוויטעט און ארגאניזירטקייט אין בויען די יודיש־וועלטליכע שול האט ארויסגעוויזען דער „בונד", און דאס וועט געוויס אין דער געשיכטע פון דער יודישער געזעלשאפטליכקייט פערבלייבען זיין גרעסטער פערדינסט. געגען זיין ווילען איז אפשר דער „בונד" צו דעם דאזיגען כבוד דערהויבען געווארען צוליב דער שוואכקייט פון דער אלגעמיינער יודישער דעמאקראטיע, וואס איז איינזייטיג צופאלען, און האט נישט דעם כוח צו דערפיהלען איהר היסטארישע אויפגאבע.

אהן נאציאנאל'ער מליצה און מגיד'ישער רעקלאמאציע (פון וועלכער עס איז באמת נישטא וואו צו בעהאלטען אין דער יודישער געזעלשאפטליכקייט) ווערט דורך דער יודישער שול אביעקטיוו בעשאפען איינער פון די יסודות פון דער נייער נאציאנאלער עקזיסטענץ, פון היינטוועלטיגען לעבענס־שטייגער פון דעם יודישען פאלק.

די געשיכטע איז זיך נוהג געזעלשאפטליכע דערשיינונגען צו משפט'ען נישט נאר לויט ווערטער, נישט לויט אידעאלאגיעס אפילו, נייערט אויפ'ן סמך פון מעשים.

אויב דאס בעשאפען פון דער יודיש־וועלטליכער שול איז געווארען הויפטזעכליך דער פערדינסט פון „בונד", קענען יודישע דעמאקראטען איהם דעם פרט באמת נאר מקנא זיין.

———

וואלט די יודישע דעמאקראטיע געווען אין אן אנדער צושטאנד, וואלט אויך די יודיש־וועלטליכע שול אין א סך ערטער געהאט אן אנדער אויסזעהן. דער קלאר־אויסגעשפראכענער קאמף פאר דער צוקונפט שליסט נישט אויס דעם גרעסטען יראת הכבוד פאר דער פערגאנגענהייט, בפרט קולטורעלער פערגאנגענהייט, וואס דארף געוויס געפינען איהר פאסיגען ארט און געהעריגע אפשאצונג אין דער יודישער שול.

מען דארף אבער אין געזעלשאפטליכע פראגען קענען אונטערשיידען דעם כלל פון פרט.

זענען דאך געוויס אויך אין „בנין ארץ־ישראל" פערשידענע טיילען פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע צווישען זיך חולק. פאר דעם רעליגיעזען ציוניסט איז מן הסתם גאר נישט אזוי ליב די פרינציפיעלע אפיקורסות פון די קבוצות און די ענגלישע און אמעריקאנער מנדבים מיליאנערען זענען דאך אוודאי און אוודאי נישט ענטציקט פון די כמעט קאמוניסטישע פארמען פון א טייל פון די דאזיגע קבוצות.

גלויבט מען אבער אין עיקר, וויל מען פאר איהם ארבייטען, העלפ'ט מען בויען, הגם נישט אין אל'ע פרטים איז מען מסכים.

מען דארף נאר גלויבען אין עיקר.

פאר דעם יודישען ראדיקאליזם איז די יודיש־וועלטליכע קולטור אן'עיקר פון זיין נאציאנאלער פראגראם, הגם קיינער האט נישט בדעה און מיינט נישט אפצושוואכען די אינעווייניגסטע חילוקי־דעות.

די, וואס קעמפען אצינד מיט „פאלקס־פערטרעטער" זענען אויך אויסען דעם עיקר, זיי זענען פיינד פון דער נייער יודישער קולטור, פון אלץ, וואס ווערט פון איהר פרינציפיעל בעשאפען.

און געגען זיי דארף זיך פעראייניגען אלע טיילען פון דער יודישער דעמאקראטיע אין קאמף פאר דער יודישער שול, פאר דער יודישער קולטור, און פאר דער יודישער צוקונפט.

עסטרייכישע יודען

אויף דעם קאמפס־פלאץ צווישען סאציאליסטען און „היימוועהר"

(ספעציעל פאר'ן „נייעם פאלקסבלאט")

פון מ. א. טענענבלאט

עס איז קיין שום ספק, אז די היימוועהר־בעוועגונג אין עסטרייך איז געווארען יעצט א מעכטיגער פאקטאר אין דער גאנצער אינערליכער פאליטיק פון דאזיגען שוואכען און פערקריפעלטען לאנד. די בעוועגונג האט אין איין וואקסען און גרייט זיך אפען צו איבערצוקעהרען די פאליטישע און סאציאלע סטרוקטור פון היינטיגען עסטרייך בכלל און פון דער הויפט־שטאט בפרט. עס איז נישט מעהר קיין סוד אז בעצם איז די היימוועהר שטארק מיליטאריזירט און זי איז גרייט דורכצופיהרען דעם ענטשיידענדען קאמף אקעגען דעם סאציאליסטישען ווין אויך מיט בעוואפענטע כחות, וועט עס וועט איהר נישט געלונגען אפצושוואכען דעם סאציאליזם ווייט צוריק נאר מיט דער הילף פון די רעגירונגס־פארטייען, וועלכע שטעהען איצט שוין אלע אויף איין פלאטפארמע מיט דער היימוועהר און שטיצען זי מיט אל'ע מיטלען. אזוי ווי אבער דער סאציאליסטישער „שוצבונד" קען אויך די מלאכה און ער איז אויך נישט ווייניגער מיליטאריזירט, איז געוויס פערהאן שטענדיג די געפאהר פון צוזאמענשטויסען און קליינע מלחמות, אבער אין ווירקליכע גרויסע געפאהרען פון בירגער־קריג און אלגעמיינעם מיליטערישע אדער פוטשיסטישע מלחמות צווישען די ביידע מחנות, גלויבט קיין ערנסטער מענש אין עסטרייך נישט און קיינער האט אויך נישט מורא, אז עס קען דא אויסברעכען פלוצים אזא אלגעמיינע מהומה.

עס איז געוויס נאר נישט קיין פערגעניגען מיטצומאכען אזא פעריאד פון שטענדיגע דראהענדע אויפמארשען פון ביידע קאמף־געגנער אין אלע עקען פון לאנד. די פיהרער פון ביידע צדדים האלטען כסדר שארפע רעדעס, וועלכע אלארמירען די וועלט און שערפען דעם קריזיס און די ווירטשאפטליכע ענטוויקלונג פון לאנד. דערפון ליידען די יודען אפשר מעהר ווי אלע אנדערע בעפעלקערונגס־שיכטען פון עסטרייך. די יודישע בעפעלקערונג איז דער רוהיגסטער עלעמענט אין לאנד. דער עסטרייכישער יוד האט ווירקליך ליב דאס שעהנע און פרייע לאנד און ער ארבייט מיט עהרליך און [illegible] ביי זיין עקאנאמישע ווידער־אויפבוי. אבער האנדעל, אינדוסטריע און ווירטשאפט מוזען ליידען דעם שווערסטען שאדען, ווען דער דאזיגער געפעהרליכער פעריאד אין'ם איבערבוי פון דער עסטרייכישער פאליטיק ווערט פערשארפט דורך כסדר'דיגע קריגס ערקלערונגען און ווען דער גאנצער נויטווענדיגער קורצער איבערגאנג ווערט דורכ'ן עקשנות פון ביידע צדדים פערוואנדעלט אין א שטענדיגען קריזיס אויף יאהרען־לאנגען קאמף און מיט עפענטליכע מיליטאריסטישע אויפמארשען אלע מאנטאג און דאנערשטאג.

אט דאס איז די גרעסטע זארג און דער שטארקער פחד פון עסטרייכישען יודענטום לגבי די היימוועהרען. עס איז קודם־כל און מעהר פון אלעמען דאגות און פחדים, אז די שלעכטע עקאנאמישע לאגע אין עסטרייך וועט דורך די דראהונגען מיט מלחמות, דורך די מיליטאריסטישע פאראדעס און דורך פונאנדערטיילען די בעפעלקערונג פון לאנד אויף צוויי פיינדליכע מלחמה־פראנטען מיט אומפערמיידליכע בלוטיגע צוזאמענשטויסען — הגם בלויז פון לאקאלען כאראקטער — פערוואנדעלט ווערען אין אן עקאנאמישער קאטאסטראפע. די יודישע בעפעלקערונג וועט נישט אזוי פיל ליידען פון אזא צושטאנד. די גרעסטע צרה וועט פאלען אויף די שטעט און אמשווערסטען וועט דאס אומגליק טרעפען די יודישע בעפעלקערונג אין ווין, ווייל דא איז קאנצענטרירט די גאנצע האנדעלס־ און גייסטיגע קראפט פון עסטרייכישען יודענטום.

דאס הייסט אבער נישט, אז בלויז עקאנאמישע מאטיווען בעשטימען די בעזארגטקייט פון עסטרייכישען יודענטום לגבי דעם היימוועהר־בעוועגונג. פערהאן אויך שווערע דאגות אין פאליטישער און נאציאנאלער בעציהונג. בעיקר דער פאקט, וואס די היימוועהרען ווערען [illegible] פון שטארקע אנטיסעמיטישע שטרעמונגען.

אין זייער עפענטליכער פראפאגאנדע געגען דעם סאציאליזם, שטעלען זיי איהם פאר דעם פויערישען המון אלס א פארטיי פון יודישע פיהרער און פון מזרח־אייראפעאישע יודישע אפשוים, וועלכער האט זיך פארגענומען פערניכטען און צושטערן די רעליגיעזע און נאציאנאלע אוצרות פון דער היימישער אלט־איינגעזעסענער קריסטליך־דייטשער בעפעלקערונג. דאס האבען די היימוועהרער־פאליטיקער געטון לכתחילה נאך שטארקער און לעצטענס זענען זיי אין דער הינזיכט אביסעל פארזיכטיגער געווארען. אפשר דערפאר, ווייל זיי קענען זיך נישט בעגעהען אהן פינאנציעלער שטיצע פון יודישע קאפיטאליסטען און פאבריקאנטען. וועלכע האבען געגעבען קלאר אנצוהערען די היימוועהר־פיהרער, אז זיי קענען נישט ערווארטען קיין יודיש געלד פאר עפענטליכער אנטיסעמיטישער פראפאגאנדע. אפשר אבער אויך דורך דעם, וואס די היימוועהר־פיהרער האבען אנגעהויבען שאפען א שטארקע ארגאניזאציע טאקע אין ווין אליין און דא האבען זיי זיך געמאכט איבערצייגען, אז מיט אפענעם אנטיסעמיטיזם קען מען אין ווין נישט פיל אויפטון. חוץ דעם האבען זיי געוואלט בעוויזען אויסלאנד, אז די היימוועהרען זענען אן אלגעמיינע עסטרייכישע פאלקס־בעוועגונג אהן אונטערשייד פון רעליגיע און נאציאנאליטעט און דעריבער האבען זיי געשאפען א צווייטע היימאט־שוץ־ארגאניזאציע, אין וועלכער מען נעהמט אויף אויך יודען אלס מיטגלידער און אפילו אלס פראפאגאנדיסטען. עס טרעטען דארט לעצטענס פאקטיש ארויף א היבש ביסעל יודען מיט א קעמפערישער אנטי־סאציאליסטישער איבערצייגונג און טרעטען זאגאר ארויס עפענטליך אלס רעדנער און אגיטאטארען אויף בשופ'ה'דיגע מאסען־מיטינגען מיט די מיליטאנטישען היימוועהרען פון די פראווינץ־לענדער. עס בלייבט אבער דאך א פאקט, אז די הויפט־שטיצע פון די היימוועהרען און פון זייערע מיליטאריזירטע פארמאציעס איז באזירט געווען לכתחילה אויף האקענקרייצלער און אויף אנדערע עקסטרעמע אנטיסעמיטישע גרופירונגען, וועלכע שפיגלען אויך היינט נאך זעהר א שטארקע ראל אין די פונדאמענטאלע ארגאניזאציעס פון די היימוועהרען.

דאס רופט ארויס נאר נישט קיין אנגענעהמע געפיהלען ביי דער יודישער בעפעלקערונג. די עסטרייכישע יודען זענען אפילו שוין פאלר געוואוינט דערצו, אז אלע פאליטישע פארטייען אין לאנד זענען אנטיסעמיטיש אריענטירט, אבער די רוהע און ארדנונג אין לאנד האט דערפון קיינמאל נישט געליטען. די פארטייען זענען תמיד געשטאנען אויפ'ן יסוד פון קאנסטיטוציע און געזעץ און זייערע רעגירונגען האבען זיך בעמיהט היטען די געזעצליכקייט וועניגסטענס לפנים פאר אלע בירגער פון לאנד, אבער די היימוועהר־בעוועגונג דראהט אויך מיט א געוואלדזאמער אויסער־פארלאמענטארישער ענדערונג פון דער קאנסטיטוציע און אנדערע געזעצע. ווי באלד דאס וועט נישט געמאכט ווערען אי באלד, אי פאלקאם דורכ'ן איצטיגען פארלאמענט און דורך דער איצטיגער רעגירונג. און פערשטענדליך, אז פאר אזעלכע פאסירונגען און געזעצלאזע צושטאנדען האט די יודישע בעפעלקערונג מעהר מורא, ווי אן אנדער טייל פון דער עסטרייכישער בעפעלקערונג, הגם אפיציעל און אפשר אויך פאקטיש ריכטעט זיך דער גאנצער היימוועהר־שטורם בעיקר געגען די צו שטארקע מאכט־פאזיציעס פון עסטרייכישען סאציאליזם, פון וועלכע דער יודישער האנדעל ליידט געוויס מעהר, ווי דער קריסטליכער פויער.

די יודישע בעפעלקערונג פון עסטרייך איז אין איהר פאליטישער און סאציאלער אריענטאציע פערטיילט איבער אלע פארטייען און לאנדעס־פאליטישע גרופירונגען. אויך אין איצטיגען שווערען און געפעהרליכען קאמף צווישען סאציאליזם און אנטי־סאציאליזם געפינען זיך יודען אין ביידע לאגערען. אבער אפילו ביי פיל אנטי־סאציאליסטישע יודען איז איינגעווארצעלט א שטארקע אפנייגונג געגען די היימוועהרען וועגען זייער אנטיסעמיטיזם און פחד, אז דער נצחון פון דער היימוועהר קען ברענגען צרות דעם עסטרייכישען יודענטום.

(יס"א).

איבערגעקומען (סקיצע)

— פון —
יצחק בלום

מיט אַ שוידערן און שרעק יענע געפיהל איז רעבעקא דעם פריהמארגען אויפגעשטאַנען פון בעט. זי איז געווען בלאַס, נישט דערשלאפען און אויסגע־זעהן זעהר צוטראגען.

זי האט זיך געקליבען צו געהן צום דאקטאר. רעבעקא איז פערהייראט צוויי יאהר, זי האט אבער אויסגעמיידען צו האבען אַ קינד.

באַלד נאך דער חתונה איז זי איבערצייגט געווארען, אַז איהר פערהייראט לעבען שטעלט זיך נישט איין ווי עס בעדאַרף צו זיין, אַז עס פעהלען די איינגענשאַפטען, וועלכע ווערען אימשטאַנד אויפצו־האַלטען אַ פאַמיליענלעבען און זיי צוזאמענהאלטען אַלע יאהרען. זי האט דערום בעשלאסען צו זיין פארזיכטיג נישט פערבונדען צו ווערען מיט אַ קינד.

און ווען זי האט דערפיהלט, אַז איהר פארזיכ־טיגקייט האט נישט געהאלפען, אַז זי איז דאך אַריינ־געפאַלען, איז זי געווארען אומרוהיג און פערצווייי־פעלט, אַ שווערקייט האט זיך אַוועקגעלייגט אויף איהר געמיט און געדריקט אהן אויפהער. ביי טאג און ביינאַכט האט איהר נישט אויפגעהערט צו בוירען אַ געדאַנק, אַז ס'האט איהר געטראפען אַן אומגליק און, אַז זי מוז זיך פונ'ם אומגליק בעפרייען. זי טאר נישט ווערען קיין צוגעבונדענע צו אַ קינד און צוליב דעם אפשר ליידען דאס גאַנצע לעבען.

היינט איז געווען דער טאג, ווען זי האט פון דעם געדענקט צו מאַכען אַ סוף, ווייל יענגער האט זי שוין נישט געטארט וואַרטען.

אַ פערווירטע איז זי געשטאַנען אַנטקעגען שפיגעל און בעטראַכט איהר יעדען גליד. פון איהר יונגען קערפער האט זיך בולט אַרויסגעפארעמט די רייפקייט ווי פון אַ יונגען בוים, וואס איז גרייט צו טראגען אויף זיך פרוכט.

אויבענאויף האט זיך איהר שוואַנגערשאַפט כמעט ווי נאך נישט בעמערקט. זי האט אבער געפיהלט ווי עפעס געהט אין איהר אויף, צואַקסט זיך, ווערט מיט יעדער מינוט ריהרעוודיגער און לעבעדיגער.

אַ פערבארגענער מוטער־געפיהל האט זיך מיט אַמאל אין איהר אַ ריהר געטאן. זיך אנגעהויבען אַרויסצורייסען פון דער טיעפעניש. פון דארט, וואו מאַמע־געפיהלען ווערען געבוירען און אויס־געוואַרעמט.

זי איז שטעהן געבליבען ווי פערוואונדערט פון איהר איינענעם נייעם געפיהל, וואס האט פלוצלונג אין איהר אויפגעוואַכט, אַ געפיהל פון אַ בענעהר נאך מוטערשאַפט.

עס האט זיך איהר קוים געוואלט גלויבען, אַז זי איז די זעלבע, וואס האט זיך וואכען־לאַנג אַרומגעטראגען מיט'ן געדאַנק צו בעגעהן אַ מארד איבער אַ נפש. וואס האט אין זיך לעבען, איבער אַ נפש'ל, וואס איז איהר קינד, איהר איינען בלוט און פלייש, און דורך וועמעס געבורט זי קען ווע־רען אַ מאַמע.

אַ מאַמע! עפעס אַ קליינינקייט אַ מאַמע! וויפיל פרויען וואלטען זיך דאס געוואונשען צו זיין און קענען נישט. אַ האַלב לעבען וואלטען זיי דאך אפגעגעבען צו זיין אַ מאַמע.

און זי וויל דאס גליק מיט איהרע איינענע הענד טויטען. זי וואלט אפשר נאכדעם טויזענד־מאל חרטה געהאַט, זיך אויפגעגעסען אַ לעבען־לאַנג, ס'וואלט אבער נישט געהאלפען; ס'וואלט שוין גע־ווען צו שפעט.

אַ שרעק איז איהר בעפאַלען טראַכטענדיג וועגען דעם, וואס זי האט געוואלט טאן. איהר גאַנ־צער קערפער האט זיך אַזש אַ קאַרטשע געטאן פון אַנגסט. „כ'בין נישט ווערט צו זיין אַ מוטער!“ — האט זי זיך אַליין פארגעווארפען און זיך שיער נישט צעוויינט פון פערדרוס אויף זיך אַליין.

זי האט זיך אַוועקגעזעצט אויפ'ן בעט, איינ־געדריקט טיף דעם קאפ אין איהר נאַקעטען לייב און מיט גרויס שפאַנונג זיך צו עפעס צוגעהערט, ווי זי וואלט זיך געוואלט איבערצייגען, צי דאס, וואס זי האט געוואלט אומברענגען, לעבט נאך אין איהר און צי דער געדאַנק פון דעם זיך צו בע־פרייען האט עס נישט געשאַדט.

אַ לענגערע צייט איז זי אַזוי געזעסען, ווי זי האט זיך צוגעהערט צו די שענסטע מוזיק. אַלץ, אַלץ איז פון איהר פערשוואונדען — איהר מאַן, זי האט בלויז געזעהען אין געדאַנק איהר קינד. איהר היים, איהר אונצופרידענער פאַמיליען־לעבען. זי האט זיך אפילו פארגעשטעלט ווי עס וועט אויס־זעהן אַ מיידעלע, מיט בלאנדע הערעלעך, און בלויע אייגעלעך נעראַטען אין איהר. און קליינע קינדערישע הענטעלעך וועלען איהר אַרומנעהמען, גלעטען איהר לייב, און דאס קליינע מיידעלע וועט זוכען איהרע בריסט.

זי וועט זיין אַ מאַמע, אַ גוטע מאַמע, אַ געטרייע מאַמע! האט אַ פרייריגער געפיהל זיך אין איהר צוזונגען און זי האט זיך שיער נישט צעלאַכט פאַר גרויס גליק. — — — — — —

אין אוונד האט זי איהר מאַן בעגעגענט גאר מיט אַ גאַנץ אַנדער פנים. זי האט צו איהם ליב און בערייטונגספול געשמייכעלט, ווי זי וואלט איהם מיט דעם געוואלט בעווייזען, אַז איהר געפיהל צו איהם האט זיך אין איהר אומערוואַרטעט געענ־דערט צום בעסערען, אַז פון היינט אַן וועלען איה־רע בעציהונגען צו איהם זיין פריינדליכערע, און אפשר אויך ליבערע, ווייל... ווייל ער איז דאך דער פאטער פון זייער צוקונפטיגען קינד.

דער מאַן האט זיך געפיהלט איבערגליקליך פון דער פלוצלונגער ענדערונג און בענעהמונג פון זיין פרוי, פון וועלכער ער האט ביז איצט געהאַט גענוג אויסצושטעהן. ער האט זיין פרוי אמת ליב געהאַט און עס האט איהם הנאה געטאן צו טרע־פען איהר אין אַ פרעהליכער און מונטערער שטי־מונג ווי געוועהנליך. עס האט איהם אפילו געוואונ־דערט, ער האט זיך אבער נישט וויסענדיג געמאַכט, איהר נישט געשטעלט קיין פראגען, כאטש ס'איז איהם געווען קלאר, אַז עפעס האט מיט איהר גע־מוזט פארקומען, וואס זי איז צו איהם געווארען אַנדערש.

נאכ'ן עסען האט זי איהר מאַן פערטרויט דעם סוד. וואס זי האט וואכען לאַנג פון איהם בע־האַלטען ווייל זי האט נישט געוואלט ער זאל זיך דערוויסען וואס זי רעכנט צו טון און איהר אפשר שטערען.

דער מאַן האט זיך שטיל און פערבארגען צו־שמייכעלט, ווי ער וואלט זאגען: „נו, אויף דער בשורה האב איך לאַנג געוואַרט און געהאפט, דאס איז דאך אייגענטליך וואס איך האב געוואלט“.

ער האט זי אַרומגענומען און אַ שטאַרקען קוש געטאן. און בשעת מעשה געהאַט דאס געפיהל פון אַ זיגער. „איצט מיין ווייבעלע“, — האט ער צופרידען געטראַכט — „וועסטו שוין ווערען אַביסעל בעסער און רוהיגער; זיך אַזוי נישט קרימען פאַר מיר נישט מאַכען, אַזוי גליקליך, וואס דו האסט מיט מיר חתונה געהאַט“.

די צייט צום ענטבינדען ווערען האט זיך דער־נעהנטערט, רעבעקא האט איצט פון קיין אַנדער זאַך נישט געטראַכט ווי נאר פון דעם קינד, וואס זי געהט ברענגען אויף דער וועלט. צוגעגרייט פאַר דעם אַלע נויטיגע קינדערשע זאַכען, און מיט שרעק און האפענונג געוואַרט אויף דער מינוט, ווען זי וועט בשלום איבערקומען.

דער דאקטאר האט פאראויס געזאגט, אַז איהר ענטבינדונג וועט זיין זעהר אַ שווערע צוליב איהר נישט געוועהנליכען געבוי. אַוודאי האט עס איהר בעאומרוהיגט, זי איז אבער גרייט געווען צו ליידען, און ווען די מינוט איז געקומען און זי האט דער־פיהלט די ערשטע ווייהען, האט זיך אַ שטראַהלענדער שמייכעל צוגאסען אויף איהר פייערבלאַסען פנים.

ס'האט שיער נישט פאַסירט, אַז רעבעקא זאל ווערען אַ קרבן פאַר דער מוטערשאַפט, איהר לעבען איז אבער אויסגעקויפט געווארען מיט דעם, וואס איהר הייסער וואונש צו ווערען אַ מוטער איז נישט פערווירקליכט געווארען.

וועלכע ביכער מען לייענט אין פערשידענע אומשטענדען

דער בעקאַנטער טשעכישער שריפטשטעלער קאַרל טשאַפעק האט אין אַ דייטשען זשורנאַל אפ־געדרוקט פאלגענדען אינטערעסאַנטען אַרטיקעל וועגען ביכער און זייער לייענען:

איינע פון די געוועהנליכע פראגען, מיט וועל־כע מיר האבען האַלט אפט צו טוען אונזערע בעקאַנטע, איז: „וואס פאַר אַ בוך האט איהר ליבער פון אַלע אַנדערע?“ אבער ווי שווער איז צו ענטפערען אויף אַזאַ פראגע! אַ נאַטירליכע פראגע איז אויך די פראגע און אַ פאַלשע. ריכטיגער וואלט געווען, ווען מען וואלט געפרעגט: „וואס פאַר אַ בוך לייענט איהר גערנער אין דער אדער אין יענער סיטואַציע?“ פערשטעהט זיך, אַז בעת דער מענש געפינט זיך אין דער עפישער לאגע פון אַ יונגעל, דעמאלט, ווען ער האט נאך די מעגליכקייט צו קלויבען, צי זיך צו מאַכען אַ קאַטאַר־פוילטע אדער צו לייענען קערוואַודס אַ ראמאַן, לייענט ער גאר אַנ'אַנדער בוך, ווי דעמאלט, בעת ער געפינט זיך אין דעם טומעלדיגען צושטאַנד פון די איבערגאַנגס־יאהרען. בעת ער איז פערליבט, לייענט ער שוין ווייטער אַנ'אַנדער בוך, און אין דעם עפאכעמאַכענדען פעריאד פון זיין לעבען, בעת ער הויבט שוין אן צו מערקען גראָע האר ביי זיך, האט ער ווי־דער ליב אַנדערע ביכער. דאס איז שוין אַנ'אַלטער אמת. עס איז נאר אַ וואונדער, וואס אויב מען גיט שוין אַרויס ביכער פאַר קינדער, אדער „פאַר דער רייפערער יוגענד“, — טא פאַרוואס גיט מען נישט אַרויס אַנדערע ביכער מיט דער אויסדריקליכער בעצייכענונג, אַז זיי זענען בעשטימט פאַר מענשען פון אַזאַ סארט, פאַר גראַקעפיגע, פאַר נע'גטע פרוי־ען, פאַר אַלטע בחורים? און אויב מען וויל אפילו ביים אַרויסגעבען ביכער נישט מאַכען קיין חילוק צווישען דעם עלטער פון דעם לייענער, מוז מען דאך צוגעבען, אַז נישט יעדער בוך, און מען דאַרף אפילו גאר זיין דער בעסטער בוך, טויג פאַר יעטווידער סיטו־אַציע אין לעבען. דער תנ"ך, למשל, איז לחלוטין נישט צוגעפאַסט צו לייענען בעת דער נסיעה. אין אַ וואַרט־צימער פון אַ צאהן־דאקטאר ליגען נישט קיין שירים, און אינדערפריה, טרינקענדיג טיי, זעט זיך קיין שום מענש אין דער וועלט נישט פערטיפען אין לייענען הוגא'ס ראמאַן „די עלענטע“.

איך וואלט בכלל זאגען, אַז דער פריהמארגען איז נישט צוגעפאַסט צום לייענען ביכער. און ערשט דעמאלט, ווען דער טאג ווערט שוין עלטער, הויבען אן צו וואַקסען די פעהיגקייטען און די בעדערפניש צו לייענען ביכער, און ביינאַכט דערגרייכען מיר שוין דעם קולמינאַציע־פונקט פון ביכער־לייענען. אין אַלגעמיין געהערט דער בוך צו די נאַכט־בעשעפעניש. דער־ריבער טאקע, איז דער צייכען פון בוך אַ סאווע — אַ נאַכט־פויגעל. צייטונגען זענען בעשאַפען פאַר די אינדערפריהערדיגע לייענער, זיי זענען אַזוי צו זאגען, אַ זעגל, מיט וועלכען דער מענש פאהרט אַרויס אין טאג. זשורנאַלען לייענט מען געוועהנליך נאכמיטאג, אבער דער בוך איז אַנ'ענין פון דער נאַכט.

די פראגע וועגען דעם, וואס מען זאל לייענען ווערט קאמפליצירט דעמאלט, בעת מען נעמט אין בעטראַכט די פערשידענע אומשטענדען פון לעבען. ווען אַ מענש האט, למשל, ווייניג צייט, זוכט ער צו לייענען אַזעלכע ביכער, וואס זאלען האבען דעם טעם פון אַ פשוטער געקאכטער שטיקעל פלייש: מען וויל נישט נאַשען פון פערשידענע געבראטענס און אַנדערע געריכטען, נאר מען וויל זיך קרעפטיג אנעסען, ווי דער האָלצהעקער נאך דער אַרבייט. אַזאַ מענש, וואס האט ווייניג צייט, נעהמט זיך צום לייענען אַנ'אמת'דיגען ראמאַן מיט אַ לעבעדי־קער האַנדלונג, פון וועלכען עס טריפט בלוט, און וואס מעהר בלוט, איז אַלץ בעסער. ווען אַזאַ מין ראמאַן איז נישט צו בעקומען, דעמאלט לייענט ער יאַרען אַנ'אַוואַנטוריסטען־ראמאַן, אדער אַ ראמאַן וועגען דעם לעבען אויפ'ן ים. ווען מען האט שוין אַ ביסעל מעהר צייט צום לייענען, אדער אין אַזאַ מין פעריאד, ווען מען האט דאגות, אדער מען איז שטאַרק איינגעמאַטערט פון דער אַרבייט, לייענט מען געוועהנליך אַנ'עקזאטישען אדער אַ היסטארישען, אדער אַ פאַנטאַסטישען ראמאַן. היפשעבליך טאַ־קע צוליב דעם, ווייל דער יעניגער, וואס לייענט דאס, האט לחלוטין נישט קיין שום אינטערעס פאַר ווייטע לענדער און פאַר פערגאַנגענע צייטען. אַ פאַל פון פלוצלונגע קראַנק ווערען, אדער בעת אַ שווערען קאַטאַר, פיהלט מען אַ בעדערפניש נאך זייער אויפרייצענדיגער און שפאַנענדיגער ליטעראַ־טור, וועלכע דאַרף אבער נישט זיין סענטימענטאַל און מוז האבען אַ גוטען סוף. מיט איין ווארט דעמאלט לייענט מען אַ דעטעקטיוו־ראמאַן. אַ מענש שוין נישט קיין דעטעקטיוו־ראמאַן, ער זוכט אַ גוט־ וואס ליידט פון אַ כראנישער קראַנקהייט, לייענט מוטיגען און אַ געמיטליכען ראמאַן. גיכער פון אַלץ איז דאס דיקענס בכלל קאן דער אויפמערקזאַמער לייענער בעמערקען, אַז דיקענס און גאגאל וועקען אויף ביים מענשען דעם אַפעטיט צום עסען. צו בערוהיגען האט זיך מיר נאך נישט איינגעגעבען אויסצופרובען, וואס פאַר אַ בוך מענשען לייענען בעת דער נסיעה. אדער בעת מען געפינט זיך אין לעבענס־געפאַהר, אדער מען זיצט אין טורמע, קאן מען, לויט מיין מיינונג, לחלוטין נישט פערדייען דאסטאיעווסקים אַ ראמאַן. אַ שילער, אדער אַ סאלדאַט, וואס זיצט אין קאַרצער, קאן מען רעקא־מענדירען צו לייענען „גראַף מאנטעקריסטא“, אדער נאך אַ בעסערע ווירקונג האבען די „דריי מושקעטי־ערען“ אדער „רויט און שוואַרץ“ פון סטענדאַהל.

אין אַ טאג ווען מען איז פריי פון דער אַרבייט, לייענט מען געוועהנליך עסטעטישע עסייען, שוין צוליב דעם אַליין, ווייל מען קאן זיך דערביי מיט אַ רוהיגען געמיט און זעהר פייערליך לאַנגווייליגען, אַנדערע לייענען אין פרייע טעג קלאַסיקער, ווייל דאס איז דאך דער „חוב פון יעדען געבילדעטען מענשען“. בכלל איז דער לייענען אין אַ פרייען טאג פאַר דעם מענשען אַ מין גוטער געבאט, און בעת ער לייענט, קוקט ער אויף זיך, ווי אויף אַ צדיק, וואס טוט אַ גאטגעפעליגע זאַך, דערפאַר אבער איז דער לייענען אין וואכענטעג אַ מין תאווה אַ מין זינדיגקייט. אויף דאַטשע האט מען ליב צו לייענען אַלטע לוחות, אדער אַלטע זשורנאַלען, וואס שטאַמען פון מלך סאבעסקעס יאהרען, הערבסט לייענט מען בעזונדערס גערן אַנאַטאל פראַנס, מסתמא איז דאס צוליב דער בעזונדערער רייפקייט פון אט דעם מחבר. ווינטער האט דער מענש כח צו פער־טראגען גרויסע פסיכאלאגישע ראמאַנען. בכלל זע־נען גראבע ביכער בעשאַפען נאר פאַר שלעכטע ווע־טערן, און וואס ערגער דער וועטער איז, אַלץ גרע־בער איז דער ראמאַן, וואס מען נעמט זיך צו לייענען. ליגענדיג אין בעט, לייענט מען נישט קיין שירים נאר פראזע; שירים לייענט מען דעמאלט, ווען מען זיצט זיך בעקוועם, אַזוי, ווי אַ פויגעלע אויף אַ צווייגעל, בעת'ן געהן לייענט מען אַ צייטונג, דעם לעצטען קאַפיטעל פון אַ ראמאַן, אדער פלוג־בלעטער, וואס פאַרטייען לאזען אַרויס צו די וואַהלען, ביי ציינווייטאג קלויבט מען געוועהנליך אויס צו לייענען ראמאַנטישע ליטעראַטור. ווען איינער וואַרט אומגעדולדיג אויף אַ בריף אדער אַ בעזוך, לייענט ער קורצע מעשה'לעך, גערנער פון אַלץ טשעכאוו'ן.

עס זענען אבער פערהאַן אַ סך אַזעלכע ביכער, וועגען וועלכע איך ווייס לחלוטין נישט, ווען און ביי וועלכע אומשטענדען מען לייענט זיי בכלל.

קאַרל טשאַפעק.

דער מאַלפע־מענש

(32) (סענסאַציאנעלער ראמאַן)

עס איז געקומען די ריכטיגע צייט צו טון עפיס.

מאַריס האט פארזיכטיג פונאַנדערגעוויקעלט דעם שטריק־לייטער זיך אַוועקגעשטעלט אין שאטען פון אַ בוים און געשיקט פערווארפען דעם האַק אויף דעם פענסטער.

דער שטח איז געווען אויסגערעכענט ריכטיג: דער לייטער האט כמעט געגרייכט ביז צו דער ערד.

אנהאַלטענדיג זיך, איז מאַריס פלינק אַרויפ־געקראכען צום פענסטער, וואס איז געווען צוגעמאַכט.

עס זענען אַוועק עטליכע מינוט — דאס פענ־סטער האט זיך געעפענט און מאַריס האט, אַריבער־געקלעטערט דעם פענסטער, און זיך דערזעהן אויף טרעפען, וואס זענען געווען צוגעפאַסט צו דער וואַנד.

אַרויסנעהמענדיג זיין טאַשען־לעמפעל האט דער געהיים־אַגענט בעלויכטען די טרעפען.

אונטען האט ער בעמערקט אַ קליין טירעלע, וואס האט משמעות געפיהרט צום אויפנאַהמס־צימער.

מאַריס האט זיך דערמאנט, אַז אין דעם טייל איז די וואַנד געווען פערהאַנגען מיט אַ שווערער פארטיערע.

ער איז אַראפגעשטיגען און זיך איבערצייגט, אַז דאס טירעל איז פערשלאסען.

מאַריס האט אַרויסגענומען פון טאַש אַ בינטעל נאַכשליסלען און זיך עטליכע מינוט געפארעט ביי דער טיר, איידער ער האט זי אויפגעעפענט.

אַז די טיר איז שוין געווען אפען, האט עס גע־הייסען אַז אַ טייל אַרבייט איז שוין געווען אפגעטאן!

איצט האט מען פערהעלטנישמעסיג אהן סכנה געקאנט געהן אַרויף און נאכזעהן די אויבערשטע טייל פונ'ם טורעם.

אויבען אויף די טרעפען האט מאַריס ווידער אנגעטראפען אויף אַ טיר.

ער האט זיך אפגעשטעלט און צוגעהערט זיך מיט אַנ'איינגעהאַלטענעם אטעם.

עמיצער האט זיך בעוועגט הינטער דער טיר:

עס האט זיך געהערט דאס ווייכע טאַפטשען פון נאַכט־פאַנטאפעל.

די טריט האבען זיך דערווייטערט.

מאַריס האט פארזיכטיג אַ ריהר געטאן די קלאַמקע און זיך איבערצייגט אַז די טיר איז נישט פערשלאסען.

ס'איז געווען אַ קליין לעער צימערל, אין וועל־כען ס'איז געשטאַנען אַ נידריג אייזערן בעטעל.

אויפ'ן בעטעל איז געלעגען אַ פרוי.

צום גליק איז זי געלעגען מיט'ן רוקען צו דער טיר, און זי האט אַזוי־אַרום נישט געקאנט זעהן מאַריס'ן.

אורטיילענדיג לויט איהרע האר, וואס זענען געווען שוואַרץ, ווי סמאלע און לויט דעם טונקע־לען קאליר פון דער אַראפהענגענדער האַנד, איז זי נישט געווען קיין אייראפעאישע פרוי.

די פרוי האט אַ טיפען קרעכץ געטאן און זיך איבערגעקעהרט אויף דער אַנדער זייט.

איצט האט מאַריס געקענט זעהן אַ טייל פון איהר פנים.

ער האט תיכף אין איהר דערקענט די זעלבע געשטאַלט, וואס ער האט געזעהן אויפ'ן עקראַן פון נעווארטס לאַבאראַטאריום.

די פרוי איז געווען יונג און אויף איהר אופן שיין.

די אויגען איהרע זענען געווען צוגעמאַכט. ווייזט אויס, אַז זי האט געקרעכצט פון שלאף.

מאַריס האט פאַמעליך געעפענט די טיר און איז אַריין אין צימער.

ווי אבער ער האט געמאַכט דעם ערשטען שריט האט ער בעמערקט, אַז די קלאַמקע פון דער ענטקעגענגעזעצטער טיר האט זיך אַ דריי געטאן.

ער האט מאמענטאַל אויסגעלאשען זיין לאַמ־פעל, און מיט איין שפרונג איז ער שוין צוריק געווען אויף די טרעפען.

דאס איז געווען באַג...

די מאַלפע איז געווען אנגעטאן אין אַ בלויער בלוזע און בלויע הויזען.

אין די גרויסע לאַפעס האט זי געטראגען אַ טאַץ מיט עסענוואַרג.

באַג איז פאַמעליך צוגעגאַנגען צו דער בעט און אַוועקגעשטעלט דאס עסען אויף אַ דערבייאיגען בענקעל.

די יונגע פרוי האט אויפגעעפענט די אויגען, און מיט אַנ'אויסרוף פול שרעק און עקעל האט זי זיך אפגעקעהרט צו דער וואַנד.

דער אָראַנג־אוטאַנג, וועלכער איז ווייזט אויס געווען צוגעוואוינט צו אַזאַ קבלת פנים, האט געלאַסען פערריכט די קאלדרע אויף דער בעט, און איז זיך פאַמעליך אַוועק.

מאַריס איז ווידער אַריין אין צימער, און נישט לייגענדיג קיין אַכט אויף דער קראַנקער פרוי, איז ער גלייך צוגעגאַנגען צו דער טיר, דורך וועלכער דער אָראַנג־אוטאַנג איז אַוועק.

די טיר איז געווען האַלב אפען.

מאַריס האט אַרויסגערוקט דעם קאפ און זיך אַרומגעקוקט.

אַנ'ערך זעקס שריט פון איהם איז געשטאַנען באַג, אַרומשמעקענדיג די לופט, און אויסשטרעקענ־דיג צו איהם דעם קאפ.

מאַריס האט פלינק צוגעקלאַפט די טיר, אַ ווארף געטאן זיך צו די טרעפען, און צוגעקלאַפט די צווייטע טיר.

נישט מאַכענדיג קיין לאַנגע שהיות האט ער זיך אַראפגעלאזט פון די טרעפען.

ער האט געמוזט פאַר יעדען פרייז אויסמיידען אַ בעגעגעניש, וואס וואלט בעקאַנט געמאַכט, אַז ער געפינט זיך אין שלאס.

לויפען דורכ'ן פענסטער איז געווען אוממעגליך.

דער איינציגער אַרויסגאַנג איז געווען די אונ־טערשטע טיר.

מאַריס האט טאַקע נישט געטראַכט לאַנג, אַ שפרונג געטאן די ראַזיגע טיר און איז אַריינגעלאפען אין אויפנאַהמס־צימער.

אַ ווייַלע האט עס געדויערט — און ער האט פערלענגט די פערנעטען און צוגעשלאסען דעם שלאס.

מאַריס האט אפגעכאַפט דעם אטעם און זיך צוגעהארכט.

פון הינטער דער פערשלאסענער טיר האט זיך דערהערט דאס פלינקע שפרינגען און דאס טאַפען פון דער חיה, וועלכע האט זיך איינגעקלאַפט מיט דער מארדע אין דעם שליסעל־לאך.

(פארזעצונג קומט).

די לעצטע יאהרען \ אין לעבען פון קארל מארקס \ פון מ. אשעראוויטש

אין בעצוג צו מארקס לעבען און שאפען האט מען בשום אופן נישט געקענט צופאסען דעם כלל פון „אם אין קמח אין תורה". און וואס פאר א שרעקליכע אומשטענדען מארקס האט נישט געלעבט, וואס פאר א ארימקייט ער האט נישט איבערגעטראגען — ער האט שטענדיג געלערנט, שטענדיג געפארשט און אלץ פלייסיג געארבייט אויף זיין גרויס ווערק „קאפיטאל", אין וועלכען ער האט וויסענשאפטליך פעסטגעשטעלט, אז דער סאציאליזם איז נישט קיין חלום פון נאאיווע טרוימער און אוטאפיסטען, נאר ער וועט קומען אלס א לאגישער אויסגאנג פון דעם קאפיטאליזם.

יאהרען לאנג האט מארקס געארבייט אויף זיין גרויס ווערק. עס זענען געווען צייטען, ווען אין הויז איז נישט געווען קיין שטיקעל ברויט, ווען מען האט זיך געדארפט און געמוזט זארגען נישט נאר וועגען דעם מארגען, נאר אויך וועגען דעם היינט; עס זענען געווען צייטען, ווען מארקס איז געווען קראנק און נישט געהאט קיין געלט צו רופען א דאקטאר, און נישט קוקענדיג דערויף, איז ער יעדען טאג צעהן און צוועלף שטונדען נאכאנאנד אפגעזעסען אין דעם לעזעזאל פון בריטישען מוזעאום און געארבייט אויף זיין גרויס ווערק „קאפיטאל".

זיינע נאהענטע פריינט האבען זיך ממש די אויגען אויסגעקוקט, ער זאל שוין וואס גיכער ענדיגען דעם ערשטען באנד. מעהר פון אלעמען האט ענגעלס געוואלט, אז ער זאל שוין וואס גיכער פארטיג ווערען מיט דער גרויסער ארבייט, און אין א בריף, וואס ער האט צוגעשיקט צו מארקס'ן, אין אויגוסט, 1865, האט ער געשריבען: „אין דעם טאג, ווען דער מאנוסקריפט וועט געהן צום דרוק, וועל איך זיך פאר פרייד גוט אנשכורען". אלע האבען ארויסגעקוקט אויף מארקס גרויסער ארבייט, וואס האט געדארפט וויסענשאפטליך בעגרינדען דעם סאציאליזם. חוץ דעם איז געווען א האפנונג, אז דאס ווערק וועט מארקס'ן אפשר געבען די מעגליכקייט ארויסצוקריכען כאטש אביסעל פון דער גרויסער נויט און פון דער שרעקליכער ארימקייט. אבער מארקס האט פונקטליך געוואויגען און געמאסטען יעדעס ווארט, וואס ער האט אנגעשריבען. אלע מאל האט ער געהאט צוצוגעבען עפעס נייעס; אלע מאל האט ער איבערגעשריבען, אדער איבערגעארבייט א קאפיטעל; די קאפיע, וואס ער האט געשיקט צום דרוק, האט געמוזט זיין א ריינע, א פינקטליך פערענדיגטע, א קלאר אויסגעפורעמטע, אדער, ווי ער אליין האט זיך אויסגעדריקט, „א זאך, וואס איז קינסטלעריש גאנץ".

זענען אזוי אוועק מאנאטען און יאהרען, און מארקס האט אלץ געארבייט און געארבייט איבער זיין גרויס ווערק, שלייפענדיג יעדעס ווארט און גוט איבערטראכטענדיג יעדען געדאנק. און ערשט אין מערץ 1867, האט ער געלאזט וויסען ענגעלס'ן, אז ער האט דעם ערשטען באנד געענדיגט.

ענגעלס האט זיין פרייד נישט געקענט איבערגעבען אין קיין ווערטער. אין זיין ענטפער צו מארקס'ן האט ער געשריבען:

„הורא! — דאס האב איך געמוזט אויסשרייען, ווען איך האב איבערגעלייענט שווארץ אויף ווייס, אז דער ערשטער באנד איז פארטיג, און אז דו ביזט שוין גרייט ארויסצופאהרען מיט דעם מאנוסקריפט קיין האמבורג".

נאך איידער מארקס האט געענדיגט דעם ערשטען באנד פון זיין „קאפיטאל" איז שוין געווען אפגעמאכט, אז ארויסגעבען דעם בוך זאל דער האמבורגער פערלעגער אטא מאיסנער, צוליב דעם האט מארקס געדארפט פאהרען קיין האמבורג, ווייל ער האט אליין געוואלט איבערקוקען די קארעקטורען און זעהן, אז אלעס זאל זיין פינקטליך. אבער ווען עס איז געקומען צום פאהרען, איז געווען א גרויסער אפהאלט — מארקס האט נישט געהאט קיין געלד אויף הוצאות...

דערצו האט ער נאך נישט געהאט וואס אנצוטון ווייל זיין יום־טובדיגער אנצוג איז געווען פערזעצט; אויך זיין זייגער איז געווען פער'משכנ'ט, און חוץ דעם האט ער דאך נישט געקענט איבערלאזען די פאמיליע אהן א גראשען געלד בעת ער פאהרט אוועק אויף א לענגערע צייט.

עס האט שוין געהאלטען דערביי, אז מארקס זאל נישט פאהרען און דאס ארויסגעבען פון דעם ערשטען באנד „קאפיטאל" זאל ווידער אפגעלעגט ווערען. אבער, ווי אלע מאל, איז דער גוטער פריידריך ענגעלס געקומען צו הילף; ער האט צוגעשיקט די נויטיגע סומע געלד, און מארקס איז מיט'ן מאנוסקריפט אוועקגעפאהרען קיין האמבורג.

מארקס איז ענגעלס'ען געווען זעהר דאנקבאר דערפאר, וואס ער האט איהם ארויסגעהאלפען אין אזא וויכטיגען מאמענט. דאס קען מען זעהן פון דעם בריף, וואס ער האט איהם געשריבען פון דייטשלאנד.

„אהן דיר, — האט ער איהם אין יענעם בריף געשריבען — וואלט איך קיינמאל נישט געקענט ענדיגען מיין ארבייט, און איך פערזיכער דיך, אז עס איז אלע מאל געווען א שווערע משא אויף מיין געוויסען, וואס איבער מיר דארפסטו פערשווענדען דיין גוטע ענערגיע און דערלאזען, אז זי זאל פערשימלט ווערען אין א קאמערציעל'ער קאריערע, און מעהר ווי אלץ, פערדריסט מיך, וואס דו דארפסט טראגען אויפ'ן קאפ אלע מיינע קליינליכע דאגות".

אויך ביי אנדערע געלעגענהייט האט מארקס אויסגעדריקט זיין דאנק ענגעלס'ן און אונטערגעשטראכען דעם פאקט, אז ווען נישט ענגעלס'עס הילף וואלט ער קיינמאל נישט געהאט דאס פערגעניגען צו אפדרוקען דעם ערשטען באנד פון זיין „קאפיטאל".

די אנדערע צוויי בענדער פון דעם גרויסען ווערק האט מארקס שוין נישט געהאט דאס פערגעניגען צו זעהן אפגעדרוקט. ער איז געשטארבען, איבערלאזענדיג די מאנוסקריפטען נישט אין דער ארדנונג ווי ער האט געפלאנעוועט. און דאן האט ענגעלס די מאנוסקריפטען רעדאגירט און זיי ארויסגעגעבען. דער צווייטער באנד איז ארויס אין יאהר 1885, און דער דריטער — אין 1894.

די גאנצע צייט וואס די צוויי גוטע פריינד האבען געלעבט אין ענגלאנד, האט ענגעלס נישט אויפגעהערט טרוימען וועגען דער מעגליכקייט צו וואוינען מיט מארקס'ן אין איין שטאט. ער האט געוואלט זיין וואס נעהנטער, כדי ער זאל מארקס'ן שטענדיג האבען אויפ'ן אויג און איהם ארויסהעלפען וואס מעהר. צו זיין בעדויערען, אבער האט ער מיט מארקס'ן אין איין שטאט נישט געקענט וואוינען. מארקס האט געמוזט וואוינען אין לאנדאן, ווייל ער האט פאר זיינע וויסענשאפטליכע ארבייטען געדארפט האבען די ביבליאטעק פון דעם בריטישען מוזעאום, און ענגעלס האט געמוזט וואוינען אין מאנטשעסטער, ווייל ער איז דארטען געווען א שותף אין דער גרויסער פירמע „ערמען און ענגעלס".

נישט איינמאל האט ענגעלס געוואלט אויפגעבען זיינע געשעפטען און זיך אינגאנצען אפגעבען מיט וויסענשאפטליכער ארבייט. אבער ער האט דאס נישט געקענט, ווייל ער האט געוואוסט, אז אויב סען קאפיטאל, וועט ער מעהר נישט האבען די מעג־ ער וועט ארויס פון דער פירמע מיט א בעגרענעצ־ ליכקייט ארויסצוהעלפען מארקס'ן מיט געלד.

עס איז געווען די מערקווירדיגע איבערגעבענע פריינדשאפט צו מארקס'ן, וואס האט ענגעלס'ן געהאלטען אין א געשעפט. דאס איז איהם נישט געווען צום הארצען.

האט ער מאכע די גאנצע צייט, יאהרען און יאהרען, געטרוימט וועגען א מעגליכקייט פטור צו ווערען פון זיינע געשעפטע, און ערשט אין 1870 האט ער אזא מעגליכקייט געקריגען.

זיין שותף, גאטפריד ערמען, האט ביי איהם אפגעקויפט זיין חלק אין דער פירמע און איהם בעצאהלט דערפאר א הובשע סומע געלד, מיט א תנאי, אז ער ענגעלס, טאר זיך נישט פערבינדען מיט קיין קאנקורירענדער פירמע אינ'ם משך פון די קומענדיגע פינף יאהר, אויף וואס ענגעלס האט גערן איינגעשטימט.

דאן האט ענגעלס אנגעזאגט מארקס'ן די גרויסע בשורה, אז פון היינט אן און ווייטער, וועט ער איהם קענען ארויסהעלפען מיט 350 פונט א יאהר. און ווען ס'וועט זיין גאר נויטיג, וועט ער איהם קענען ארויסהעלפען מיט מעהר אויך.

אין דער ארימקייט, וואס מארקס האט געלעבט מיט זיין פאמיליע, איז אזא סומע געווען אן אוצר, און אין א בריף, וואס ער האט דאן צוגעשיקט צו ענגעלס'ען, האט ער איהם מיט די ווארימסטע ווערטער געדאנקט פאר זיין אמת'ער פריינדשאפט און מערקווירדיגער איבערגעגעבענהייט.

(ווייטער קומט).

יזכר

פון חנה ראבינאוויטש

ס'קלאנגט דער יזכר־ניגון באנג,
מיין הארצענס אייביגער געזאנג.
א קבר דארטען אין דער היים —
ס'בית החיים עלענד, קליין אין פעלד
אונטער'ן שטע־טעל
מיט ווערבעס טרויערענדע בעבוימט
און א פלעטעל,

א נידריג פלעטעל שמאל בעצוימט..

און ווייטער קלאגט אין מיר דער קלאנג
פון יזכר־ניגון, שטיל און באנג
אין אלטע ארב, א שטיקעל ערד
גע'חלום'ט האבען און בעגערט,
בענקער האפערדינג געפלאמט...
און אין ליבען לאנד —
דעם טוי'ט געארבט און בערגלעך זאמד.

און ס'ציטערט מיט א טרער די ברעם
קדוש־השם... קדוש־השם..

און כ'בין אויך מזכיר יעדע פיין
פונ'ם מענשענס זיין. —

די עשרה הרוגי מלכות

די צעהן מארטירער, וועלכע יודען בעווייגען ימים נוראים

פון ש. זעצער

(סוף*)

רבי יהודה בן דמא

און נאך איהם האט מען רבי יהודה בן דמא געבראכט.

און יענער טאג איז ערב שבועות געווען.

האט געזאגט רבי יהודה צום קיסר: „ביי דיין לעבען בעט איך דיך: ווארט מיר אויס אביסעל, ביז איך וועל מקיים זיין די מצוה פון שבועות, כדי צו לויבען גאט דערפאר, וואס ער האט אונז געגעבען די תורה".

האט דער קיסר געזאגט צו איהם: „איהר פערלאזט זיך נאך אלץ אויף גאט און אויף דער תורה, וואס ער האט אייך געגעבען?"

האט ער געזאגט צו איהם: „יא און גרויס וועט זיין דער שכר פון די, וואס דינען איהם, אויף יענער וועלט".

האט געזאגט צו איהם דער קיסר: „איהר זענט די גרעסטע נאראנים אויף דער וועלט דערמיט, וואס איהר גלויבט, אז עס איז פערהאן א יענע וועלט".

האט ער געזאגט צו איהם: „איהר זענט די גרעסטע נאראנים אויף דער וועלט דערמיט, וואס איהר לייקענט אין לעבעדיגען גאט, און ווער וועט זיין צו דער שאנדע דיינער, ווען דו וועסט אונז זעהן מיט גאט און דו וועסט זיך אין גיהנום געפינען".

האט דער כעס פון קיסר געברענט אויף איהם און ער האט איהם געהייסען צובינדען ביי די האר פון קאפ צום עק פון א פערד און געהייסען שלעפען איהם איבער אלע גאסען פון רוים.

און נאכדעם האט ער געהייסען און מען האט פון איהם גלידערווייז געשניטען.

איז געקומען אליהו און האט גענומען די גלידער און בעגראבען זיי אין הימעל נעבען דעם טייך, וואס האט זיך אין פראנט פון רוים געצויגען. און די אלע רוימער האבען געהערט א קול פון וויינען און קלאגען ביים טייך דרייסיג טעג צייט.

זענען זיי געקומען און דערצעהלט דעם קיסר.

האט ער געזאגט צו זיי: „אפילו די וועלט זאל אונטערגעהן, וועל איך נישט רוהען ביז איך וועל נישט מיין ווילען אויספיהרען מיט די דאזיגע צעהן זקנים, ווי איך האב געשוואוירען".

און עס איז געווען דארטען איינער פון די חכמים, פון רוים, וואס האט געזאגט צום קיסר: אדוני קיסר, וויים, אז דו האסט גאר אהן רחמנות דיין האנד ארויפגעלעגט אויף דעם פאלק פון גאט. וויים, אז דו וועסט א שלעכטען סוף האבען". האט זיין צארן געברענט אויף יענעם זקן און ער האט געהייסען איהם הרג'ענען, און אז דער זקן האט דאס דערהערט, האט ער זיך מגייר געווען! און באלד, ווי מען האט איהם דערהארגעט, איז ער פון אונטער די אויגען פערשוואונדען, און מען האט נישט געוואוסט, וואו ער איז אהינגעקומען.

האט זיך דער קיסר זעהר דערשראקען. ער איז אבער אויך ווייטער מיט זיין בייזקייט אנגעגאנגען.

רבי חוצפית המתורגמן

און מען האט איצט געבראכט רבי חוצפית המתורגמן.

און רבי חוצפית איז דאן שוין א זקן פון הונדערט־און דרייסיג יאהר געוועזען, און דאס אויסזעהן זיינס איז ווי דאס אויסזעהן פון א מלאך געווען.

זענען זיי געגאנגען צום קיסר און האבען איהם דערצעהלט, וואס פאר א זקן רבי חוצפית איז שוין, און וואס פאר א הייליג אויסזעהן ער האט. און זיי האבען געזאגט צו איהם: „ביי דיין לעבען בעטען מיר דיך, דו זאלסט רחמנות האבען אויף דעם זקן".

און, אז דער קיסר האט געפרעגט רבי חוצפית'ן וויפיל ער איז אלט, האט ער צו איהם געזאגט: „הונדערט־און־דרייסיג יאהר, אויסער איין טאג, און איך בעט פון דיר, דו זאלסט מיר ווארטען, ביז עס וועט מיר אט דער איינער טאג פערפול'ט ווערען".

האט געזאגט צו איהם דער קיסר: וואס איז דיר דער אונטערשיד, צי דו וועסט היינט אדער מארגען שטארבען?"

האט ער איהם געענטפערט: „כדי איך זאל קענען מקיים זיין נאך צוויי מאל די מצוה פון קריאת־שמע לייענען — אין אווענד און אין דער פריה".

האט געזאגט צו איהם דער קיסר: „ווי נארִיש איהר זענט און אייער מוט און אט אייער גלויבען אין אייער גאט, וואס קען אייך גאר נישט אין אייער אומגליק העלפען". און ער האט נאך ווייטער גאט'ס נאמען געלעסטערט.

און, אז רבי חוצפית האט דאס דערהערט, האט ער ביטער געוויינט, און די קליידער זיינע אויף זיך געריסען. און ער האט זיך אנגערופען צום קיסר: „וועה איז דיר, קיסר, וואס וועסטו טון דעם לעצטען טאג, ווען גאט וועט זיך אין רוים און אין אייער גאט נוקם זיין?"

האט דער קיסר זיך אנגערופען: ביז וואנען וועל איך עס מיט דיר, זקן, וויכוחים פיהרען? — און ער האט איהם געהייסען הרג'ענען.

האט מען איהם פערשטיינערט און נאך דעם האט מען איהם אויפגעהאנגען.

און דעמאלט זענען געקומען די חכמים זיינע און האבען איהם געבעטען, ער זאל ערלויבען מ'זאל איהם צו קבורה ברענגען, ווארום זיי האבען מיטלייד מיט זיין גרויסען עלטער געהאט.

האט דער מלך די דאזיגע ערלויבעניש געגעבען. זענען געקומען די תלמידים זיינע און האבען איהם מקבר געווען און א גרויסען הספד איבער איהם געמאכט.

רבי חנינא בן הכינאי

און נאך איהם האט מען געבראכט רבי חנינא בן הכינאי.

און יענער טאג איז ערב שבת געווען.

און זיין גאנצען לעבען איז ער אין תענית אפגעזעסען. פון צוועלף יאהר ביז פינף־און־ניינציג, האבען געזאגט צו איהם די תלמידים זיינע: „רבי, וועסט פערזוכען עפעס איידער דו ווערסט גע־הרג'עט?"

האט ער געזאגט צו זיי: „ביז איצט האב איך נישט געגעסען און נישט געטרונקען, און איצט, ווען איך וויים נישט אין וועלכען וועג איך וועל געהן, זאגט איהר מיר, איך זאל עסען און טרונקען".

Dr. D. ROZENCWAJG
צוריקגעקעהרט
9 באַרוטאוויטשאַ 9
טעלעפאן 74-28.

און ער האט אנגעהויבען דעם שבת הייליגען, ער האט אנגעהויבען זאגען „ויכלו השמים און ער האט געהאט ביז „ויקדש אותו" אפגעזאגט.

זיי האבען אבער איהם נישט געלאזט ענדיגען און גע'הרג'עט.

איז ארויס א בת־קול פון הימעל און האט געזאגט: „אז וואויל איז דיר, רבי חנינא בן הכינאי, וואס דו ביזט א הייליגער געווען און אויך די נשמה דיינע איז אין הייליגקייט ביים ווארט ויקדש ארויסגעגאנגען".

רבי ישבב הסופר

און נאך איהם האבען זיי רבי ישבב סופר ארויסגעפיהרט.

און עס איז איהם דאן פונקט ניינציג יאהר געווארען.

זענען צוגעקומען צו איהם די תלמידים זיינע און האבען געזאגט צו איהם: „רבי, וואס וועט מיט דער תורה זיין?"

האט ער זיך אנגערופען און געזאגט צו זיי: „שלעכטע צייטען זענען געקומען. די תורה וועט נאך חס־ושלום ביי אונז פערגעסען ווערען. ווארים די שונאים נעהמען ביי אונז די שענסטע פערל אוועק. הלוואי זאלען מיר א כפרה זיין פאר דעם דור. איך זעה אבער, אז רוים וועט נאך פיל ריין יודיש בלוט פערגיסען, עס וועלען זיך נאך יודישע הרוגים אין אלע רוימער גאסען וואלגערען".

האבען זיי געזאגט צו איהם: „און וואס וועט מיט אונז ווערען?"

האט ער געזאגט צו זיי: „האלט זיך קינדער, מיינע, צוזאמען. זאל שלום און גערעכטיגקייט זיין צווישען אייך. אפשר איז נאך א האפנונג פערהאן? אפשר וועט זיך נאך גאט דערבארימען?"

און ווי ער האט אזוי צו זיינע תלמידים גערעדט, האט מען איהם גענומען און פערברענט.

רבי אלעזר בן שמוע

און צולעצט האט מען רבי אליעזר בן שמוע ארויסגעפיהרט.

און ער איז דאן הונדערט־און־פינף יאהר אלט געווען. און פון זיין קינדהייט אן ביז די סוף יאהרען זיינע האט קיינער נישט געהערט, ער זאל ווען דברים בטלים רעדען. און ער האט קיינמאל נישט זיך געקריגט מיט קיינעם. און ער איז א גרויסער עניו געווען.

און אט יענעם טאג ווען מען האט איהם גע'הרג'עט, איז יום־כפור געווען.

זענען די תלמידים זיינע געקומען צו איהם און האבען געזאגט צו איהם: „רבי, וואס זעהסטו?"

האט ער געזאגט צו זיי: „איך זעה רבי יהודה בן בבא, ווי מען טראגט זיין מטה, און די מטה פון רבי עקיבא איז נעבען זיין מטה, און זיי פיהרען א פלפול וועגען א דין".

און ער האט ווייטער געזאגט צו זיי: „קינדער מיינע, איך זעה נאך, ווי די נשמה פון יעדען צדיק ריינגט זיך אין די וואסערען פון טייך שילוח, כדי זי זאל א ריינע אין דער ישיבה אויבען קומען. צוהערען זיך צו די דרשות פון רבי עקיבא, וואס וועט דרש'ענען פאר זיי וועגען די ענינים פון טאג און די אלע מלאכים ברענגען פאר זיי גאלדענע שטוהלען, זיי זאלען זיך אויף זיי אוועקזעצען אין ריינקייט".

און ביי דעם ווארט האט דער קיסר איהם געהייסען הרג'ענען.

איז ארויס דאן א בת־קול פון הימעל און געזאגט: „אז וואויל איז, דיר, רבי אלעזר בן שמוע וואס דו ביזט א ריינער געווען און אויך דיין נשמה איז אין ריינקייט אויסגעגאנגען".

*) זעה „נ. פאלקסבלאט" נומער 227 און 233

הומאר — דער קונדס — סאטירע
צוזאמענגעשטעלט פון א. שארפצינגעל

פּאָליטיק פון דער וואָך

הערבסט־סעזאָן אין עולם־הפּאָליטיקע.

שטרעזעמאַן איז געשטאָרבּען. טאַקע אויף א אמת געשטאָרבּען, קוקען איצט די דיפּלאָמאַטען אוים ווי הערבּסט־בּלעטער. שטרעזעמאַן איז געווען דער זומער־אָפּט פאַר דער דיפּלאָמאַטיע.

געשטאָרבּען שטרעזעמאַן, איז געוואָרען הערבּסטיג אין די דיפּלאָמאַטישע קלייזלעך. מיט שטרעזעמאַנ׳ס טויט האט דער „קונדס" בּעקומען א נייע זאָרג: ווי שאַפט מען א נייעם שטרעזעמאַן?

מיר האָבּען נאָך א זאָרג: וואָס וועט זיין מיט מאַקדאָנאַלד׳ן? געפאָהרען קיין אַמעריקאַ און ווי יעדער גאַסט, מוז ער אויך רעדען זיסע רייד׳לעך, צוזאָגען „גאָלדענע בּערג", איבּערחזר׳ן די גוטע הבטחות וועגען זיכערען דעם וועלט־שלום און דער־ביי נישט אָפּשטעלען די בּעוואָפנונג.

מען האט דעם סאָציאַליסט מאַקדאָנאַלד אנגע־האָנגען א וואַשנע פּעקעל, ער דאַרף האָס איינפירען דעם סאָציאַליזם אין דער וועלט, רייטענדיג אויפ׳ן בּורזשואַזען פערדעל. מיר זאָגען טאַקע צוליבּ דעם שטאַרק פערזאָרגט איבּער׳ן חבר מאַקדאָנאַלד.

דאָס אונז, וויזט אוים, צוגעפעהלט אַביסעל זאָרג האָט מען אונז אונטערגעריקט פּילסודסקי׳ס רייזע קיין איטאַליען. א נייע זאָרג אויף אונזער דיפּלאָמאַטישען קאָפּ.

מאַקדאָנאַלד — קיין אַמעריקע; פּילסודסקי — קיין איטאַליען, נישטקשה פון א קאָפּ־דרעהעניש אויף אונז.

אז מען שמועסט הערבּסט, איז דאָך נישט סייס צו זאָגען.

אַ גלעזעל משקה

יום־טוב ווענען זיך געווען יודען און גע־שמועסט וועגען דעם ווי אזוי מאַנכע מענשען ווענען צו־געוואָרען צום גלעזעל משקה, אז ס׳איז זיי שווער פשוט זיך אָפּצוגעוואוינען, רופט זיך אָן איינער:

— ביי מיר איז דאָס לאו דוקא, ווי עס מאַכט זיך איז גוט, האָבּ איך אויף צו קויפען א שנאַפּס, איז דאָך נישטאָ וואָס צו רעדען, אז איך טרינק, און מאָמער האָבּ איך נישט, בּאָרג איך מיר, און אז יענער וויל מיר נישט בּאָרגען, פערהעץ איך א משכן... אבּער איך זאָל זאָגען אז איך מוז טרינ־קען? דאָס נישט...

שא.

לאָרזעריש

— ווי אזוי נעהען די געשעפטען, ה׳ וואָלף?

— נישט צו בּעקלאָגען, עס איז שלעכט און גוט.

— איהר שפּאַסט מיט מיר. ווי אזוי קען זיין אי שלעכט אי גוט אין דערזעלבּער צייט?

— נעכטען האָבּ איך אין מיין געשעפט פער־קויפט בּלויז 12 טיכער, — דאָס איז שלעכט; אבּער מיין שכן האט קיין איין טוך אויך נישט פער־קויפט — דאָס איז גוט.

פון אויסלענדישן מאַרק

ווי דערלעבּט מען עס

— דו ווייסט, מייך זוהן ענדיגט בּאַלד אויף דאָקטאָר.

— דיר איז גוט, אז דו וועסט קראַנק זיין, וועט דיך נאַרנישט קאָסטען.

— אבּער ווי דערלעבּט מען עס שוין.

אינאיינעם איז פרעהליכער

ריכטער: פאַרוואָס האט איהר גענגבעט דאָס זייגערל?

גנב: ס׳איז געווען א פינסטערע נאַכט. איך בּין געגאַנגען און דאָס זייגערל איז געגאַנגען, האָבּ איך זיך מיישב געווען אז צו געהן אינאיינעם וועט זיין פרעהליכער.

אַ סימבּאָל

— די היינטיגע מיידלעך מיט זייער קליידונג סימבּאָליזירען א וויכטיגע זאַך.

— וואָס א שטייגער?

— ווי נאַקעט און אָרעם דער מענש ווערט געבּוירען.

ווי ס׳ווערט לייכטער אויפ׳ן האַרצען

— וואָס מאַכט א מענשען לייכטער אויף׳ן הערצען?

— מען נעהמט צוויי מעשענע לייכטער און מען לעגט זיי איהם אַרויף אויפ׳ן האַרצען.

פאַלשקייטען

— דער פינף־דאָלער־שייק איז א פאַלשער.

— דער צאָהן, וואָס איהר האָט מיר געמאַכט איז אויך א פאַלשער...

דאס ליד פון זינד

על חטא שחטאנו — גיי, פּאַקן מיך א גאַנג,
און רעכען, מיט וואָס אַלע געזינדיגט;
ווען אַלע ווערט פערעכענט, וואָלט גאָט שוין
פון לאַנג
אונז אַלע פון דאַנען געקינדיגט..

על חטא שחטאנו — געזינדיגט. אַלץ הייסט,
מיט אַלע, מיט אַלע, און מיט אַלעם!
א חשבון צו געבּען, ווער קאָן עס, ווער ווייסט
דעם עוזר עשירים ודלים?...

נישטאָ גאָר קיין מעשים אָהן זינד, קיין איין
וואָרט,
קיין בּליק, און קיין ציה מיט׳ן אָטעם —
געזינדיגט מען האָט מיט׳ן שטיין אויפ׳ן אָרט,
מיט טריט פונ׳ם מאַנץ—פון בּלעק־בּאָטאַם..

פערזינדיגטע נשים, אנשים וטף,
און זוינ־כיני ער כבש אין ווינעל..
ס׳איז יעדער פון ווינדיגע תאוות א שכלאף.
פערפלאָנטערט אין זינדיגען עיגול!

און ס׳דרייט זיך א וועלטפּעל, א ככריפּעדיג ראָד
בּן־אדם איז געבּעך א קרבּן...
וואו נעמט מען דעם כח- ס׳איז ממש א סוד—
אויף ווייטער צו דרייען די קאָרבּע?

וואָס ווייטער- אַלץ ערגער! דער שטן געשמאַכ
טרייבּט אונטער אונז שטרענגער, פעו שייטער,
ער הייכט אונז נאָך איידער ס׳וועט קומען
דער פּסח,
נאָך זינדיגען ווייטער און ווייטער...

יאָקעל בּן פּלעקעל

די אויסנאַהם

אויף אַלעם — א צייט,
אויף אַלעם — א טאָג,
אויף אַלעם — א צאָהל,
א מאָס און א וואָג.

אַלץ האָט אַנ׳אָנהויבּ,
אַלץ האָט אַנ׳עק
אַלץ האָט א שכל,
א זין און א צוועק.

אַלץ שפּאַנט זיך אויף,
אַלץ מאַכט זיך צו —
אַלץ אַרבּייט אָפּ און
אַלץ נעהמט זיך צו.

בּלויז (אַנ׳אויסנאַהם
האָט מיך געטראָפען!)
דיין מויל, דיין מויל
איז אייבּיג אָפען!

מיינע

איינע ווערט בּרוין
פון דער זון,
א צווייטע — פון
שוואַכע נירען;
מיינע ווערט
בּרוין דערפון,
וואָס זי הערט זיך
נישט אויף צו שמירען.
איינע ווערט רויט,
ווייל זי שעהמט זיך,
א צווייטע — ווייל
זי פערליבּט זיך;
די רויטקייט צו
מיינער נעהמט זיך
דערפון, וואָס
רק זי שמירט זיך.

צווישען קינדערלאך
(צו שמייכלען און לאַכען)

לעהרער — פאַרוואָס ביסטו געקומען אזוי שפּעט?

שילער — דער האָן מיט דער הון האָבּען זיך געהאַלטען אין איין שלאָגען, האָבּ איך געוואָלט זעהן, ווער עס געווינט.

מוטער — ווען איך וועל דיר געבּען א מאַראַנץ, אויף צו צוטיילען זיך מיט פערעלען, וואָס וועסטו איהר געבּען?

קינד — די קערעלעך מאַמע, זי קאָן דאָך נאָך נישט עסען, זי האָט דאָך נאָך קיין ציינדרלעך נישט.

שילער — דער טויטער ים איז נאָך אַלץ דאָ?

ה׳ לעהרער

לעהרער — צוזאַגר סנגר.

שילער — וואָס־זשע מען האָט איהם נאָך אַלץ נישט בּעגראָבּען?!

לעהרער — וואָס געפינט זיך איבּער אונזער קאָפּ ווען עס איז שיין אין דרויסען?

שילער — דער הימעל, די זון.

לעהרער — און ווער עס רעגענט?

שילער — אַ שירעם.

פאָטער — נעה נאָר וואָס פאַר א פולע לבנה עס איז היינט.

קינד — און מיט וואָס איז זי פול?

קינד — און ווייסטו פאַרוואָס די מילך איז וואַסערדיג.

מוטער — פאַרוואָס?

קינד — ווייל די קיה האָט זיך געוואָרפט אָנ־טרינקען מיט א סך וואַסער.

לעהרער — משה׳לע, קאָנסטו מיר אָנרופען א חיה אָהן ציינער.

משה׳לע — יאָ, לעהרער, מיין זיידע.

גערטנער — איצט פערצייה איך דיר, ווייל איך ווייס נישט געווים, צי דו האָסט אַראָפּגעריסען די עפּעל, אָבּער א צווייט מאָל, אז איך וועל דיך פּאַקען דאָ וועל איך דיך בּעשטראָפען.

קינד — הייסט דאָס, מעג איך מיר נעהמען די עפּעל, וואָס איך האָבּ בּעהאַלטען אט דאָרטען אין גראָז?!

לעהרער — איהר האָט דאָך געלערנט זאָאָ־לאָגיע, אנו, רופט נאָר מיר אָן פינף חיות.

שילער — דריי לייבּען און צוויי טיגרען.

ער האָט געפונען

—פאַרוואָס ביסטו אזוי שמוציג?

— ווייל ווען איך בּין אַרוים פון דער היים האָט מיך מיין ווייבּ בּעוואָרפען מיט בּלומען.

— ווערט מען פון בּלומען שמוציג?

— אַז מיט די בּלומען האָט זי אויף מיר אויך געוואָרפען די בּלומענטעפּ.

אראָפּ פון דער צונג

צווישען 14־טען און 17־טען אַפּריל, דעם צווייטען טאָג ראש־השנה פאַרטאָג, נאַכדעם, ווי מען האָט אין שוהל נאַכ׳ן אָפּזאָגען האַלבּ הלל, צע־טיילט די המוציא׳ס מיט האָניג, האָט דער רב, תויך אויף א קול, אָפּגעזאָגט דעם „יהי רצון" פון ספירת צײלען און גענומען דעם אתרוג מיט׳ן לולב אין האַנד אַריין און געפיהרט דעם עולם אין מקוה אַריין צו תשליך.

בּעת׳ן שופר־בּלאָזען האָט זיך דער שטן גע־וואָרפען אין דער אתרוג־פּושקע אַריין און האָט צעשטאַכען די שמירה־מצות, איז דער עולם צוזיק געלאָפען אין שיך און זאָקען אין שוהל אַריין און זיך נע׳עצט זאָגען קינות.

ווענען אַריינגעקומען די פּורים־שפּילער און האָר־בּען מיט די „קרך־קימח־פּושקעס" געמאַכט אזא טאַ־ראַראַם, אזא געוויין און אזא יללה, אז די עשרת בּני המן האָבּען זיך אָפּגעריסען פון דער תליה און אַרויסגעקומען וויזעס פון כינע׳ישען קאָנסולאַט אין סטראַקאַז צו פאָהרען קיין פּאַלעסטינע און העלפען די אַראַבּער צו שלאָגען יודען.

בּיי דער פאַהן האָט זיי אָפּגעוואַרט א רעלע־גאַציע פון קליינעם בּונד מיט טראַצקי׳ן אין דער שפּיץ און מיט התקוה־געזאַנג האָט מען זיי אָפּגע־שיקט אין זייער רוה אַריין און דער חזן האָט זיך אויפגעשטעלט זאָגען „תפילה זכה".

פון געריכט

ריכטער (צום אַרעסטירטען): — פאַרוואָס האָט איהר דעם פּאָליציאַנט אָנגעגעבּען אַנ׳אַנדער־רען נאָמען אַנשטאָט אייער איינענעם?

אָנגעקלאָגטער: — ווייל ווען ער האָט מיך אַרעסטירט בּין איך געווען אזוי געפּלעפט, אז איך האָבּ פערגעסען ווי איך הייס.

אַדוואָקאַט (צו זיין פרוי): — היינט וועל איך אין געריכט מוזען זאָגען נאָר דעם אמת.

פרוי: — פאַרוואָס עפּעס?

אַדוואָקאַט: — ווייל היינט טרעט איך אויף נישט אַלס פערטיידיגער, נאָר אַלס עדות...

אַ ניגון דורך פּאָסט

אין אַמאָליגע צייטען ווען די נאָטען סיסטעם איז נאָך נישט געווען בּעקאַנט צווישען חזנים, האָט א חזן זיך צוגעטראַכט אויף ימים־נוראים א שעה־נעם ניגון אויף „היום הרת עולם", דערפון האָט זיך דערוואוסט נאָך א חזן פון א דערבּייאיגען שטעד־טעל און ער האָט איהם געבּעטען ער זאָל איהם דורך פּאָסט צושיקען דעם ניגון, האָט ער איהם געענטפערט בּזה הלשון:

פעם אחת — בּים,
שתי פעמים — בּים בּאָם,
שלש פעמים — טירעריבּימבּאָם,
וזה כל הרת עולם...

שא.

שפּאַס פון פּאַמיליע־ווינקעל

זיין איינציגע געלעגענהייט

פרוי: איך האָבּ לעצטע נאַכט געהערט ווי דו האָסט גערעדט אין שלאָף צו דער דינסט.

מאַן: איך ווייס עס.

פרוי: (מיט כעס) אז דו ווייסט, טאָ פאַר־וואָס־זשע רעדסטו צו איהר אין שלאָף.

מאַן: טאָ ווען דען, אויבּ נישט אין שלאָף? אז איך בּין וואַך לאָזט מיר נישט צו דער דינסט לאָזטו נישט!...

ער וויל וויכען

מאַן: איך בּין געקומען צו אייך, הער דאָקטאָר, פרעגען, צי פון אייער משוגעים־הויז איז אַנטלאָפען עפּעס א משוגענער?

דאָקטאָר: צו וואָס דאַרפט איהר דאָס וויסען?

מאַן: ווייל איינער איז אַנטלאָפען מיט מיין ווייבּ.

דאָס אַלעס?

— דיין ווייבּ נעהמט אַרום און רעדט אויף דיר אוים די שמר.

— וואָס זאָגט זי אויף מיר?

— זי זאָגט, אז דו בּיזט א פוילער, דו ווילסט נישט אַרבּייטען.

— דאָס אַלעס? אַבּי איך האָבּ געמיינט, אז זי טראַכט עפּעס אוים.

גאַרנישט איז שעהנער

איידים: איהר האָט מיר צוגעזאָגט צעהן טוי־זענד דאָלאַר און איהר האָט מיר נישט געגעבּען קיין צעהן סענט.

שווער: איידער צעהן סענט איז שוין שעהנער גאַרנישט...

לאָדז, 11 אָקטאָבער 1919

נייער פאָלקסבלאַט

לאָדז, 11 אָקטאָבער 1929

נאָך אַ רעוואָלוציע אין מענשליכען געדאַנק

די ענטדעקונג פון ד"ר באָהנהעפער

פון א. ש. זאַקס

אַ זאַך אין גאַנצען בעשטעהט פון צוויי העלפטע, יעדע העלפט בעשטעהט פון צוויי פערטעל — יעדער פערטעל — פון צוויי אַכטעל. דאָס איז פשוט. יעדער חדר־יונגעל פון אַ יאַדע דרדקי מלמד ווייסט עס.

אַז איך נעהם אַ זאַך, קאָן איך זי טיילען אין צוויי העלפטען. די העלפטען קען איך ווייטער טיילען און איך'ל בעקומען פיר פערטעל. די פערטעלס קען איך ווייטער שפּאַלטען אין גלייכע חלקים און מיר וועלען בעקומען אַכטלעך, פון אַכטלעך — זעכצענטלעך, פון זעכצעהנטלעך צוויי און דרייסיגסטלעך, און אַזוי ווייטער. דאָס איז קלאָר, די פראַגע אָבער איז, צי קאָן מען אַ זאַך טיילען און טיילען אָהן אַ סוף, ביז דער אומענדליכקייט, ווייל ווי קליין אַ זאַך זאָל נישט זיין, איז זי דאָך פאַר זיך אַ גאַנצע זאַך, און יעדע גאַנצע זאַך בעשטעהט דאָך פון צוויי העלפטע, דאָס הייסט פון נאָך קלענערע חלקים, אדער עס איז פעראַן אַ סוף און אַ גרעניץ צו די טיילונגען? צי איז די מאַטעריע *) טיילבאַר און ווי קליין די חלקים'לעך זאָלען נישט זיין, בעשטעהען זיי פון נאָך קלענערע טיילעכלעך, אדער די מאַטעריע קען ווערען געטיילט ביז אַ געוויסען גרעניץ, ווערט דער גרעניץ דערגרייכט, קען מען איהר שוין ווייטער נישט טיילען? מיט אַנדערע ווערטער: צי בעשטעהט די מאַטעריע פון טיילבאַרע אדער אומטיילבאַרע טיילעכלעך?

די פראַגע איז אַן אַלטע און די גריכישע נאַטור־פילאָזאָפען האָבען זיך שוין מיט דעם בעשעפטיגט. אַריסטאָטעל האָט געהאַלטען, אַז די מאַטעריע בעשטעהט פון אַטאָמען **) פון אומטיילבאַרע טיילעכלעך.

ביז מיט אַ הונדערט און פופציג יאָהר צוריק איז די מיינונג, אַז אונזער גאַנצע וועלט מיט הכל בכל מכל כל איז אויפגעבויט פון אַטאָמען, געווען נישט מעהר ווי אַ היפּאָטעזע, אַ השערה, און אין דעם אַכטצעהנטען יאָהרהונדערט, ווען די נאַטור־פאָרשער האָבען מיט זייערע שאַרפע אויגען אריינגעדרונגען אין די סאַמע געהיימנישפולע ווינקעלעך פון דער בריאה, האָט אַריסטאָטעלס השערה מכּוח די אַטאָמען געקראָגען שטאַרקע שטיצע דורך די ענטדעקונגען, וואָס זענען געמאַכט געוואָרען אויף אַלע געביטען פון דער נאַטור־וויסענשאַפט. פון דעמאָלט אָן איז זי געוואָרען טעאָריע.

די אַטאָם טעאָריע איז דער יסוד, אויף וועלכער די גאַנצע מאָדערנע כעמיע איז געבויט.

אין דער ממשות'דיגער נאַטור זענען פעראַן גרונד עלעמענטען און צונויפגעזעצטע קערפער. די גרונד עלעמענטען בעשטעהען פון איינע און די זעלבינע אַטאָמען, אַ שטייגער, אייזען, קופּער, גאָלד, זילבער, פּלאַטינום, וואַסער־שטאָף, זויער־שטאָף, שטיק־שטאָף, קוילען־שטאָף, און אַנדערע. אייזען בעשטעהט בלויז פון אייזען־אַטאָמען (אויב, פערשטעהט זיך, די אייזען איז ריין פון פּסולת), קופּער — פון קופּער־אַטאָמען, זויער־שטאָף — פון זויער־שטאָף אַטאָמען, שטיק־שטאָף — פון שטיק־שטאָף אַטאָמען. די צונויפגעזעצטע קערפער בעשטעהען פון פערשידענע גרונד עלעמענטען און בכן פון פערשידענע אַטאָמען. וואַסער, צום ביישפּיל, איז אַ צונויפגעזעצטער קערפער, ווייל עס בעשטעהט פון זויער־שטאָף, וואַסער־שטאָף, זויער־שטאָף, האָלץ איז אַ צונויפגעזעצטער קערפער, ווייל ער בעשטעהט פון קוילען־שטאָף, וואַסער־שטאָף, אייזען־שטאָף, און נאָך אַנדערע עלעמענטען.

די אַטאָמען — אויב זיי זענען אין אמת'ן פעראַן — זענען זעהר קליין. קיינער האָט זיי נישט געזעהען און קיינער קען זיי נישט זעהן. נישט נאָר מיט אַן איינפאַכער אויג קען מען זיי נישט משיג זיין, נאָר אַפילו נישט מיט דעם שטאַרקסטען פערגרעסער־גלאָז. אין איין איינציגען טראָפּען וואַסער זענען אפשר פעראַן מיליאַרדען אַטאָמען, און עס איז אוממעגליך צו אונטערשיידען זיי איינציגווייז. און אַז מען קען זיי נישט זעהן, איז, פערשטעהט זיך, אוממעגליך זיי אַנצונעהמען, קען מען בכן אויך נישט וויסען די געוויכט פון יעדען אַטאָם בעזונדער. די אַטאָם־געוויכט שפּילט אָבער אַן אומגעהויער גרויסע ראָל אין דער כעמישער וויסענשאַפט. אָהן דער אַטאָם־געוויכט וואָלט מען נישט זיין אימשטאַנד דורכצופיהרען אַ כעמישען פּראָצעס. יעדער אַטאָם האָט זיך זיין געוויכט.

ווי קאָן מען מעסטען די געוויכט פון די אַטאָמען, בעת מען קאָן זיי נישט זעהן און נישט משיג זיין? האָבען אָבער די נאַטור־פאָרשער שאַרפע מוחות און זיי האָבען זיך געגעבען אַן עצה. זיי האָבען זיך אַט־וואָס געזאָגט: מיר קענען טאַקע נישט וועגען יעדען אַטאָם בעזונדער, מיר קענען אָבער יאָ דערגעהען די געוויכט פון יעדען אַטאָם פון אַ געוויסען עלעמענט אין ערך מיט דער געוויכט פון די אַטאָמען פון אַן אַנדער עלעמענט. מיר קענען טאַקע נישט אָפּוועגען אַן אַטאָם זויער־שטאָף, אדער אַן אַטאָם וואַסער־שטאָף. מיר קענען אָבער יאָ אויסגעפינען מיט וויפיל זויער־שטאָף אַטאָמען וועגען שווערער — אדער לייכטער — פון וואַסער־שטאָף אַטאָמען. מען נעהמט גלייכע כלים, אָנגעפילט מיט גאַזען פון פערשידענע עלעמענטען, (און דאָ איז לחלוטין קיין נפקא מינה נישט, צו וויפיל אַטאָמען עס זענען פעראַן אין די כלים), און מען וועגט זיי אָפּ. אויב די כלי, וואָס איז אָנגעפילט מיט זויער־שטאָף אַטאָמען וועגט זעכצעהן מאָל אַזוי פיל, ווי די כלי מיט דער גלייכער מאָס וואַסער־שטאָף, איז דערפון געדרונגען, אַז יעדער איינציגער אַטאָם זויער־שטאָף וועגט זעכצעהן מאָל אַזוי פיל ווי אַן איינציגער אַטאָם וואַסער־שטאָף.

וואַסער־שטאָף איז דער לייכטסטער עלעמענט און מען בענוצט איהם אַלס די געוויכט צו וועגען אַנדערע עלעמענטען. אַ חוץ דעם, וואָס וואַסער־שטאָף איז דער לייכטסטער עלעמענט, איז דער אויך שטאַרק פערבּרייט אין דער נאַטור, און עס איז פון לאַנג אָן געווען די אויפגאַבע פון די כעמיקער זיך צו בעקענען גענויער מיט זיין מהות, מיט זיינע איינענשאַפטען און זיינע פיזיקאַלישע אייגענשאַפטען, עס איז געווען אַ סברה, אַז די אַלע אַנדערע אַטאָמען פון די עלעמענטען זענען נישט מעהר ווי כּפול'דיגע וואַסער־שטאָף אַטאָמען. מיט דער נאַטור פון דעם וואַסער־שטאָף אַטאָם ערקלערט מען אַ סך ערשיינונגען אין דער אומאָרגאַנישער און אָרגאַנישער נאַטור. עס איז דעריבער קיין וואונדער נישט, וואָס דער יונגער דייטשער כעמיקער ד"ר ק. פ. באָהנהעפער האָט מיט זיינע נייע פאָרשונגען וועגען דעם וואַסער־שטאָף אַטאָם געמאַכט אַזאַ רושם אויף דעם קאָנגרעס פון דער אַמעריקאַנער געזעלשאַפט.

לויט באָהנהעפער, איז דער וואַסער־שטאָף אַטאָם נישט אומטיילבאַר, נאָר ער איז אַ געמיש פון צווייערליי סאָרטען סובסטאַנצען מיט פערשידענע אייגענשאַפטען. דער וואַסער־שטאָף אַטאָם איז נישט איינהייטליך. ער איז אויפגעבויט פון צוויי פערשידענאַרטיגע עלעמענטען, וועלכע בעזיצען פערשידענע פיזיקאַלישע כּוחות. די עלעמענטען, וועלכע שטעלען מיט זיך צוזאַמען דעם וואַסער־שטאָף אַטאָם, האָבען בעזונדערע שמעלץ פּונקטען (די טעמפּעראַטור, וואָס איז נויטיג, אַז אַ האַרטער קערפער זאָל אָנהויבען צו שמעלצען און זיך פערוואַנדלען אין אַ פליסיגקייט, ווי אייז אין וואַסער) און בעזונדערע קאָך פּונקטען (די טעמפּעראַטור, וואָס איז נויטיג, אַז אַ פליסיגער קערפער זאָל אָנהויבען צו קאָכען און זיך פערוואַנדלען אין אַ דאַמף, ווי דאָס קאָכען פון וואַסער), און אַנדערע פערשידענאַרטיגע איינענשאַפטען.

באָהנהעפערס ענטדעקונג איז זעהר סענסאַציאָנעל. אַלע כעמישע לערן־ביכער, וועלכע ווערען בענוצט אין די שולען און אין די אוניווערזיטעטען, וועלען מוזען ווערען איבערגעשריבען. און נישט נאָר די ביכער, נאָר דער גאַנצער יסוד, אויף וועלכען די כעמיע איז אויפגעשטעלט, וועט ווערען איבערגעבויט און איבערגעאַנדערשט. ווייל, ווי אויבען געזאָגט, זענען אַלע אַנדערע עלעמענטען ענג פערבונדען מיט דעם וואַסער־שטאָף אַטאָם, און אויב דער ביז איצטיגער בעגריף וועגען דעם אַטאָם וועט זיין אַן אַנדערער, וועט די גאַנצע כעמישע וויסענשאַפט קריגען אַן אַנדער פּנים און אויסקוקען אַנדערש, ווי איצט.

ד"ר באָהנהעפער איז נאָך אַ יונגער מאַן. ער איז אַנגאַנצען אַלט דרייסיג יאָהר.

*) אונטער מאַטעריע פערשטעהט מען אַלץ, וואָס פערנעהמט אַ פּלאַץ.

**) אַטאָם איז גריכיש הייסט אומטיילבאַר.

געקויפט זיך עולם הבא

פון אונאויסשעפּליכען קוואַל

פון ישראל אַסמאַז

אויף צוויי זיילען איז געשטאַנען די שטאָט אויסטראָ, אויף צדיקים יסודי עולם, אויף דעם רב, דער רבי ר' פנחס'ל קאָריצער און אויף דעם מוכיח, דער אַלטער ר' ייב"א. אַ שטאַרקע זכיה האָט די שטאָט געהאַט, שטענדיג געהאַט רבנים און מוכיחים פון די גדולי־הדור. פון די צוויי זיילען האָבען אַלע געוואוסט, — אַ קליינינקייט, תורה און עבודה פון אַזעלכע צוויי! איז אָבער געווען דאָרט אויך דער דריטער זייל, גמילת־חסדים, און דערפון האָבען מענשען נישט געוואוסט.

און עטוואָס דערפון איז מען געוואויר געוואָרען נאָך זיין לויה.

ומעשה שהיה כך היה:

— דער רבי ר' פנחס'ל פלעגט קיינמאָל נישט געהן צו קיין לויה, דער מוכיח ר' ייב"א פלעגט אויך נישט שטאַרק נזהר זיין אין דער מצוה פון הלוית־המת. און געזאָגט האָבען זיי אַזוי:

„הלוית־המת איז טאַקע אַ גרויסע זאַך, פאַר די לעבעדיגע אָבער קען מען מעהר אויפטון, און אויף די, וואָס דאַרפען נאָך טאַנצען זייער טענצעל איז אַ גרעסערער רחמנות. און צווישען די לעבעדיגע איז מען דאָך אַליין אויך, און תלמוד־תורה איז דאָך כנגד כלם....

— עס איז אַפילו אַמאָל געקומען אַזוי ווייט, ביז דער רבי ר' פנחס'ל האָט געענטפערט:

„נישט אויף אַלע חתונות טאַנץ איך און נישט אויף אַלע מתים קלאָג איך!"

— און נאָכגעקלערט נאָך זיינע דרכים האָט מען נישט, ובפרט נאָכדעם ווי דער מוכיח האָט גערעדט דערפון מיט גרויס התפעלות און געזאָגט, אַז צו זאָגען אַזעלכע ווערטער קען זיך נאָר פערגינען אַ רבי ר' פנחס'ל.

אַ מנהג איז געווען אין אויסטראָ: ווען אַ בר־מינן איז געווען אין שטאָט, איז דער שמש אַרומגעגאַנגען מיט אַ פּושקע פון הויז צו הויז, האָט געשריגען: „צדקה תציל ממות" און גערופען יעדען איינעם צו געהן צום מת־מצוה. מ'פלעגט זיך פרעגען ווער און וואָס און ווען די לויה וועט זיין, און דער שמש האָט אַלעמען געענטפערט. די גאַנצע שטאָט פלעגט ער מוזען אויסגעהן, קיין איינציג יודיש הויז נישט אויסמיידען.

האָט זיך אַמאָל געמאַכט, אַז עס איז געשטאָרבען אַ פּריצישער שניידער. אויף וועמען מ'פלעגט דערצעהלען פערשידענע מעשיות. די גאַנצע שטאָט האָט איהם געהאַלטען פאַר דעם ערגסטען קל־שבּקלים: מ'האָט געזאָגט אויף איהם, אַז ער פרעסט טרפות ביי די פּריצים און טוט אָפּ כל עבירות־שבּתורה. אָנהויבען זיך מיט איהם האָט מען מורא געהאַט; אַ קשיא אַזאַ קל, דערצו נאָך אַ גרויסער מקורב ביי די פּריצים! אין דער שטיל, פון אויער צו אויער, זענען אַרומגעגאַנגען די אַלע מעשיות וועגען איהם און אין די אויגען — נישט קיין וואָרט. מ'האָט איהם אויס מורא נאָך געגעבען פון צייט צו צייט אַ שעהנע עליה.

— דאָס איז אַלץ געווען, ווען ער האָט געלעבט אָבער, אַז ער איז געשטאָרבען, האָבען זיך די מיילער געעפענט. חברה־קדישא האָט גאָר געקלערט זיך אָפּצורעכענען מיט איהם פאַר אַלע צייטען, מאַכען איהם די אמת'ע קבורת־חמור. און ווען דער שמש איז אַרום איבער די הייזער מיט דער פּושקע און האָט אויסגערופען: מת־מצוה, האָבען אַנדערע אַפילו געזאָגט:

„יאָ, דאָס איז דער אמת'ער מת־מצוה! טאַקע אַ גרויסע מצוה געווען ער זאָל שטאַרבען. אַ שאָד, וואָס אַזוי שפּעט!"

— אין שטאָט האָט זיך געוואָרדערט. מ'האָט נאָכגעזאָגט איהם אַזעלכע שבחים, אַז די לעבעדיגע האָבען זיך געראַפט בעגראָבען הערענדיג.

— אָבער ווען דער שמש איז געקומען צו רבי ר' פנחס'לס טיר און האָט אויסגעשריגען: מת־מצוה, האָט איהם דער רבי געפרעגט מיט גרויס צער:

— „ווער איז עס געשטאָרבען?"

— דער שמש האָט אַפילו געוואָלט ענטפערען: „דער פּריצישער שניידער, דער קל־שבּקלים,

— עס איז איהם אָבער פון מויל נישט אַרויסגעקומען אַזוי, נאָר פשוט: בערקע שניידער, ימח שמו וזכרו!"

— ווי דער רבי ר' פנחס'ל האָט עס דערהערט, האָט ער געטאָן אַ טיפען זיפץ און געזאָגט מיט אַ צובראָכען קול: „ברוך דיין אמת!"

— דער שמש איז געוואָרען אַ צוטומעלטער און האָט געשוויגען.

— און דער רבי ר' פנחס'ל האָט נאָכאַמאָל טיף אָפּגעזיפצט און געזאָגט:

„זאָלסט מיר געבען אַ ידיעה, ווען די לויה וועט זיין! זאָלסט הייסען וואַרטען אויף מיר!"

— דער שמש האָט עס גאָרנישט געקאָנט פערשטעהן: צו קיין לויה געהט דער רבי קיינמאָל נישט, און דאָ, פּלוצלינג, צו אַזאַ חברה־מאַן...

— און נאָכמעהר איז ער דערשטוינט געוואָרען ווען דער מוכיח, ר' ייב"א, האָט זיך אויך צוזיפצט און געהייסען וואַרטען מיט דער לויה אויך אויף איהם.

— די שטאָט האָט זיך דערוואוסט דערפון און אַלע זענען נבהל ונשתומם געוואָרען. חברה־קדישא האָט שוין געמאַכט אַן אַנדער לויה, אַ גאַנץ אַנדערע, ווי געדענקט; מ'האָט זיי שוין פערשפּאָרט צו וואַרטען אַפילו.

— צו דער לויה זענען די צוויי צדיקים געגאַנגען, מיט אַראָפּגעלאָזטע קעפּ, ווי די אבלים, דער רבי ר' פנחס'ל איז געגאַנגען פאַר דער מטה און האָט געמאַכט אַ וועג מיט זיין שטעקען, און דער מוכיח איז געגאַנגען נאָך דער מטה און דעם עולם נישט צוגעלאָזט צו נאָהענט.

— וואָס קען דאָ זיין! איז ער געווען אַ נסתּר, איינער פון די ל"ו? איז עס מעגליך? מ'האָט דאָך איהם געזעהען טון פערשידענע עבירות! זאָלען די אויגען האָבען געווען פערבלענדט? קיינער קען נישט פערשטעהן, קיינער גלויבט זיינע אויגען נישט.

— און דאָך — דער רבי ר' פנחס'ל און דער מוכיח — אַזאַ זכיה!

— עס איז פשוט נישט צו פערשטעהן, מסתּם נאָך אַ הספד מאַכען. זענען די אויגען אַזוי בלינד געווען?

— נישט ווילענדיג גיט מען אָפּ דעם מת גרויס כבוד. אַזאַ לויה האָט אויסטראָ שוין לאַנג נישט געזעהען.

— און ביים אָפענעם קבר, אַלע שטעהען מיט אַ פערהאַלטענעם אָטעם. דער רבי ר' פנחס'ל און דער מוכיח שטעהען צוקאָפּענס און צופוסענס און קוקען אין קבר אַריין מיט אַראָפּגעלאָזטע קעפּ, פון צייט צו צייט רייסט זיך אַרויס אַ טיפער זיפץ. אָט אָט נעהמט ער רעדען.

— און דער רבי ר' פנחס'ל זאָגט:

„אַ מענש זעהט נאָר, וואָס פאַר די אויגען, פילמאָל זעהט ער אַפילו דאָס אויך נישט. כביכול זעהט אָבער, וואָס עס טוט זיך אין די טיפעניש פון האַרץ. ווער האָט זיך עס געקאָנט גלייבען, בערקע דער שניידער — און וואָס פאַר אַ חלק עס וואַרט דאָרט אויף איהם! איך האָב אויך געמיינט ווי אַלע, אַ יוד אַ בעל־עבירה. און דאָך — אַ יודישע נשמה קען מען נישט שאַצען. אונזערע הייליגע חכמים האָבען געזאָגט: „יש קונה עולמו בשעה אחת", און דער יוד האָט אויך געקויפט עולם־הבא אין אַ קורצע ווילע, און האָט ער זי שוין געהאַט, האָט ער זי געהיט, ווי אַן אויג אין קאָפּ. ער האָט שוין מעהר קיין שלעכטס נישט געטון און דאָס, וואָס ער האָט פריהער קאַליע געמאַכט, האָט ער מתקן געווען ביז אַ האָר. היינט נעהמט שאַצט אַ יודען!"

— אַ ווילע האָט דער רבי ר' פנחס'ל געשוויגען און דערנאָך האָט ער ווייטער גערעדט מיט אַ פערשטיקט געוויין:

„אַ פינסטערע נאַכט געווען און פון הימעל האָט מען מיר צוגעשיקט אַ גרויסע מצוה, הכנסת־כלה. עס איז שוין געווען אַרום האַלבע נאַכט און מ'האָט צו דער חופה נישט געקאָנט געהן; דער חתן האָט זיך נישט געוואָלט ריהרען פון אָרט, ביז מ'וועט איהם מסלק זיין דעם גאַנצען נדן, און דאָ האָט כמעט אַלץ געפעהלט, ביי וועמען צוזאַמענצונעהמען איז אויך נישט געווען, בלויז עניים ואביונים. עס האָט געהאַלטען אַ יודישע שמחה זאָל צושטערט ווערען, אַ כשר'ע יודישע טאָכטער זאָל פערשעהמט ווערען. איך בין אַרום איבער דער שטאָט שאַפען דאָס געלט, אָבער פינסטער איז געווען אין אַלע פענסטער. אַ פערוואָרנטער בין איך אַרומגעגאַנגען איבער די גאַסען. פּלוצלינג האָב איך דערזעהען אַ ליכט אַרויסקומען פון דעם יודענס פענסטער. איך בין אַריינגעגאַנגען און האָב געבעטען אַ נדבה. איך האָב איהם דערצעהלט די מעשה. ער האָט מיר געגעבען אַ שעהנע נדבה. איך האָב זיך געקלערט: ווי נעהמט מען נאָך עטליכע יודען, וואָס זאָלען אַזוי געבען. איך האָב שוין געוואָלט אַרויסגעהן פון הויז, און ער האָט מיר צוריקגערופען און געזאָגט, אַז אויב איך וועל איהם צוזאָגען עולם־הבא, וועט ער אַלץ אָפּגעבען. זיין גאַנץ פערמעגען! איך בין שטאַרק נתפּעל געוואָרען, און האָב איהם צוגעזאָגט, ער האָט מיר געגעבען אַלץ, וואָס ער האָט געהאַט ביי זיך. עס איז גענוג געווען אויף נדן און אַלע אַנדערע הצטרכות'ן. איך בין צוריקגעלאָפען מיט גרויס שמחה און האָב געשטעלט חופה".

— אויסער זיך איז דער גאַנצער עולם געוואָרען. דער רבי ר' פנחס'ל האָט געשוויגען אַ ווילע און ער האָט ווייטער גענומען רעדען:

„און זיין וואָרט האָט ער אָפּגעהיט, זיין גאַנץ פערמעגען האָט ער אָפּגעגעבען און דערמיט האָב איך ביזהער געטון צדקה און גמילת־חסדים מיט פיל אָרימע און אָפּגעקומענע. ער אַליין האָט עס נישט געוואָלט טון. ער האָט געזאָגט, אַז ער איז נישט ווערט אַזעלכע גרויסע מצוות מיט איינענע הענד צו טון."

— דער רבי ר' פנחס'ל איז שטיל געבליבען, ער האָט אַ וואונק געטון און דער מוכיח האָט אָנגעהויבען צו זאָגען:

„רבּותי, וויינט אויף דער גרויסער צרה, וואָס איז געקומען אויף אונזער שטאָט. אויף דריי זיילען שטעהט די וועלט, אויף תורה, אויף עבודה און אויף גמילת־חסדים. איצט איז די דריטע זייל צובראָכען געוואָרען".

Dr. S. Heinrich

פּאַמאַרסקאַ 10, טעל. 47-67

ספּעצ. פאַר קינדער- און אינערליכע קראַנקהייטען

היילט מיט פיזיק.-טעראַפּיע. דיאַטערמיע. קוואַרץ. לאַמפּען. ליכט-בעדער, נעמט אָן פון $12\frac{1}{2}$-2 און פון 4-7 נ"מ. פאַר אונבעמיטעלטע לעשטניצע-פּרייז.

שאראדען און רעטענישען

לעזונג פון נומער 52.
שוי־פער (שופר).
געוואונען האבען פאר'ן בעסטען ענטפער:
1) קיילע מאשקאוויטש, פעפער־גאס 7—2 — 2 שטיק טואַלעט־זייף; 2) ש. זייבערט, זסכארניע 50 — 1 פ. אַש קעלניש וואסער; 3) י. האפמאן, זגערזשער 86 — 1 שאכטעל פאפעטעריע.

לעזונג פון נומער 53.
עשרת ימי תשובה.
געוואונען האבען פאר'ן בעסטען ענטפער:
1) אברהם הורוויץ, פיעטריקאווער 41 — 1 שאכטעל פאפעטעריע; 2) ס. שטערן, פולנאצנא 22 — 1 פ. אַש קעלניש וואסער; 3) ה. גליקמאן, פאמארסקא 25 — 2 בילעטען אין יוד. טעאטער.

לעזונג פון נומער 54.
תרפ״ט — תר״צ.
געוואונען האבען פאר'ן בעסטען ענטפער:
1) ג. לעוו, אנראדאווע 12 — 2 בילעטען אין קינא; 2) מ. רובין, פיראמאוויטשא 13 — א טאַפעל שאקאלאר; 3) ז. וויינשטאק, פאזארנע 4 — 1 שאכטעל פורער.

Nr. 55.

1) א מוסטער פאר וואנט־מאלערס, 2) האס א שרייבער זוכט, 3) א מין משקה, 4) א צייכען אנדערש, 5) אויף פויליש — כאלר, 6) א הויט־קראנקהייט, 7) אנ'אונגארישער בערימטער שרייבער — א יוד, 8) א קאויר אנדערש, 9) א פערלאנג,

די האוינע ווערטער פערמאגען פאלגענדע קלאנגען:

—עק—טע־שא—בלע—וו—
—מאל—בלאן—מא—ראש—א—
—נאר—ראז—עם—מע—
—וואונש—וא—
—טוט—מע—

ווען איהר וועט טרעפען די האוינע ווערטער און אנשרייבען זיי לויט'ן סדר, וועלען די ערשטע אותיות, געלייענט פון אויבען אראפ, און די לעצטע אותיות, געלייענט פון אונטען ארויף, בילדען דעם נאמען פון א גרויסען מלוכה־מאן, וועגען וועלכען ס'איז די וואך א סך גערערט געווארען.

שאראדען־ווינקעל
קופאן נומער 55

פרעמיעס:
1) 2 שטיק טואלעט־זייף,
2) 1 פ. אַש קעלניש וואסער,
3) 2 בילעטען אין יודישען טעאטער.

Nr. 56.

דאס ווארט בעשטייט פון זיבען צייכען:
ביים ערשטען מוז מיין קייען,
דעם צווייטען קלאנג — עס ליינט א פיש...
ס'איז לייכט, טא פרובט פערדייען.

שאראדען־ווינקעל
קופאז נומער 56

פרעמיעס:
1) 1 שאכטעל פורער,
2) 2 בילעטען אין קינא,
3) 1 שאכטעל פאפעטעריע.

Nr. 57.

מיט „ה״ איז עס געווען א צייטונג,
און „ה״ האט עס געזונגען,
די שפראך פון ביידע, אט דערלעבע
פאר פיל האט פרעמר נעקלונגען...

שאראדען־ווינקעל
קופאן נומער 57

פרעמיעס:
1) 2 שטיק טואלעט־זייף,
2) 1 שאכטעל פאפעטעריע,
3) 2 טאפעל שאקאלאר.

בעמערקונג: די קופאנען מיט די גע־לעזטע שאראדע, בעט מען אבצוגעבען אין קאנטאר־טע; מיט אנגעגעבענע נעמען און אדרעסען אין אַרטיניסטראַציע פון „נייעם פאלקסבלאט“ ביז מיטוואך איינשליסליך.

די נעמען פון די זוכה בגורל וועלען אין קומענ־דיגען פרייטאג־נומער פערעפענטליכט ווערען.

Karol Goeppert
Najlepszy filcowy kapelusz

מאָדערנער הערן־שניידער־מייסטער
ר. ראזענשטיין,
29 קאנסטאַנטינער 29, טעל. 76-80
נעהמט אָן בעשטעלונגען פון די נייעסטע מאָדערנסטע שטאָפען פון אייגענע און אַנפערטרויטע סחורות לויט די לעצטע מאָדע.
ספעציאַליטעט: פעלץ־ארבייט, אויך פערטיגע פעלצען שטענדיג אויף לאַגער. געוויסענהאפטע אויספערטיגונג!

פיש ביליג
מיר מאַכען בעקאַנט, אז אין דער
מיט 40 און 50 גר. ביליגער ווי איבעראל!
פיש־האלע (נאָד לודקאו) נייע גאס 4
בעקומט מען אלע סארטען פיש לעבעדיגע און טויטע
קומט און איבערצייגט אייך!

L. SUSMANEK Piotrkowska 19, tel. 24-66
קירזשנער־שניידער ווערקשטעל
גצפינט זיך אונטער דער פערזענליכער לייטונג פון דיפלאָמירטען פאריזער מייסטער ה׳ ה. זוסמאנעק (וזהן) און נעהמט אן
זעמטליכע שניידער־קירזשנער־ארבייטען לויט די נייעסטע מאָדעלען פון אייגענע און אַנפערטרויטע שטאָפען
צו קאנקורענץ־פרייזען

D. JAKUBOWICZ, 66 ZACHODNIA (Piotrk. 33)
מעבעל־פאבריק
א. פ. 66
מעבעל און נעהמט אן בעשטעלונגען.
שטענדיג אויף לאַגער אין גרויסען אויסוואַל קאמפלעט־איינריכטונגען וואו ענצעל
צוגענגליכע פרייזען. די נייעסטע מאדעלען. גאַראַנטירטע אַרבייט. גינסטיגע בעדינגונגען.

א גמר חתימה טובה
ווינש איך די געעהרטע רעדאַקציע פון „נייעם פאַלקסבלאַט“ און אויך די פערוואַלטונג פון אומ־פּאַרטייאישען יודישען צייטונגס־פערקויפער־פעראיין. אַלע מיטגלידער, מיין גאַנצע פאַמיליע, אויך אַלע מיינע קונדשאַפט, בעזונדער ווינשען מיר אונזער ברודער און שוואָגער משה וואָלף בלאַכמאַן און פאַמיליע פון דאָרטמונד (דייטשלאַנד) און אונזער ליבע שוועסטער און שוואָגער מרים שידלאָ און פאַמיליע פון ניו־יאָרק ווינש איך א גליקליך און געזונד יאָהר.
אברהם בלאכמאַן
לאָדז, זגערסקאַ 64.
9966

א גמר חתימה טובה
און אַ גליקליך יאהר
ווינשען מיר אונזער ברודער, שוואָגער, שוועסטערס, שוועגערינס, קרובים, אויך מיינע קונדשאַפט, די רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע פון „נייעם פאַלקס־בלאַט“, בעזונדער ווינשען מיר דעם כלל־ישראל מיט אַ שנת גאולה וישועה.
צייטונגס־פערקויפער
בעריש גאלדבערג און פרוי
פיעטריקאָווער 21.
9969

א גמר חתימה טובה
ווינשען מיר אונזערע ליבע עלטערן, אונזער ברי־דער, שוואָגער און פאַמיליע.
צייטונגס־פערקויפער
9965
ישראל יצחק הענדליש און פרוי.

פרעמדעס לויבט איהר
און אַליין ווייסט איהר נישט
וואס איהר בעזיצט
איז אונזער דעוויז ביים געברויכען טיילען אויס־שליסליך פון פוילישער אויסארבייטונג צו בויען ראַדיאָ־אַפּאַראַטען. פערלאַנגט אומזיסטע דעמאָנ־סטרירונג פון אונזערע אַפּאַראַטען אין די שעה'ען פון 4-8 אָווענד.
Polskie Radjo
Inż. J. KRZYŻANOWSKI i S-ka
7866 Andrzeja Nr. 4.

וואוינונגען
איינציגע און אויך צימער און קיכע שען בעקוועמע מיט עלעקטרישע ליכט וואַסער און אַפגוס מאַטעיקי 7 מיט טראַמוויי 4, פאָר־פאַהרען ביי ראַדזינער, פאָלודניאָווא 20.

Dr. med.
W. EYCHNER
גינעקאָלאָג־אַקושער
זגערזשער 31
טעל. 34-72
[illegible]

אַ רוגאַווע געוועלב
מיט 2 שויפענסטערס און ערשטקל. איינריכטונג פון זאַפאַרט ביליג צו פער־דינגען צוליב אַברייזע. צו ערפאַהרען דרעווּנאָווסקאַ 34, ביי גערשט. מעקלערס געוואונשען. —

געלעגענהייטליך און ביליג
צו פערקויפען אַנ'אויטאָ האַלב־לאַסט „FORD“ צו ערפאַהרען טראַגוטאַ 5 ביי קאַטער.

Dr. med. I. WAJNBERG
Cegielniana 47, tel. 26-02
צוריקגעקעהרט
אינערליכע קראַנקהייטען.
ספעציעל פאַר לונגען־ און האַרץ־קראַנקהייטען.
בעשטראַהלונגען און קינסטליכע בערג־זון.
נעמט אָן אין דער לעכשניצע זגערזשער 17 פון 6—7 אָוו. און דער היים פון 3—5 נאָכמיטאָג.

PORADNIA WENEROLOGICZNA
פון דאָקטוירים־ספעציאַליסטען
זאַוואַדזקאַ 1.
נור פאַר ווענערישע הויט־קראַנקהייטען, מענער־שוואַכע אַנאַליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפער. קאָנסיליום מיט ספעציאַליסטען פון אוראָ־לאָגישע און נערווען־קראַנקהייטען. קוואַרץ־לאַמפ. עלעקטרישער הייל־קאַבינעט קאָסמעטיק.
— — טעגליך פון 8 פריה ביז 9 אָווענד. — —
פון 11 ביז 12 ביי טאָג און פון 2 ביז 3 נאָכמ. נעמט־אָן אַ פרוי־דאָקטאָר נור קינדער און פרויען
זונטאָג פון 9 פריה ביז 2 נאָכמיטאָג.
— בעזונדער וואַרטע־צימער פאַר פרויען. —
וויזיט 3 זל.

תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו כי חוק לישראל הוא משפט!!!
זאָלסטו גלייך קומען צו לויפען אין ביוראָ
17 פיעטריקאָווער 17
52 זאכאדניא 52
טעלעפאָן 48-79
וואו עס ווערט בעוויסענהאַפט ערלעדיגט און געשריבען אַלערליי ביטעס, קלאָזולעס, זאַבעזפיעטשעניעס אויף אַלע שטעט אין פוילען, אַפעלאַציעס, אַדוואָלאַציעס, אַלערליי ספראַוועס קאַרנע און ציווילע וועגען דירות אין אורזשאנד ראזיעמטשי ספעציאַליסט פון שותפות־אַקטען.
מיט אַכטונג
י. מאנעלא. פעטריקאווער 17
רעכטס־קאָנסולענט

Dr. med. J. Lubicz
ORTOPEDA, Gdańska 28, tel. 41-46
קראַנקהייטען פון די ביינער, געלענקען, פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער.
איינענע פראַצאַווניע פון זעמטליכע אָרטאָפּעדישע אַפּאַראַטען, ווי: מקלערקעס אויף פלאַטפוסען, קונסט־ליכע פיס, גארסעטען א. ז. וו. צאָמפּאַנגען פון 5—7 אָוו.
צוריקגעקעהרט.

WILLI FRITSCH

היינט און טעגליך! דער ליבלינג פון אלע פרויען פון דער וועלט
Suzy VERNON, Walerja BOOTHBY, Margit MANSTAD

„פאר דיר, געליבטע"

אין דעם פילם פון ליבע — — און טענץ א. נ.:

נעכסטער פראגראם: דער קרייץ=וועג פון א פרוי
פרעכטיגע דראמע אין 10 אקטען. וואס בעצויבערט מיט איהר אינהאלט אלע צושויער
אין די הויפטראלען מיט Harry Liedtke, Conrad Veidt, Werner Kraus

Kino Spółdzielni
Sienkiewicza 40.

אנהויב אין געוו. טעג 4 נאכמ. שבת, זונטאג
און יו"ט 2 נאכמ., לעצטער סעאנס 10 אוו.
אויפ'ן ערשטען סעאנס — זענען די
פרייזען פארקלענערט.

היינט און פאלגענדע טעג! די גרויסע פוילישע פראדוקציע א. נ.: היינט און פאלגענדע טעג!

דאס געהיימניש פון אלטען דור

Jadwiga Smosarska (TAJEMNICA STAREGO RODU)

אין דער הויפט-ראלע די קעניגין פון פוילישען עקראן

בעמערקונג: פאר די פארשטעלונגען אין בעת דער פויזע ווערט געגעבען קאנצערטען פון גינאנטישען מארקאני=ראדיא

קינא-טעאטער ZACHĘTA

זגערזשער 26, ביים פלאץ קאסטשעלני
פערשטארקטער ארקעסטער.
דער זאל איז מעכאניש ווענטילירט.

נעכסטער פראגראם: „לעבעדיגער מת"
אין דער הויפט-ראלע PUDOWKIN

MIEJSKI KINEMATOGRAF OSWIATOWY

Wodny Rynek (róg Rokicińskiej).

Od dn. 8.X do 14.X. 1929 r.

Dla dorosłych:

PREZYDENT

W rolach głównych: SUZY VERNON, M. MALIKOW, Iwan MOZŻUCHIN

Dla młodzieży:

Tom i Tonny zwyciężają

Dramat sportowy w 8 aktach.

Następny program: BURZA nad AZJĄ

Dr.
HELLER

ספעציאליסט פאר הויט-
וועגערישע קראנקהייטע
און מענער-שוועכע.
נאווראט 2 טעל. 79 89
נעמט אן ביז 10 פריה און
פון 4—8 אוועגד. פאר פרויען
ספעציעל פון 4—5 נאכמיט
פאר אונבעמיטעלטע
לעטשניצע-פרייזען.

Dr. ADAM
GROSGLIK

Al. Kościuszki 27
tel. 51-78
הויט און וועגערישע קראנקה
רענטגען און ליכטהיילאינסט.
נעמט אן פון 4—7 אין אוועגד
צוריקגעקעהרט

לעטשניצע
פון דאקטוירים ספעציאליסטען
און ערצטליך=דענטיסטישער קאבינעט
זגיערסקא 17 טעל. 16-33.

ד"ר ראקאווסקי נאז האלז, אויערן קר. 10—11 2—3 6—7
ד"ר רוזשאנער הויט און געשלעכט קר. 10—11 1—2
ד"ר גאלדשטיין- אוינגען-קראנקהייטען 1—2 6—7 פאלאק
ד"ר יוסטמאן נערווען קראנקהייטען 12—2 הניך ווג.
ד"ר ראזענצווייג קינדער-קראנקהייטען 10-12 4-5
ד"ר פאפיערני פרויען און געבורטס-הילף 11-1½ 5-6
ד"ר קאנטאר כירורגישע-קראנק. 4½-5½ ווג. 1—2
ד"ר הייננבערג אינ. חערץ לונגען 12—1, 6½—7½
ד"ר שטופעל רענטגען 12—2, 4—6
א. גראדזענסקי צאהן-ארצט 3—7
נ. ראזען צאהן-ארצט 2—3

צאהן-טענדהאנלונג, בעליכטונגען, קאראנען, מאסטן א.א.וו.
ביי דער לעטשניצע איז געעפענט געווארען
א רענטגען=אינסטיטוט
האלונג פון הויט קראנקהייטען מיט קוארץ (פארך) מיט
רענטגענשטראלען, פאר בעשטראלונג און דורכליכטונ-
גען, קווארץ-לאמפע, דיאטערמיע, עלעקטריזאציע, אלע
מעגליכע אנאליזען. א קורס פאר שטאמלער.
אימפונגען געגען שארלעך (שקארלאטין) פון 4—5 נאכמ.

די לעטשניצע איז אויך אפען זונטאג
וויזיט אין דער שטאט.

ערצט.-קאסמעטיש. גאבינעט
פרל. מארקוס נעהמט אן פון 5—7 אווענד

Rutynowana
NAUCZYCIELKA
udziela lekcji polskiego
dzieciom i dorosłym. 8186
PAŃSKA 27, m. 13.

Dr. med. H. GUTSZTADT
אקושער=גינעקאלאג
ZACHODNIA 62 (Cegielniana 23)
telefon 29-52.
נעמט אן פון 9 ביז 10 און פון 5 ביז 7 אוועגד.

Dr. H. WOŁKOWYSKI
צעגעלניאנא 25, טעל. 26-87
ספעציעל ארצט פאר הויט= און וועגערישע
קראנקהייטען, מענער= שוועכע, אלע ארט
אנאליזען, בעהאנדלונג מיט קווארץ-שטראהלען
נעמט אן פון 8-2 נ. מ. און פון 5-9 אוו.

אויף גינסטיגע בעדינגונגען
מעטאל-בעטן שפאציר-וועגע-
לעך, מאטראצען: געבעטע
דרוגטענע ווי אויך צו האלץ
בעטען, „Patent" לויט מאס
האש-טישען און וויזיטאטש
קעס אטביליגסטען
אי אבריכס-לאגער
DOBROPOL, Łódż
Piotrkowska 73 w podw.

גאנץ לאדז
דארף איינמאל פאר אלע
מאל וויסען, אז 6 פא-
טאגראפיעס פאר 2,50
קריגט מען נאר אין פא-
טאגראפ ע „סטודיא"
פולנאצנא 29. בעמ.: פאס
און זעמטליכע דאקומענ-
טען פאטאגראפיעס באלד
נאכ'ן פאטאגראפירען.

PERŁA i POMORSKI
Piotrkowska 69, tel. 8-24
ספעציאל ניי=מאשינען Union Special
נייע און גענוצטע.
אזשור, דזשערגאניע, קריטע, אמבורע, לעכער,
הענדשקעס. טריקאטאזשען, אבערלאק, אונטערלאק, מא-
שינען פאר אפרעטורען, פארבערייען, טישען פאר
קראפט-בעטריב ניי=מאשינען פאר שניידער, שוסטער, קאמאשען-
שטעפער, שטיקער, שניידערינס או"וו — א. ז. וו. —

רעפעראטורען
גרעסטע רעפעראטור=ווערקשטעל אין לאדז
ארבייט שנעל און ביליג.

40% ביליגער!
איך מאך בעקאנט דער ג' קונדשאפט, אז ביז'ן 30. אקטאבער ווערען
אנגענומען אלערליי קירזשנער=ארבייט מיט 40 פראצ. ביליגערן
רעעלע בעהאנדלונג! גינסטיגע בעדינגונגען!
מ. שאליט, פיעטריקאווער 33

Kino MIMOZA
ul. KILIŃSKIEGO 178.
היינט און פאלגענדע טעג !!!
גרויסער סופערפילם פון דער פראד. „Columbia Pictures"
אונטערוואסער-שיפעל S. 44
דראמע פון מעכטיגע געפיהלען און קאנפליקטען.
אין די הויפט-ראלען:
DOROTA REVIER i JACK HOLT.

כירורגישע קליניק „Sanato"
אגראדאווא 10, טעל. 13-57
עסארדינירען פאלגענדע ד"רים:
ד"ר מעד. שארלאטא אייגעראווא
ד"ר מעד. רייטלער-קוריאנסקא
ד"ר מעד. מיכאל קאנטאר
ד"ר מעד. יוליוש באום
ד"ר מעד. וואלף אייכנער
I און II קלאס. 9425

Dr. med. **H. Lubicz**
צעגעלניאנא 43, טעל. 41-32
ספעציאליסט פאר הויט, וועגערישע און מענער-
שוועכע קראנקהייטען. היילונג מיט קווארץ-לאמפען
(הער-אויספאל)
נעהמט אן פון 8—10 און פון 5—8 אוועגד.

איבעראשענדע נייעס פאר לאדזער בעפעלקערונג
צום איצטיגען סעזאן בעקומט איהר ביי
מיר א גרויסען אויסוואהל פון אלעארט
מענער און דאמען קאפעלושען
פלושענע און פילצענע פון 5 זל. אן. גלייכצייטיג
נעם איך אן צו פאסאנירן מענער און דאמען
קאפעלושען פון גאר אלט אויף גענצליך ניי
צו 2 זל. 50 גר. געדענקט די אדרעס
ש. וואורצעל לאדז, פולנאצנא 20
פראנט-געוועלב.

טליתים=פאבריק
אויסארבייטונג פון וואלענע, האלב-וואלענע, זיידענע
טליתים כמו טערקישע, קאלאמעיער, ווי אויך טליתים-
קטנים, הורט און דעטייל מיט אויספערטיגונג, אויך
גארטלען, שפאניעס און ציצית
צו בעקומען ביליגער ווי איבעראל, ביי
א.ח. ציטרינאווסקי, קאמיענא 1,
אין 2. טויער, פארטער. קומט איבערצייגט אייך!
בעמערקונג: ס'ווערען אויך אנגענומען אלטע
טליתים צום וואשען.

געטרעס
פון 24 זל. א טיק
אין א גרויסען אויסוואהל צו קאנקורענץ=
פרייזען! אייביג אויף לאגער די בעסטע אויס-
פיהרונג ווי אויך ווארימע שטובען שיך עמפ-
פעהלט די געטרעס און הויז=שיך פאב-
ריק „Gimnastyk" פון
געברידער ראקמאן, לאדז
פאלודניאווא 20

Dr.
M. Wolfson
צוריקגעקעהרט.

DR. MED.
A. URYSON
אינערליכע קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט.
נעהמט אן פון 3 ביז 5 נאכמיטאג.
Konstantynowska 20, telef. 35-85.

OSŁABIENIE BLEDNICE
LECZY
HEMOGEN
oryginalny tylko
z firmą
KLAWE

לעטשניצע
פון דאקטוירים ספעציאליסטען
און דענטיסטישער קאבינעט.
נאווראטשינער 11, טעלעפאן 37-63
אפען פון 9 פריה ביז 7 אוועגד.

ד"ר אימיך נאז, האלז, אויערן קר 3½—4½
ד"ר קערשנער קינדער-קראנקה. 9-11 3-4½
ד"ר שיפמאן אינערליכע קראנקהייטען 12—3
ד"ר לוביטש הויט און געשלעכט-קר. 12½—1½
ד"ר שמירנפעלד נערווען און גייסטיגע קר. 1—2
ד"ר גאלדבלאט אויגען-קראנקה. 12½—1½
ד"ר חיים כירורגישע קראנקהייטען 2—3
ד"ר שפערלאווסקי פרויען-און געבורטס-הילף 3½—4½

פסיכא-טעראפיע, שפראך-שטערונגען ווי שטאמלען א.א.
ווי פאקען-שטעלן, קינסטליכע בערג-זון-בעשטראלונג. איינ-
שפריצונגען, מאסאזשען, עלעקטריזאציע, אפערא. אויך
בעראטונג הויזיטען אין שטאט. און לאבאראטאריום הערען
געמאכט אלע ארט אנאליזען, אויך טלעגמע און בלוט
אימפונגען געגען שקארלאטין.
ביי דער לעטשניצע איז געעפענט געווארען
א רענטגען=אינסטיטוט.

ד"ר לאזשינסקי סטאראפאלסקא
צאהן-ארצט 10—1 3—6
קינסטליכע צייהן, קראנען, פאטמבען א. א. וו.

די לעטשניצע איז אויך אפען זונטאג

נייער פאלקסבלאט

דאס לאָדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

11 פרייטאג | אקטאבער | ז תשרי תר"צ

זון-אויפגאנג 5.53
זון-אונטערגאנג 4 52
ליכט-צינדען: 4,43

א מעשה מיט א רעוואלווער
א סעקוועסטראַטאר און דיר. מאקס קאהן

(2) אין אנהויב אפריל איז אין „לאדזיאנקע" געזען אפגעדרוקט א סענסאציאנעלע ידיעה, אז דער דירעקטאר פון „ווידזעווער מאנופאקטור" מאקס קאהן, האט געדראהט מיט א רעוואלווער דעם סעקוועסטראטאר פונ'ם פינאנץ־אמט.

די מעשה איז פארגעשטעלט געווען אין „לאדזיאנקע" אויף פאלגענדען אופן:

דעם 6־טען אפריל איז אין פאבריקס־לאקאל אויף ציגעלגאס 20 געקומען דער סעקוועסטראטאר פון פינאנץ־אמט מאטושעווסקי צוזאמען מיט'ן ליציטאנט ראכקאווסקי, כדי אויסצופיהרען א ליציטאציע.

דירעקטאר מאקס קאהן האט ערקלעהרט, אז קיין געלד האט ער נישט און צוליב דעם האבען די בעאמטע געוואלט צוטרעטען צו ליציטירען די קאסע, אין וועלכער — ווי עס האט זיך ארויסגעוויזען — איז געלעגען 9 מיליאן זל.

אין יענעם מאמענט האט מאקס קאהן ארויסגע כאפט א רעוואלווער און אנגעהויבען דראהען דעם ליציטאנט.

צוליב דער ידיעה איז דער פעראנטווארטליכער רעדאקטאר פון „לאדזיאנקע" ראטמאן זיגמונט נאוואקאווסקי געכטען געווען אויף דער בעשולדיגונגס־באנק.

דער עדות, וולאדיסלאוו דאלעצקי, דער אויטאר פון דעם ארטיקעל דערצעהלט, אז ער האט עד דערוואוסט וועגען דעם פאקט פון די צוויי געריכטס־עקזעקוטארען, ראדאקאווסקי און בעניאש.

די געריכטס־סעקרעטארען האבען זיך אויך מודה געווען, אז זיי האבען ווע ען דעם פאל דעם מיט ארבייטער פון לאדזיאנקע דערצעהלט. עס האבען אויך דערצעהלט די עדות פון פינאנץ־אמט, אז דער פאל איז געווען אין פינאנץ־אמט אלעמען בעוואוסט און אלע האבען וועגען דעם גערעדט.

דאס געריכט האט, נאכדעם ווי עס זענען אויס געהערט געווארען א רייהע עדות בעפרייט דעם רעדאקטאר פון „לאדזיאנקין" פון שולד און שטראף.

האט רחמנות אויף אנ'אומגליקלי־כער משפחה
אויסגאנגלאזע לאגע פון אנ'עקסמיטירטען יודען

אין נעכטיגען נומער פון אונזער צייטונג האבען מיר מיטגעטיילט וועגען אנ'עקסמיסיע, וואס איז אויסגעפיהרט געווארען איבער דער פאמיליע פון 9 פערזאן פון ה' שאפט.

שאפט שטאמט פון דער מלאכער־פלאצקער געגענד, וואו זיין פאטער האט אמאל געהאט א גוט. די פאמיליע געפינט זיך איצט אין א לאגע אהן אנ'אויסוועג: אין בער גוועלשאפטליכער אפטיילונג ביים מאגיסטראט האט מען זיי געענטפערט, אז דער־ווייל קען מען זיי נישט העלפען. אין דער קהלה האט מען זייער וועגדונג אנגענומען, נאר מ'האט זיי ערקלערט אז פריהער ווי אין א דריי־פיר וואכען ארום וועט די ביטע נישט קאנען בעטראכט ווערען. די פאמיליע האט זיך נישט וואוהין צו־טון, און צו וועמען זיך צו ווענדען.

אפשר וואלטען די לאנדסלייט פון שאפט זיך פעראינטערעסירט מיט זיין לאגע און געפרובט קומען איהם צו הילף, מ'קאן דאך נישט איבערלאזען א גאנצע פאמיליע פון 9 פערזאן אויף הפקר.

פון דער האנדעלס־קאמער
די האנדעלס־סעקציע, — אומזאץ־שטייער אויף ראטעס

(ה) אין דער האנדעלס־קאמער איז פארגעקומען די ערשטע ארגאניזאציאנס־פערזאמלונג פון דער האנדעלס־סעקציע. אלס פארזיצער אויף דריי חדשים איז איינשטימיג אויסגעוועהלט געווארען ד"ר זאקס, און אלס זיין פערטרעטער ה' ז. פידלער. ס'איז אויסגעוועהלט געווארען א רעוואלוציאנס־קאמיסיע. נאך דעם האט ד"ר זאקס אפגעגעבען א בעריכט פון דער קאנפערענץ פון די האנדעלס־קאמערן וואס ס'איז פארגעקומען אין ווארשא.

*

(ה) די האנדעלס־קאמער האט זיך עטליכע מאל געווענדעט צום פינאנץ־מיניסטעריום אז עס זאל ווערען פערקלענערט די קווארטאל־ראטעס וואס דארפען איינגעצאהלט ווערען א קאנטא דעם אומזאץ־שטייער, אנווייזענדיג אז די אומזאצען זענען בעדייטענד קלענער, ווי זיי זענען געווען אין פערגאנגענעם יאהר.

איצט האט דאס פינאנץ־מיניסטעריום ארויסגעגעבען א פעראָרדנונג אז די לייטער פון די פינאנץ אמטען קענען אויף אינדיווידועלע ביטעס פון די צאהלער צו פערקלענערן די ראטעס, אויב זיי האלטען עס געפינען פאר נויטיג.

Dr. med. STUPEL

12 Szkolna 12

ספעציאליסט פאר הויט־, האר און ווענערישע קראנקהייטען, סעקסואל־שוואכקייט, רענטגען־שטראהלען און קווארץ־ליכט, עלעקטרא־טעראפיע.

נעהמט אן פון 6 ביז 9 אין אָוועגד

צוריקגעקעהרט

רשימות פון יאהרגאנג 1907, 1908 און 1909

(—) היינט, פרייטאג, דארפען זיך מעלדען אין לאקאל פון מיליטעריש-פאליציאישען ביורא ביים מאגיסטראט (פיעטריקאווער 212) פון 8 פריה ביז 3 נאכמיטאג די יונגעלייט, וואס זענען געבוירען געווארען אין 1909 י. וועלכע וואוינען אויפ'ן שטח פון 3 פאליצייקאמיסאריאט און וואס זייערע נעמען הויבען זיך אן מיט די בוכשטאבען

L Ł M N O

מארגען — די, וואס וואוינען אויפ'ן שטח פון 3-טען פאליציי-קאמיסאריאט און זייערע פאמיליען-נעמען הויבען זיך אן מיט די בוכשטאבען.

P R

מארגען
א צוגאב־פאבאר־קאמיסיע

(ב) מארגען וועט אויף פאמארסקא 18 אמטירען א צוגאב-פאבאר-קאמיסי, פאר די יונגעלייט פון יאהרגאנג 1908, וועלכע וואוינען אויפ'ן שטח פון 2, 3, 5, 8, 9 און 11 פאליציי קאמיסאריאט וואס האבען זיך צוליב פערשידענע טעמים נישט צוגעשטעלט ביז איצט.

וואסער וועט זיכער זיין...
באקטעריאלאגישע פארשונג פון מילך

(מ) ביי דער שטעטישער באקטעריאלאגישע סטאציע ווערט געעפענט א ספעציעלע אפטיילונג פאר באקטעריאלאגישע פארשונג פון מילך אויף שווינדזוכט און טיפוס. דאס וועט זיין די ערשטע אינסטיטוציע פון דעם מין אין פוילען.

אפילו אויף סטראַשען
וועט מען מוזען האבען אַנ'ערלויבעניש

(2) די אדמיניסטראטיווע מאכט אין לאדז האט בעקומען א צירקולאר פון אינערן-מיניסטעריום וועגען די סטראשעקעס. ביז איצט האט מען זיי געקענט קויפען אהן א ספעציעלער ערלויבניש, פון איצט אן וועט מען אויף צו האלטען א סטראשאק מוזען האבען אנ'ערלויבעניש פון דער שטאטישער סטאראסטווע.

אפטייקען
היינטיגע נאכט-דיזשורען

(ב) ל. פאוולאווסקי פיעטרקאווער 307, ס. האמבורג גלובנא 50, ב. גלוכאווסקי נארוטאוויטש 4, י. סיטקעוויטש קאפערניק 26, א. כארעמזא פאמארסקא 10, א. פאטאזש פלאץ-קאשטעלני 10.

א שטרייק איז דער „שלעסער מאנופאקטור"

(§) אין אזארקאוו, אין דער „שלעסערס מאנופאקטור" איז אויסגעבראכען א שטרייק צוליב דעם נישט רעגולערען אויסצאהלען די לוינען. עס שטרייקען 150 ארבייטער.

שאקאלאד

Dr. Fromm זוי אויך זעמטליכע אנדערע ארטיקלען פון פאר קראנקע אויף צוקער־קראנקהייט פריש אנגעקומען מיר עמפפעהלען אויך הייל-ווייבעג פאר דיאבעטיקער, וועלכע ליידן אויפן מאגען, רעקאנוואלעסצענטן או"וו

M. BERMAN, Piotrkowska 53.

איז קינא

SPLENDID

פילם

? ? ?

פאר 150,000 דאלאר
האבען די סאוויעטען איינגעקויפט אין לאדז טיכער

(2) ווי מיר דערוויסען זיך, זענען די אונטערהאנדלונגען צווישען די פארשטעהער פון דער סאוויעטישער האנדעלס־מיסיע מיט איינע לאדזשער פאבריקאנטען נעכטען פערענדיגט געווארען.

די סאוויעטען האבען איינגעקויפט אין לאדז פאר 150.000 דאלאר טיכער. די בעשטעלונגען האבען בעקומען די פירמעס: יוזעף זים, א. שפילקא, מיכאל גלאזער, און א. פיאסקאווסקי.

די סחורה דארף צוגעשטעלט ווערען דעם 15 נאוועמבער. די לאדזער סוחרים האבען בעקומען וועקסלען אויף 18 חדשים. די פרייזען פאר טראנספארט זענען איצט מיט 5—6 פראצענט קלענער ווי פריהער.

אנ'אמט אין קראנקען־קאסע פאר ד"ר פיכנא

(2) מיט א פאר טעג צוריק האבען מיר מיטגעטיילט וועגען דעם, אז עס ווערט בעשטימט א רעגירונגס־קאמיסאר פון דעם קרייז־פעראיין פון קראנקען־קאסעס, און אז אלס קאמיסאר זאל נאמינירט ווערען דער דירעקטאר פון דער פירמע ראזענבלאט און געוועזענער וויצע־מיניסטער פאר פינאנץ ענינים ה' פרושקאווסקי.

איצט דערוויסען מיר זיך, אז אויפ'ן אמט פון רעגירונגס־קאמיסאר איז פערהאן נאך די קאנדידאטור פונ'ם געוועזענעם פרעזעס פון לאדזער שטאט ראט ד"ר פאוועלאוו פיכנא.

ד"ר פיכנא איז אין צוזאמענהאנג מיט דער פראגע ארויסגערופען געווארען קיין ווארשא אויף א קאנפערענץ אין אינערן־מיניסטעריום.

קרבנות פון א געשלעג

(2) די שטעטישע פאגאטאוויע איז נעכטען אַרויסגערופען געווארען אויף רוג נוי־זאקאנטנא און רוג קוויטשיסטא וואו עס זענען געפאלען פערוואונדעט בעת א געשלעג: דער 28־יעהריגער פאלעסלאוו נוזשעלעק (אבראהאטעלסקא 41) און 29־יעהריגער פראנציזשעק ביענים (קאנטנא 56).

טשעפלוכא „ווארעמט" זיך...
איצט געהט מען איהם אבער היהלען

ו) אין יוני 1928 איז אין דער פירמע פינסטער (יוליוש 17) אנגענומען געווארען אלס פאהטיער א געוויסער מארצין פשיבילסקי. אין מאי 1929 האט די פאבריקס־אדמיניסטראציע פעסטגעשטעלט, אז פשיבילסקי גנבעט סיסטעמאטיש קאלדרעס. בעת א רעוויזיע אין זיין וואוינונג האט די פאליציי ביי איהם געפונען אנ'אינוואלידען־לעגיטימאציע אויפ'ן נאמען פון פשיבילסקי, ווי ס'איז פעסטגעשטעלט געווארען איז זיין אמת'ער נאמען געווען טשעפלוכא און די לעגיטימאציע אויפ'ן נאמען פשיבילסקי האט ער געגנבעט און זיך מיט איהר בענוצט אין פינסטערס פאבריק. ווייטער איז פעסטגעשטעלט געווארען, אז ער האט זיך שוין אויף זיין אייגענעם נאמען פערגעיסטרירט אין פ.או.פ.פ. אלס ארבייטסלאזער און גענומען שטיצע פון ארבייטסלאזען־פאנד ביז 200 זל.

נעכטען איז זיין פראצעס פארגעקומען אין היגען קרייז־געריכט. פאר אפנארען דעם ארבייטסלאזען פאנד איז טשעפלוכא פערמשפט געווארען אויף זעקס חדשים טורמע.

געזעלשאפטליכע אפיעקונעס אין פאביאניץ

(2) אין פאביאניץ איז שוין איינגעפיהרט געווארען דער אינסטיטוט פון געזעלשאפטליכע אפיעקונעס. די שטאט איז פערטיילט געווארען אויף 7 ראיאנען און אין יעדען ראיאן וועלען אמטירען צוויי אפיעקונעס. די אפיעקונעס ערפילען זייערע פליכטען אומזיסט, נאר נעניסען פון דער שטיצע מצד דער מאכט.

א גמר חתימה טובה

ווינשען מיר אונזער געעהרטער קונדשאפט

וועקסעל־שטוב און לאטעריע־קאנטאר

סאמועל וויינבערג

58 פיעטרקאווער 58

אינהאבער: שמואל וויינבערג און נתנאל קאצמאן

מיר בעזיצען נישט קיין שום פיליעס

CASINO

היינט פייערליכע פרעמיערע!

פון ערשטראנגיגען פילם פון דער פוילישער פראדוקציע 1929/30 א.ג.

„שטארקער מענש"

(MOCNY CZŁOWIEK)

לויט דער ערצעהלונג פון **St. PRZYBYSZEWSKI** רעזשי: **H. Szaro**

אין די הויפטראלען:

Marja Majdrowiczówna, Agnes Kuck, Grzegorz Chmara, Artur Socha

ארטיסט פון שטאטישען —טעאטער אין לאדז— | ארטיסט פון סט. גיסלאווסקים רעגישען קינסטלער - טעאטער

פראדוקציע: **Gloria** אנהויב פון די סעאנסען 4.30, 6, 8 און 10 אָוועגד.

ספעציעלע מוזיקאלישע אילוסטראציע אונטער דער לייטונג פון ה' ל. קאנטאר.

שוין קירצליך ערעפנונג פון

CYRK

STANIEWSKICH

נעכטיגע זיצונג פון שטאט־ראט

די קורצטערמינינע הלואה פאר׳ן מאגיסטראט פון דער לאדזשער עלעקטרישער געזעלשאפט האבען איצט שוין געהאלטען פאר עלעדיגט, דערווייל האט דער מאגיסטראט ביים אנהויב פון דער נעכטיגער זיצונג פון שטאט־ראט דעם פארשלאג וועגען דער הלואה צוריקגעצויגען, די סיבה דערפון האט דער מאגיסטראט נישט איבערגעגעבען דעם שטאט־ראט, נאר דעם סעניארען־קאנווענט.

ראטמאן וואיטאוויצקי פרעגט אין דעם מאגיסטראט וואס ער האט בדעה צו טון, אז די טראמוואיען, בעת דערם אויף פיעטריקאווער גאס זאלען געבראכט ווערען אין ארדנונג.

פרעזידענט זשעמיענצקי ענטפערט, אז ס׳איז פערהאן א יורידישער קאנפליקט וועגען דעם, צי געהערען די טראמוואיען צום מאגיסטראט אדער צו די ווירטשאפט. יעדענפאלס בעמיהט זיך דער מאגיסטראט דעם ענין צו ברענגען אין ארדנונג.

אין דער קאמיסיע צו רעווידירען די ביכער פון מאגיסטראט פאר׳ן יאהר 1929|30 זענען געווארען געוועהלט די ראטמענער: גאלאנסקי, פאטשינסקי, פאוולאק און ריכטער.

אין דער מוזיק־קאמיסיע זענען געוועהלט געווארען: פרעזידענט זשעמיענצקי, פרעזעס האלצגרעבער, לאזניק סמאליק, דיר. ארענטאוויטש, אינזש. העניק גאלדבערג, יוזעף פרידבערג, אנשעלם שפילמאן, ראטס. דיר. וואלטשינסקי, ראטס. י. מ. ביאר, קרעגסקא און פראפ׳ פעליקס האלפערן.

ביים בעטראכטען דעם סטאטוט וועגען די שטייער־אפצאהלונגען פון פערוויילונגען האט ראטמאן ווייצמאן פערלאנגט, אז דער מאגיסטראט זאל האבען דאס רעכט צו בעפרייען פון שטייער, עווענטועל צו פערקלענערען דעם שטייער פערשיעדענע וואוילטעטיגע און געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס, וועלכע פערדינען דאס דורך זייער נוצליכער טעטיגקייט. די אויסבעסערונג פון ראטמ. ווייצמאן איז אפגעווארפען געווארען.

צום סוף פון דער זיצונג זענען אנגענומען געווארען די צוגאב־אפצאהלונגען פאר דער שטאט צום אומזאץ־שטייער. פאטענטען און צו פאטענטען פאר אויטאבוסן און פערקויפען אלקאהאל־משקאות.

בעשטעטיגט דער אורטייל

איבער א פרוי און קינדער־מערדער

(2) בשעתו האט ארויסגערופען א רושם אין שטאט דער פראצעס נעגען דעם 28־יעהריגען פעליקס גראטשיק, וועלכער האט בעת א קריגעריי מיט זיין פרוי, זי, צוזאמען מיט דעם 7־חדשימדיגען קינד, וועלכעס זי האט געהאלטען אויף די הענט, דערהרגעט מיט א האקמעסער.

דאס גערוכט האט גראטשיקען פערמשפט אויף 12 יאהר טורמע. בב

גראטשיק האט איינגעגעבען אן אפעלאציע.

דאס אפעלאציאנס־געריכט האט בעשטעטיגט דעם פסק־דין פון דער ערשטער אינסטאנץ. ר.ה. עס בלייבט דער אורטייל פון לאדזער געריכט: 12 יאהר שווערע תפיסה.

נאכט־וועכטער פערברענט אין א שטרויענער בודקע

(2) אין דארף מארישין אונטער לאדז איז פארגעקומען פאלגענדער טראגישער פאל מיט׳ן נאכטוועכטער מאריאן טראן.

מאריאן טראן איז איינגעשלאפען געווארען אין דער שטרויענער בודקע, וואו ער האט דיזשורירט.

דער וועכטער האט זיך פלוצים אויפגעכאפט צווישען פלאמען. — די גאנצע בודקע ארום און ארום האט געברענט.

די צוזאמענגעלאפענע דארפס־איינוואוינער האבען דעם אומגליקליכען פון די פלאמען ארויסגעשלעפט שוין אין א בעוואוסטלאזען צושטאנד.

די פאליציי פיהרט אן אויספארשונג, כדי פעסטצושטעלען די סיבה פון דער שרפה.

בעת דער אויספארשונג איז אויפגעפעסטגעשטעלט געווארען אז אין דער בודקע איז א חוץ טראנען אויך געשלאפען נאך א צווייטער וועכטער פראנציסעק ראשיאק. ראשיאק ערקלערט דער פאליציי האט זיך אויפגעכאפט נאך טראנען און ווען ער האט דערזעהן אז די בודקע ברענט איז ער ארויסגעלאפען און פון דער שרעק עטלאפען צו זיין מוטער אויף זגערזשע 63, ראשיאק האט אויפ׳ן לייב סמנים פון בראנד.

צאהן־ארצט

JAKÓB KARMAZYN

2 פאלודניאווא 2

צוריקגעקעהרט

נעמט אן פערזענליך פון 9—1 מיטאג און 3—7 אווי.

לכבוד יום־טוב!

אלע האבען זיך שוין איבערצייגט, אז די ביליגסטע און רעעלסטע

פערפומעריע י. דרוקער

איז נאר ביי

11 זאוואדזקא 11, טעל. 75-92

צוליב די בעפארשטעהענדע יום־טובים, איז מיין פערפומעריע פערזעהען מיט א זעלטענעם אויסוואהל פון די בעסטע

קאסמעטישע ארטיקלען,

ווי: פערפומען, טואלעט־זייפען, פודערן, בלומען־וואסערן א.ז.וו.

בעמ.: יעדער קויפער בעקומט GRATIS א פלעשעל פערפום.

מיין רעקלאמע

איז גוטע סחורה

דעריבער טרינקט נור דעם ווייך פון דער בעוואוסטער פירמע

מענדיל בארנשטיין

„בארוויך"

לאדז, נאוואמיעסקא 30

טעלעפאן 38-30

דירעקטער אימפארט פון ארץ־ישראל

היט אייך פאר פאלסיפיקאטען!

קאנצערט־דירעקציע: אלפרעד שטרויך.

זאל פילהארמאניע, נארוטאוויטשא 20

דער ערשטער קאנצערט. גענצליך אויספערקויפט.

אויפ׳ן אלגעמיינעם פערלאנג פון פובליקום

מיטוואך, דעם 16. ד. ח פאר׳ן אפרייזען נאך אויסלאנד

אונאפרופליך לעצטער קאנצערט פון

ברכה צפירה

בעריהמטע פאלעסטינער זינגערין

און נחום נרדי, בעריהמטער פאלעסטינער קאמפאזיטאר.

בילעטען שוין צו בעקומען ביי דער קאסע פון פילהארמאניע.

סאלאסאל ערפאלג אין גאנץ אייראפע

גענצליך נייער פראגראם

געיעג און שיסעריי אויף גנבים אין גאס

(2) אויף זאכארניא 21 איז נעכטען אין אווענד פערפיינענגען: דער איינוואוינער פון זסכארניא 18, ה׳ יוסף ראזענשטיין, פלוצים האט ער דערפיהלט, מען האט איהם בעגנבעט און האט נעמאכט אן אלארם, אז מען האט ביי איהם ארויסגעגנבעט אין גאס 170 זל. אין וועלכען מאמענט האבען זיך אויף דער זעלבער גאס געלאזען לויפען 2 פערזאן, נאך וועלכע עס איז געווארען א געיעג. איינער פון די ענטלויפענדע איז נעלם געווארען און דער צווייטער האט געוואלט אריינלויפען אין הויז נומער 29 אויף קאנסטאנטינער גאס. עס האט איהם אבער געשטערט איינע רעוואלווער־שאסען, וועלכע האבען זיך דערהערט.

פערשטעהענדיג, אז מען שיסט צו איהם, האט זיך דער ענטלויפענדער געווארפען אויף דער ערד און אזוי ארום האט מען איהם פערהאלטען און אפגעפיהרט אין קאמיסאריאט. דארט האט זיך ארויסגעשטעלט אז דער ארעסטירטער איז דער 20 יעהריגער מאקסימיליאן קאנאפניצקי פון פיעטרקאווער 39. קיין געלד האט מען ביי איהם נישט געפונען, מען רעכענט, אז דאס געגנבעטע געלד האט מיט זיך גענומען זיין שותף, וועלכער איז נעלם געווארען.

צוריקגעקומען

דער וואיעוואדא, ה׳ יאשטשאלט

נעכטען איז צוריקגעקומען פון אורלויב, און צוריק אנגעהויבען צו אמטירען דער לאדזער האיעוואדא וולאדיסלאוו יאשטשאלט.

קאנטאר פאדראבינער

דאווענט יו״כ אין „פילהארמאניע״

אין „פילהארמאניע״ וועט ראווענען צו כל נדרי און יו״כ דער בעוואוסטער אויבער קאנטאר פאדראבינעק מיט דער בעגלייטונג פון א גרויסען כאר.

דער פילהארמאניע זאל איז אין די ביידע טעג ראש השנה געווען איבערפולט, און די מתפללים זענען געווען פון ה׳ פאדראבינעק׳ס תפלות זעהר צופרידען.

אראפגעפאלען א קינד פון צווייטען שטאק

(—) אויף סקלאדאווע 31 איז פון פענסטער פון צווייטען שטאק אראפגעפאלען דער 4־יעהריגער חיים סאלאמאן. ביים קינד האט געפלאצט דער חוט השדרה. אין א שווערען צושטאנד האט איהם די פאגאטאוויע אפגעפיהרט אין אנא מאריא שפיטאל.

מחמת נויט

איז ער „אנ׳אדוואקאט״ און א „מיט־ארבייטער פון פראקוראר״

(וו) אין שטעטישען געריכט איז פארגעקומען דער פראצעס געגען יוזעף האלבער, וועלכער האט זיך פארגעשטעלט פאר אנ׳אדוואקאט און פאר א מיטארבייטער פונ׳ם פראקוראר און אויף אזא אופן ארויסגענארט געלט ביי 11 פערזאן.

האלבער האט זיך מודה געווען און זיך פערטיידיגט, אז ער איז בעגאנגען דעם שווינדעל צוליב נויט. דאס געריכט האט איהם פערמשפט אויף 1 יאהר און 3 חדשים טורמע און צו פערלירען די רעכט.

אויטא איבערגעפאהרען א מיידעלע

(—) אויף רוג זאוואדזקא און גדאנסקא האט אנ׳אויטא איבערגעפאהרען די 12 יאהריגע קלארא הערשקאפ (זאוואדזקא 38) די פאגאטאוויע האט איהר ערטיילט הילף.

צי סמ׳ט מען נישט?..

(2) די אדמיניסטראטיווע מאכט וועט די טעג א דורכפיהרען א קאנטראל פון די קינסטליכע געטראנקען, כדי פעסטצושטעלען, צי עס ווערען נישט צוגענוצט צו די געטראנקען קיין סאליציל־זויער, וועלכער איז זעהר שעדליך און פערבאטען דורכ׳ן מלוכה׳שען אנשטאלט צו פארשען די לעבענס מיטעל־פראדוקטען.

מארגענדיגער פראטעסט־מיטינג

שבת, 10 פריה ווערט איינגעארדענט אין זאל פון קינא „פלארא״ א פראטעסט־מיטינג נעגען דער העץ־קאמפאניע פון „היינט״ געגען די יודיש וועלטליכע שולען. ס׳וועלען ארויסטרעטען: ח. ש. קאזשדאן, פארשטעהער פון דער יודישער שול־ארגאניזאציע, י. ליכטענשטיין, ח. ל. פאזנאנסקי, ווי אויך פארשטעהער פון די פראפ. פעראיינען, לעהרער, עלטערען און בעוו. שילער.

דעם זעלבען טאג, 3 א זייגער נאכמיטאג קומט פאר א צווייטער פראטעסט־מיטינג אין גייערס ראיאן, אין לאקאל פון דער דייטשער ארבייטס־פארטיי בעדנארסקא 10.

פון יודישען טעאטער

אין יודישען טעאטער אין פילהארמאניע ווערט היינט פרייטאג אין אווענד געשפילט „ראס חזנרל״, מארגען ביי טאג ווערט אויפגעפיהרט ציפקע־פייער, מארגען שבת אין אווענד ווערט געשפילט די אויסגעצייכענטע פיעסע „בערעלע באסיאק״.

אין אלע פיעסען שפילען די הויפט־ראלען וויערא קאניעווסקא און פאול בריטמאן.

עס בעטייליגט זיך דאס גאנצע פערסאנאל. מיט׳ן כאר און ארקעסטער פיהרט אן רעזשיסער ל. זעלמאן.

גרויסע קאנצערטען

אלפרעד העז און וואסא פריהאדא

אין פילהארמאניע

דעם קומענדיגען דינסטאג דעם 15|10 טרעט אויף אין פילהארמאניע מיט איין און איינציגען קאנצערט דער וועלט בעריהמטער דייטשער פיאניסט אלפרעד הען. אלפרעד הען געהערט צו די גרעסטע קלאוויר ווירטואזען פון דער היינטיגער צייט און פערמאגט א וואונדערבארע טעכניק, טאן פראזירונג און בעהערשט גלענצענד דעם אינסטרומענט.

דאס מוזיקאלישע לאדז ערווארט קירצליך א גרויסען מוזיקאלישער יום־טוב. דאנערשטאג דעם 18|10, 8,30 אוונט ועט אויפטרעטען אין פילהארמאניע דער וועלט בעריהמטער וויאלין מייסטער דער מאהרענער „פאגאניני פון 20־טען יאהרהונדערט״ וואסא פריהאדא.

ברכה צפירה

גיט מיטוואך נאך א קאנצערט

דער נעכטיגער קאנצערט פון דער ארץ־ישראל־זינגערין ברכה צפירה האט געהאט אנ׳אויסערגעוועהנליכען ערפאלג. די פילהארמאניע איז געווען פול געפאקט. די פערזאמעלטע האבען בעגייסטערט בעגריסט און בעגלייט די זינגערין נאך יעדען נומער. א גרויסען ערפאלג האט אויך געהאט נחום נארדי אלס פיאניסט און קאמפאזיטאר.

צוליב דעם קאלאסאלען ערפאלג און פעראיינטערעסירונג, וועלכע עס האט ארויסגערופען די קינסטלערין, וועט מיטוואך דעם 16. ד. ח. די זינגערין געבען נאך איין קאנצערט מיט א געענדערטען פראגראם.

פראצעס וועגן א בלבול אויף יודען

(פון אונזער קארעספאנדענט)

איך האב שוין בשעתו מיטגעטיילט באריכות וועגן עקסצעסן, וואס זיינען געמאכט געווארן אויף יודען אין שטעטעל ביאלאטשאוו (אפאטשנער קרייז) מצד דער הארטיגער קריסטליכער באפעלקערונג צוליב דעם, וואס איינער ישיבה-בחורים האבן דעם פארגאנגענעם פורים געמאכט א מין המן-מאנעקען, אנפיהרענדיג א מארינארקע און הויזען מיט שמרוי.

איינעגע פינסטערע עלעמענטן פון הארטיגע קריסטען, האבן עס דעמאלט אויסגענוצט אויף א מיאוסע העצע לגבי די יודען, טענה׳דיג, אז די יודען האבן פראפאנירט און געשענדעט יעזוס׳ען. עס איז טאקע ארויסגערופן געווארן אין ביאלאטשאוו א שרעקליכע מהומה, מ׳האט געהאקט שויבן פון יודישע פענסטער, געשלאגן יודען און א ראנג דער אונטערוועלט פון טאמאשאווער רב דעם. בראט ביי דער מאכט זענען די אונרוהען אין איינגע טעג ארום ליקווידירט געווארן און ס׳איז געמאכט געווארן א ברייטערע אויספארשונג.

דער ראדאמער פראקוראר ה׳ שאפער, זעלבער האט געפיהרט די אויספארשונג און זיך געגרייט בעקענט אויפן ארט מיט דעם ענין, האט פעררוהרט טאקע א פראצעס געגן 38 קריסטען פאר׳ן בלבול און ארויסרופען די אונרוהען.

מאנטאג האט זיך דער פראצעס אנגעהויבן אין אפאטשנער גערינט.

דער פראצעס האט צוגעצויגן א גרויסן עולם צושויער, דער גערינכט-זאל איז געווען איבער-פולט און פאר׳ן געריכט זענען געשטאנען הונדערטער מענשן נייגעריגע.

מצד די געריכטע יודן איז ארויסגעטרעטן דער טאמאשאווער אדוואקאט ד״ר הירשפרונג און מצד די אנקלאגטע — אדוו. שווענצקי פון אפאטשנא. עס זענען אויסגעהערט געווארן קיין 30 עדות. אויף דער בעשולדיגונגס-באנק האבן זיך געפינען 38 פעריאן, דער סאלטיס, עטליכע עלטערע קריסטען א ער ס׳רוב פון זיי איז בעשטא-נען פון מינדעריעהריגע קריסטליכע יונגלעך.

נאכ׳ן אויסהערן אלע עדות איז ארויסגעטראגן געווארן דער אורטייל, לויט וועלכן אלע עלטערע בעשולדיגטע זענען בעפרייט, דאגעגן זענען עטליכע פון די מינדעריעהריגע פערמשפט געווארן צו 5 טעג ארעסט יעדער און דאס אויס-פיהרען די שטראף ווערט אפגעלעגט אויף 2 יאהר.

די ציוויל-תביעה מצד די יודען, איז אפגע-ווארפען געווארן.

דער פראקוראר ה׳ שאפער איז מיט׳ן אויס-גאנג פון פראצעס געווען אונצופרידן און ערקלערט, אז ער טראגט אריין אן אפעלאציע אויפ׳ן אורטייל.

נ. קראנץ.

אז יודען ווענדען זיך צום גראף וועגען א רב

א חוזק-מאכעריי איבער יודען ווי אין אמאליגע צייטען

לעמבערג. מיר האבן בשעתו געשריבן וועגן דעם רבנות-מחלוקת אין בוברקא. אויף דעם ארט פון פערשטארבענעם רב, הרב נאטער, כע— נעהמט אין בוברקא די רבנות-שטעלע דער איידעם פון פערשטארבענעם רב, דער פיז איצטיגער בית-דין-מיטגליר פון ראהינא, הרב האלער. דער צד-שכנגד, ד. ה. די אנהענגער פון דעם אוזי-גערוכע-נעם שווידושער רב, הרב אייזען, וועלכער פרע-טענדירט אויף דער רבנות-שטעלע אין בוברקא, האבן אויך נאך נישט אויפגעגעבן זייער קאמף און ווענדען אן כל מיני מיטלען, ער זאל ווערען בוברקא׳ער רב. עס איז אזוי ווייט נעקומען, אז קרובים. כמעט ברידער זענען ברוגז געווארן אליין צוליב דעם, ווייל דער איז אן אנהענגער פון דעם צד און דער צווייטער פון דעם צד—שכנגד.

אזוי ווי די סטאראסטווע האט בעשטעטיגט הרב האלער אלס בוברקא׳ער רב, האבן די אנ-הענגער פון הרב אייזען געזוכט פראטעקציעס ביי איינפלוסרייכע מענשען, לטובת זייער קאנדידאט.

ארום 100 יודען זענען אוועק צום בוברקא׳ער גראף מיט דער בקשה, ער זאל משפיע זיין, אז הרב אייזען זאל ווערען רב אין בוברקא, ווי זיי זענען צוגעקומען צום פאלאץ פון גראף, איז ער צו זיי ארויסגעקומען אויף דעם באלקאן און האט נעפרעגט די יודען, וואס זיי פערלאנגען, די יודען האבן פאר איהם פארגעלעגט זייערע בקשות, אז הרב אייזען זאל ווערען דער מרא דאתרא פון בוברקא.

— תיכף — האט דער גראף געענטפערט — ווארט א וויילע — און ער איז אינצווישען אריינגע-גאנגען אין פאלאץ.

עס איז באלד ארויסגעקומען די טאכטער פון גראף מיט א פאטאגראפיע-אפאראט און האט אפ-פאטאגראפירט אלע יודען, וואס זענען געשטאנען פאר איהר טאטענ׳ס פאלאץ, „בעטען רחמים", פאר א רב-קאנדידאט.

עס איז ארויסגעקומען שפעטער דער גראף און האט געזאגט צו די יודען:

„איצט קאנט איהר שוין געהן!"

אט אזא פנים האבן יודען, ווען זיי בעטען פריצים, זיי זאלען זיך אריינמישען אין זייערע אי-נערע ענינים.

אוי, ווי נעהמט מען שכל?

ארעסטירט א „באנקראטניק"

וו א ר ש א. א גרויסן רושם האט אין די ווארשאווער האנדעלס-קרייזן געמאכט די ידיעה וועגן ארעסט פון ה׳ פאלטענבערג, אינהאבער פון א גרויס געשעפט פון פארטיגע מלבושים אויף שוו. יערסקא.

מיט א צייט צוריק האט זיך ה׳ פאלטענבערג אליין ערקלערט פאר באנקראט און געוויזן א „פיינ" זיינע בעל-חובות איבערהויפט די מאנופאקטור-סוחרים פון דער נענשא. זיין פארשלאג צו רעגו-לירען דעם חוב, וועלכער בעטרעפט עטליכע הונ-דערט טויזענט זלאטעס, מיט א נישטיגער סומע, איז נעווארען, וועלכעספערשטענדליך, אבגעווארפען און זיינע נעמאכט געווארן די געהעריגע שריט אוצ׳ן איהם צו קרימינעלער פעראנטווארטליכ-קייט.

ה׳ייפ׳ן אויפטראג פון האנדעלס-געריכט איז ער ארעסטירט געווארן.

יודיש טעאטער אין פילהארמאניע, נארוטאוויטשא 20
אונטער דער לייטונג פון א. בעזמאז.
גאסטראלען פון די בעליבטע ארטיסטען
וויערא קאניעווסקא, פאול ברייטמאן
פרייטאג, דעם 11-טען, 9 אין אווענד דער שלאגער פון סעזאן
דאס חזנ׳דל
אין 3 אקטען מיט געזאנג און מוזיק פון שטיינבערג.
הויפט-ראלען: „חזנ׳דל"—וויערא קאניעווסקא; „דוד"—פ. ברייטמאן.
שבת, 4 נאכמיטאג צו ביליגע פרייזן די ליבלינגס-פיעסע
ציפקע-פייער
אין 4 אקטען פון קאליך.
הויפט-ראלען: „ציפקע"—וויערא קאניעווסקא; „מילטאן"—פ. ברייטמאן.
שבת, דעם 12-טען, מאנטאג, דעם 14 טען, מוצאי יום-כפור, 9 א זייגער אווענד
די אין לאדז בעליבטע פיעסע הערליכע געזאנגס-נומערן / קאמישע סצענעס! וויערא קאניעווסקא אין נייע קופלעטן! שעהנע טענץ!
בערעלע באסיאק
אין 3 אקטען. הויפט-ראלען: „בערעלע"—וו. קאניעווסקא; „לייב יעץ"—פ. ברייטמאן.
ס׳נעמט אנטייל דאס גאנצע פערסאנאל. בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאניע.
אדמיניסטראטאר: מ. ארנוואלד. מוזיקאלישער לייטער: ל. זעלמאן.
אנאנס! אין פארבע-רייטונג: „וועלוועלע שמד׳ניק"

פאבריק און מעבעל-לאגער
S. SALOMONOWICZ i S-ka
Łódź, Narutowicza 13, tel. 37-60
עמפפעהלט שלאף- און עס-צימערן, גאבינעטען, מערכען-צימערן, זאווי ענצעל מעבעל צוגענגליכע פרייזען ::: גינסטיגע בעדינגונגען.

אכלה אין ווארשא, אוויב אין האמבורג

ווארשא. מיט דעם פרל. לעאניא מינראל (גענשא 21), האט זיך בעקענט אין ווארשא דער דאנציגער יונגערמאן משה מעטא, וועלכער האט געוואוינט אין דאנציג אויף דער לעאפאלד-גאס 13.

מעטא האט זיך פארגעשטעלט אלס בחור און סוחר. מע האט וועגן איהם אנגעפרעגט אין דאנציג און בעקומען א גוטע אויסקונפט.

א קורצע צייט האבן די יונגעלייט געפיהרט א ליבע און דאס פארל האט מיט מזל תנאים גע-שריבן. 4 וואכען נאך די תנאים האט דער חתן בעקומען 300 דאלאר נדן פון דער כלה אויף אויס-צוגעלירען די וואוינונג אין דאנציג.

מעטא איז מיט׳ן געלד אוועקגעפאהרען קיין דאנציג און א יונגערע צייט קארעספאנדירט מיט דער כלה ביז ער איז ענטשוויגן געווארן.

האט כלה׳ס צד פערפיהרט אן אויספארשונג וואס איז געווארן מיט דעם חתן און מען איז דער-גאנגען, אז ער איז פון דאנציג נעלם געווארן און געפינט זיך אין האמבורג, וואו ער וואוינט צוזאמען מיט זיין געזעצליך-געהייראטער פרוי.

שפעטער ערשט איז מען דערגאנגען, אז זייענדיג שוין א חתן מיט זיין איצטיגער פרוי, מיט וועלכער ער וואוינט אין האמבורג, האט ער זיך גע-שדכנ׳ט אין ווארשא צו פרל. מינראל און מיט איהר תנאים געשריבן, כדי אויסצונארען פון איהר דעם נדן. מיט די 600 דאלאר נדן, וועלכע ער האט בעקומען פון פרל. מינראל, האט ער חתונה געהאט מיט זיין ערשטער כלה.

וועגן דער גאנצער געשיכטע האט פרל. מינ-ראל געמאלדען דעם פראקוראר.

פון די קינא׳ס

אין גראנד-קינא ווערט איצט דעמאנ-סטרירט מיט גרויס ערפאלג דער הערליכער פילם פון די איירעפעאישע קינאס א. נ. „דער ברוק-שמעטערלינג" מיט די אונפערגלייכליכער שוישפי-לערין אננא מאוואנג אין דער הויפט-ראלע.

אין „קאפיטאל" ווערט מיט גרויס ערפאלג דעמאנסטרירט דער פרעכטיגער פילם „אינטריגאנט" מיט עמיל יאנינגס אין דער הויפטראלע. דער פילם האלט דעם צושויער אין א געוואלדיגער שפאנונג. אלע סצענען ווערען טאקע שטארק בעזוכט.

„ביקא" נאך א רייהע ערשטראנגיגע פיל-מען ווי: „ארלעקינאדע פון לעבען" „6 מעדלעך זוכען א נאכט לאגער" א. א. ווערט איצט דעמאנ-סטרירט דאס גרויסע מייסטערווערק „פאן טאדע-אוש" לויט מיצקעוויטש׳ס ערצעהלונג. דער פילם געהער צו די שעהנסטע פוילישע פראדוקציעס און פערדינט די אלגעמיינע אנערקענונג.

אויסער דעם פערשטארקטען ארקעסטער, ווערט צום בילד אויסגעפיהרט א גרויסער קאנצערט אוי צימבלען.

מעלדונגען

ביבליאטעק א. נ. בר. גראסער פאלודניאווא 20.

די ביבליאטעק בעזיצט אלץ, וואס דערשיינט אין יודיש און א רייכען אויסוואהל פון ווערק פון דער פוילישער ליטעראטור.

די ביבליאטעק איז טעטיג: מאנטאג, דינסטאג, דאנערשטאג פון 7 ביז האלב 10 אווענד און שבת פון 9 ביז 11 פארמיטאג.

לייען-געלד 1 זל. א חודש. קויציע — 3 זל. ארבייטסלאזע האבן הנחות. 9834

אכטונג, באלוטער טיכער-וועבער!

שבת, ד. 12 אקטאבער, 3 נאכמ. קומט פאר א גרויסע פערזאמלונג פון אלע באלוטער וועבער ארבייטער פון וויגוניע און וואלענע טיכער, וועגן זעהר וויכטיגע פראגען.

די פערוו. פון טעקסטיל-פעראיין אבטיילונג 7 „נייע".

העברעאישע אווענד-קורסען ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע.

די איינשרייבונגען אויף די אווענד קורסען פאר דער העברעאישער שפראך און ליטעראטור ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע ווערען פארט-געזעצט.

עס ווערלען געעפענט ווערען גרופען פאר אנפאנגער און פארטגעשריטענע.

אנמעלדונגען ווערען אנגענומען טעגליך פון 8-5 אווענד אין ציוניסטישען-ביורא צעגעלניאנא 4.

וועגען טערמין פון אנהויבען די למודים וועט בעזונדערס מיטגעטיילט ווערען. 10008

העברעאישע אווענד-קורסען ביי „בני-ציון" (רזשגאווסקא 7).

די איינשרייבונגען אויף די העברעאישע אווענד-קורסען ביי אגודת „בני-ציון" אין ראיאן פון גייערס מארק ווערען פארטגעזעצט.

אנמעלדונגען ווערען אנגענומען טעגליך אין לאקאל פון „בני-ציון" (רזשגאווסקא 7) פון 8 ביז 10 אווענד. 10007

אכטונג רעליגיעזע ארבייטער חלוצים און יוגענד אין לאדזער וואיעוואדזסטווע!

די אלע וועלכע סימפאטיזירען מיט די רע-ליגיעז-ציוניסטיש-סאציאליסטישע בעוועגונג „דת ועבודה" און ווילען גרינדען אין זייערע שטעט אפטיילונגען פון אונזער בעוועגונג און ווילען אויך בעקומען דאס געהעריגע דרוק און אגיטאציאנס מאטעריאל דארפען זיך שטעלען אין א בריפליכען קאנטאקט לויט׳ן אדרעס א. מיענדזיזשעצקי לאדז, בזשעזשינער 7 אדער מינדליך אין סעקרעטאריאט פון דער לאדזער ארגאניזאציע „דת ועבודה" נא-וואמיעסקא 4 פון 8-10 אווענד. גלייכצייטיג מעל-דען מיר, אז אלע רעליגיעזע חלוצים און יוגענד-ליכע, וועלכע ווילען אדורכמאכען די הכשרה אין אונזערע קבוצים און פערמעס זאלען תיכף זיך מעלדען לויט׳ן אויבען דערמאנטער אדרעס.

ביי מענשען מיט אומרעגעלמעסיגער הארץ-טעטיגקייט
שאפט א גלאז נאטירליך ביטערוואסער
FRANCISZKA JÓZEFA
וואס ווערט בענומען ניכטערגהייט אין דער פריה, א לייכטען שטוהלגאנג. הארץ-פאך-דאקטוירים האבן פעסטגעשטעלט, אז ביי שווערע פאלמען פון קלאפען פעהלער, ווירקט דאס פראנץ-יאזעף ביטער-וואסער מיט א זיכערן ערפאלג. צו בעקו-מען אין אלע אפטייקען און סקלאד-אפטעקנס.

Dr. med.
B. Robinzon
אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
פעטריקאווער 10, טעל. 31-86
נעמט אן פון 8–9½ פריה און פון 3½–4½ נאכמ.

צאהן-ארצט
St. Gelberg
וואוינט יעצט
14 Zawadzka 14
נעמט אן פון 2 - 10 און פון 7 – 4

Dr. med. J. Polakow
פאר קינדער-קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
קאנסטאנטינער 37, טעל. 39-75
אין ד״ר לעטשניצע פעטריקאווער 294, ט. 2 89

Dr. Różaner
ספעציאליסט פאר
הויט, וועגערישע קראנקהייטען און מענער-שוואכע
Dzielna (Narutowicza) 9 tel. 28-98
נעמט אן פון 8–10 פריה און פון 5–8 אווענד.
ווארטע-זאל פאר פרויען.

Dr. M. Eljasberg
66 פעטריקאווער 66
צוריקגעקעהרט.

LUNA

אנהויב 4 נאכמ. שבת און זונטאג 12 בייטאג. לעצטער סעאנס 10 אוו. אויפ'ן ערשטן סעאנס פון 1 זל. אן. שבת און זונטאג פון 12—3 נאכמיטאג זענען אלע פלעצער צו 1 זלאטי.

היינט און פאלגענדע טעג! ▬ סופערפילם פון דער אייראפעאישער פראדוקציע! ▬ היינט און פאלגענדע טעג!

MARKIS D'EON אלס ריטער פון מאדאם D'AMOUR

גרויס פילם-מייסטערווערק פון די צייטן פון דער הערשאפט פון לודוויק דעם XV געליבטע ווי אויך פון דער בלוטיגער רעגירונג אין רוסלאנד — בעת אויפ'ן טראן איז געזעסן פיאטר III.

אין די הויפטראלען: Liana HAID, Agnes ESTERHAZY i Fritz KORNTER

פרעכטיגע מוזיקאלישע אילוסטראציע פון גרויסען סימפאנישען ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' א. טשורנאווסקי.

APOLLO

אנהויב 4 א זייגער, שבת און זונטאג 2 א זייגער. אויפ'ן ערשטן סעאנס זענען די פרייזן פון 50 גר. אן

היינט און פאלג. טעג! גרעסטער קלו פון סעזאן!

„שעבערעזאדע" (געהיימנישען פון מזרח)

ביגנאטישע- פילם, רעזשיסירט פון Aleksander Wołkow

אין די הויפטראלען:

Marcela Albani, Agnes Petersen-Mozżuchinowa, Mikołaj Kolin, Iwan Petrowicz.

נעכסטער פראגראם: „פאליצי-מייסטער טאגיעוו"

CORSO 2 זשעלאזנא 2 | די נייעסטע פראדוקציע פון 1929/30 | **1 גלובנא 1 WODEWIL**

אין סענסאציאנעלען סאלאן-פילם א. נ.

EDDIE POLO

„ראמאנאס האלזבאנד"

דאס בילד ווערט דעמאנסטרירט גלייכצייטיג אין קינא „וואדעוויל" און „קארסא".

ODEON 2 פזשעיאזד 2 ODEON

גרוי. ע פרעמיערע! הומארפולער פילם א. נ.

„געדונגענע פרוי"

א בילד, וואס אילוסטרירט דאס לעבען פון דער גאלדענער יוגענד.

אין די הויפטראלען CARMEN BONI i LYA CHRISTI

אויסער'ן פראגראם: א פארס.

היינט און פאלגענדע טעג! ▬ דאס 6-טע מייסטערווערק פון רעפערטואר פון איצטיגען סעזאן א. נ.

„אינטריגאנט" (פאטריאט) Emil Jannings

רעזשי פון גאניאלען E. LUBICZ אין דער הויפטראלע פון פאוועל I

אין די איבריגע הויפטראלען FLORENCE VIDOR, LEWIS STONE, NEIL HAMILTON אין די איבריגע הויפטראלען

רייך און זארגפעלטיג, ווי געוועהנליך צוגעפאסטע מוזיקאלישע אילוסטראציע אונטער דער לייטונג פון ה' ש. ביינעלמאן.

אויסער'ן פראגראם: די נייעסטע און אינטערעסאנטעסטע אויפנאהמען פון די געשעהענישען אין לאנד.

קינא-טעאטער

„UCIECHA"

36 אלעקסאנדראווסקא 36

אנהויב אין געוועהנליכע טעג 5 נאכמיטאג. שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג. פערשט. סימפאנישער ארקעסטער.

PAT i PATACHON

היינט און פאלגענדע טעג!

גרויסע פרעהליכע דראמע פון די גאניאלסטע וועלט-קאמיקער

„דעם טויט אין די אויגען" (W OBLICZU ŚMIERCI)

רעזשיסירט דורך L. Lawritzen נעכסטער פראגראם: „די ליבע פון א מעדעל פון קאנצערט-זאל"

קינא-טעאטער

פירקא

פראנציסקאנסקא 31

גרויסער קאנצערט אויף צימבלען פיהרט אויס יאנקעל

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסער פילם-עפאפיי פון אונשטערבליכען מייסטערווערק ADAMA MICKIEWICZA

„PAN TADEUSZ"

פוילישע לעגיאנען. ▬ רוסישע ארמעע. ▬ שלאכטען. ▬ פאלקס-מאסען. ▬ די זאך שפילט זיך אפ אין יאהר 1811.

בעמערקונג: די מוזיקאלישע אילוסטראציע איז גענוי צוגעפאסט צום בילד.

פערגרעסערטער סימפאנישער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' ריכטער.

אנהויב 4 א זייגער נאכמ., שבת און זונטאג 1 א זייגער בייטאג. אויף די ערשטע סעאנסען זענען אלע פלעצער צו 50 גר.

קינא „ERA"

פרי-הער „פלארא" זאווישא 22 (בצלוט)

אנהויב פון די פארשטעלונגען 4.30 נאכמ. שבת און זונטאג 12.30 א זייגער בייטאג. פערשטארקטער סימפ. ארקעסטער

פון דינסטאג, דעם 8. ד. ח. גרויסער קלו פון סעזאן! פון דער גרופע גרויסע עקראן-שטערנס

„אראבישע אוואנטורע"

טראגי-קאמישע פאסירונגען פון 2 יונגע אמעריקאנער זעלנער ווי אויך די ליבע צו א שעהנער אראבערין

Mary Astor ▬ William Boyd בעריהמט פון בילד „בורלאק פון דער וואלגא" ▬ **Louis Wolheim**

Dr. med.
GRZEGORZ ROZENBERG
ספעציאל-ארצט
פאר מאגען, קישקע, לעבער- און אינערליכע קראנקהייטען
GDAŃSKA 44 (דלוגא), tel. 24-44
נעהמט אן פון 11—1 מיטאג און פון 6³⁰ ביז 8³⁰ אוועגד. זונטאג פון 10—1 נאכמיטאג.

Dr. med. NIEWIAŻSKI
ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקה. בעהאנדלונג פון מענער - שוואכע.
אנדזשעיא 5, טעל. 59-40
נעמט אן פון 8—2 נאכמ. און פון 5—9 אוועגד.
בעזונדערער ווארטע-זאל פאר פרויען.

Dr. Z. Rakowski
ספעצ. פאר אויערן-, נאז-, האלז- און לונגען-קראנקה.
קאנסטאנטינער 9, טעלעפאן 27-81.
ופרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7. נעמט אויך אן פון לעמשניצע, זגערזשער 17 פון 10—11 און פון 2—3.

אכטונג גאלאנטעריע-סוחרים פון פראווינץ און לאדז!
צום ווינטער-סעזאן עמפפעהל איך א גרויסען אויסוואהל פון פערשידענע
געטרעס
צו קאנקורענץ-פרייזען! בעסטע קוואליטעטען! רעעלע בעהאנדלונג! מיט אכטונג
מ. צוקער, דרעווגאווסקא 2

כעמיש-באקטעריאלאגישע לאבאראטאריע
מאגיסטער ג. שאץ
פעטריקאווער 37, 2. שט., פראנט.
אנאליזען פון קאל, אורין, לייכע א. אז. וו.
אורין-אנאליז — 4 זל.

בחצי חנם!! מחזורים

ווילנער סקלאד ספרים | פערטרעטער פון קאלאמייער טליתים

א. מ. גרובשטיין

ווסכאדניא 54, פראנט 1-טער שטאק.

צו בעקומען ש"ס, טורים, רמב"ם, חומשים, פסוקים, מדרשים, משניות, מחזורים און מחזורים מיט פוילישער איבערזעצונג, סידורים. ספעציעלער אויסוואהל סידורים פאר כלה-מתנות. ט"יתים קאמיער, טערקישע און פיינע זיידענע, אויך טליתים קטנים, ציצית, זיידענע גארטלען, קאפלען, אויך א גרויסער סארטימענט פון פערשידענע ספרים
25 פראצענט ביליגער ווי איבעראל!
א. מ. גרובשטיין, ווסכאדניא 54 פראנט 1 שטאק

Dr. med. J. MAKOIWSK
קינדער-קראנקהייטען
האט זיך איבערגעצויגען אויף
CEGIELNIANA 8, tel. 50-02
עמפפענגט פון 4—6 נאכמ.

רעפארמאצקיע-פילען

מיט דער מארקע גייסטליכער בעקאנט פון יאהר 1602 רעגולירען דעם מאגען, שיצען פון רעומאטיזם, לע בער-ליידען, געגען דיקקייט, אם רעטמיום, דאס קומען בלוט אי קאפף, שמילען די יסורים פון הע מאראידען, רייניגען דאס בלוט און פון נמנגנען צו אבבמרוקציע — גינמפיו דורך רייניגונגס-סימפל.
צונעבראיכען 1 אדער 2 פילען א נאכט פרייז פון א שאכטעל 1.35.
אויסערבימו״ פון דער אפטייק
Karczewski, Tuszyński, Warszawa, Trębacka 4
צו פערלאנגען אין די אפטייקען און סקלאדען מיט'ן „גייסטליכען" (Zakonnik) 64ד

שייטלען
צו מעסיגע פרייזען צו בעקומען ביי
פארזשוצקא, קאמיעננא 5.

אבאנעמענטס-פרייז: אין לאדז — 5 זל. ... [illegible] ... 6 זל. [illegible]

אנאנסען-פרייז: פאר'ן טעקסט—18 גר. ... 24 גר. [illegible]
[illegible] 40— ... 60— ... 4 ...
[illegible] 12— ... 16— ... 8 ...
[illegible] 50 ... 160 ... 10— ... [illegible]

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat" Spółdz. z odpowiedz. udziałami Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg.
Częstochowa i druk „Najer Folksblat" Piotrkowska 21.
Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman.